ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER της 3ης Φεβρουαρίου 1998 *

Περιεχόμενα

I — Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία ..... I - 8424

II — Η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση ..... I - 8427

III — Η αίτηση αναιρέσεως ..... I - 8427

IV — Εξέταση των λόγων που προβάλλονται προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως ... I - 8429

A — Επί του πρώτου λόγου που αντλείται από τη μη τήρηση της «λογικής [εύλογης] προθεσμίας» ..... I - 8429

1. Ως προς το παραδεκτό του λόγου ..... I - 8429

α) Ο κανόνας του οποίου γίνεται επίκληση ..... I - 8429

β) Η φύση του προβαλλομένου λόγου ..... I - 8432

γ) Το ζητηθέν μέτρο ..... I - 8433

2. Ως προς το περιεχόμενο του λόγου ..... I - 8434

3. Ως προς την αγωγή αποζημιώσεως ως πρόσφορο ένδικο βοήθημα .. I - 8437

B — Επί του δευτέρου λόγου που αντλείται από την παραβίαση της καλούμενης αρχής της «προφορικότητας» ..... I - 8439

Γ — Επί του τρίτου λόγου που αντλείται από την παραβίαση των αρχών που ισχύουν για την απόδειξη ..... I - 8443

1. Ως προς το κριτήριο αναλύσεως του Πρωτοδικείου ..... I - 8444

2. Ως προς την «υποχρέωση διεξαγωγής αποδείξεων» του Πρωτοδικείου και την αρχή της «δίκαιης δίκης» ..... I - 8446

3. Ως προς τις αρχές της «ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων» και του «ευεργετήματος της αμφιβολίας» ..... I - 8449

4. Ως προς την αιτιολόγηση της απορρίψεως των προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων ..... I - 8449

Δ — Επί του τετάρτου λόγου που αντλείται από την παράβαση των κανόνων περί της εκπτώσεως από δικαίωμα λόγω απωλείας προθεσμίας ..... I - 8450

Ε — Επί του πέμπτου λόγου που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο ..... I - 8452

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

ΣΤ — Επί του έκτου λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ..... I - 8457

1. Ως προς την οριοθέτηση της αγοράς ..... I - 8457

2. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στη σύμπραξη που προσάπτεται στην BStG και την Trélilunion ..... I - 8460

3. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στις συμπράξεις για τις ποσοστώσεις και τις τιμές που προσάπτονται στην BStG και στους παραγωγούς της Benelux ..... I - 8462

4. Ως προς τη μη εφαρμογή του κανονισμού 67/67 στις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής που συνήφθησαν μεταξύ, αφενός, της BStG και, αφετέρου, των Bouwstaal Roermond BV και Arbed SA afdeling Nederland ..... I - 8464

5. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στις συμπράξεις επί των ποσοστώσεων και των τιμών στην αγορά της Benelux ..... I - 8468

Ζ — Επί του εβδόμου λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 15 του κανονισμού 17 ..... I - 8472

1. Ως προς την έλλειψη εξατομικευμένης εκτιμήσεως των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων ..... I - 8473

2. Ως προς τον καταλογισμό σε βάρος της BStG της συμμετοχής της στο καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ..... I - 8476

3. Ως προς την άγνοια εκ μέρους της BStG του παράνομου χαρακτήρα του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως των συμπεριφορών που σκοπούσαν στην προστασία του ..... I - 8478

4. Ως προς τον δυσανάλογο χαρακτήρα του ύψους του προστίμου ..... I - 8479

α) Η υπερβολική διάρκεια των διαδικασιών ..... I - 8481

β) Ο δυσανάλογος χαρακτήρας του ύψους του προστίμου σε σχέση με το εταιρικό κεφάλαιο ..... I - 8481

γ) Το γεγονός ότι δεν ελήφθη υπόψη το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ως ελαφρυντική περίσταση ..... I - 8482

δ) Η παραβίαση της αρχής της ισότητας ..... I - 8482

ε) Το γεγονός ότι ελήφθη αδικαιολογήτως υπόψη το κριτήριο του μεριδίου της αγοράς για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου I - 8483

στ) Το γεγονός ότι ελήφθη αδικαιολογήτως υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών ..... I - 8483

Η — Επί του επικουρικού αιτήματος μειώσεως του προστίμου σε εύλογο ύψος ..... I - 8484

Πρόταση ..... I - 8484

1. Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως η εταιρία γερμανικού δικαίου Baustahlgewebe GmbH (στο εξής: BStG ή αναιρεσείουσα) ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995 στην υπόθεση T-145/89, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής [1] (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε εν μέρει την προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως 89/515/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 2ας Αυγούστου 1989, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ [2] (στο εξής: επίδικη απόφαση ή απόφαση), και καθόρισε σε 3 000 000 ECU το ποσό του επιβληθέντος προστίμου.

I — Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία

2. Το προϊόν που αφορά η υπόθεση είναι το δομικό πλέγμα. Πρόκειται για προκατασκευασμένο προϊόν οπλισμού σκυροδέματος αποτελούμενο από χαλυβδοσύρματα ψυχρής ελάσεως, λεία ή με ραβδώσεις, τα οποία έχουν συγκολληθεί σημειακά στα σημεία επαφής τους σχηματίζοντας ένα δίκτυο. Το προϊόν χρησιμοποιείται σε όλους σχεδόν τους τομείς κατασκευών με οπλισμένο σκυρόδεμα.

3. Κατά την επίδικη απόφαση, υπάρχουν διάφορα είδη δομικών πλεγμάτων:

— τα τυποποιημένα δομικά πλέγματα (panneaux standard/Lager-oder Standardmatten),

— τα δομικά πλέγματα κατά παραγγελία (panneaux lettrés/Listenmatten),

— τα δομικά πλέγματα βάσει σχεδίου (treillis soudés sur devis/Zeichnungsmatten) [3].

4. Στις σκέψεις 2 και 3 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως το Πρωτοδικείο τόνισε τα ακόλουθα περιστατικά:

«2 Από το 1980 ορισμένες συμπράξεις και εναρμονισμένες πρακτικές, που έδωσαν λαβή στην έκδοση της Αποφάσεως, αναπτύχθηκαν στον τομέα αυτό στη γερμανική και τη γαλλική αγορά, καθώς και στην αγορά της Benelux.

3 Για τη γερμανική αγορά, η Bundeskartellamt (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Συμπράξεων) επέτρεψε, στις 31 Μαΐου 1983, τη σύσταση καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως από τους Γερμανούς παραγωγούς δομικών πλεγμάτων, καρτέλ το οποίο, αφού παρατάθηκε μία φορά, έληξε το 1988. Το καρτέλ είχε ως σκοπό τη μείωση της δυναμικότητας και προέβλεπε επίσης ποσοστώσεις παραδόσεως και ρύθμιση των τιμών που, ωστόσο, δεν εγκρίθηκαν παρά

1 — Συλλογή 1995, σ. II-987.

2 — IV/31.553 — Δομικά πλέγματα, ΕΕ L 260, σ. 1.

3 — Βλ. I, Α, σημείο 3, της επίδικης αποφάσεως. Κατά το Πρωτοδικείο, η αναιρεσείουσα αναγνωρίζει την ύπαρξη μιας τέταρτης κατηγορίας δομικών πλεγμάτων, δηλαδή των δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία τύπου Lettermatten ή ημιτυποποιημένων που είναι παραπλήσια προς τα τυποποιημένα δομικά πλέγματα (σκέψη 38 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως).

μόνο για τα δύο πρώτα έτη της εφαρμογής του (παράγραφοι 126 και 127 της Αποφάσεως).»

5. Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή επέβαλε σε δεκατέσσερις παραγωγούς δομικών πλεγμάτων πρόστιμο επειδή, κατά το άρθρο 1 αυτής, «(...) παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, συμμετέχοντας σε μία, ή περισσότερες περιπτώσεις, κατά το χρονικό διάστημα από 27 Μαΐου 1980 έως 5 Νοεμβρίου 1985, σε μία ή περισσότερες συμφωνίες ή/και εναρμονισμένες πρακτικές (συμπράξεις), οι οποίες συνίσταντο στον καθορισμό τιμών πωλήσεων, στον περιορισμό των πωλήσεων, στην κατανομή των αγορών όπως επίσης σε μέτρα για την εφαρμογή και τον έλεγχο αυτών των συμπράξεων».

6. Ως προς το ιστορικό της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι με την επίδικη απόφαση προσάπτεται στην προσφεύγουσα ειδικότερα:

Στη γερμανική αγορά

— «(...) μετέσχε με τη γαλλική επιχείρηση Tréfilunion σε συμπράξεις που αφορούσαν το εμπόριο αλληλοδιεισδύσεως μεταξύ Γερμανίας και Γαλλίας. Οι συμπράξεις αυτές συγκροτήθηκαν στις 7 Ιουνίου 1985 κατόπιν συζητήσεως μεταξύ του Michael Müller [4] και του κ. Marie, διευθυντή της Tréfilunion (...)». Το Πρωτοδικείο προσθέτει ότι «Κατά την Απόφαση (...) οι αμοιβαίες παραχωρήσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια αυτής της συζητήσεως τηρήθηκαν, πράγμα που επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι ούτε η Tréfilunion ούτε οι άλλοι Γάλλοι παραγωγοί υπέβαλαν καταγγελία στην Επιτροπή κατά του γερμανικού καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως, το δε εργοστάσιο της προσφεύγουσας στο Gelsenkirchen (Γερμανία) δεν πραγματοποίησε εξαγωγές κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων προς τη Γαλλία» και ότι «(...) κάθε μελλοντική εξαγωγική δραστηριότητα θα εξαρτάται από τον καθορισμό ποσοστώσεων παραδόσεως» [5].

— «(...) στο πλαίσιο των συμπράξεων που απέβλεπαν στην προστασία του γερμανικού καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως κατά των μη ελεγχόμενων εισαγωγών δομικών πλεγμάτων, μετέσχε σε σύμπραξη με τη Sotralentz για την ποσόστωση των εξαγωγών της τελευταίας προς τη Γερμανία» [6].

— «(...) μετέσχε σε συμπράξεις στη γερμανική αγορά οι οποίες είχαν ως αντικείμενο, αφενός, τη ρύθμιση των εξαγωγών των παραγωγών της Benelux προς τη Γερμανία και, αφετέρου, την τήρηση των τιμών που ίσχυαν στη γερμανική αγορά» [7].

4 — Διαχειριστή της BStG καθώς και νόμιμου εκπροσώπου και προέδρου του Fachverband Betonstahlmatten (σκέψη 25). Ο φορέας αυτός είναι «(...) η ένωση των Γερμανών παραγωγών δομικών πλεγμάτων. Στην ένωση αυτή συμμετέχουν όλοι σχεδόν οι παραγωγοί δομικών πλεγμάτων» (αιτιολογική σκέψη 18, υποσημείωση 2, της επίδικης αποφάσεως).

5 — Σκέψη 59.

6 — Σκέψη 69.

7 — Σκέψη 83.

— «(...) [στην] μέριμνα (...) να επιτύχει μείωση ή ρύθμιση των αλλοδαπών εξαγωγών προς τη Γερμανία (...)», συνήψε δύο συμβάσεις παραδόσεως, της 24ης Νοεμβρίου 1976 και της 22ας Μαρτίου 1982, με την Bouwstaal Roermond BV (αργότερα Tréfilarbed Bouwstaal Roermond) και την Arbed SA afdeling Nederland. «Με τις συμβάσεις αυτές, η BStG ανέλαβε την αποκλειστική πώληση στη Γερμανία, σε τιμή που έπρεπε να καθοριστεί με συγκεκριμένα κριτήρια, μιας συγκεκριμένης ετήσιας ποσότητας δομικών πλεγμάτων τα οποία προέρχονταν από το εργοστάσιο του Roermond. Η Bouwstaal Roermond BV και η Arbed SA afdeling Nederland ανέλαβαν την υποχρέωση, καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος των συμβάσεων αυτών, να μην πραγματοποιήσουν άμεσες ή έμμεσες παραδόσεις στη Γερμανία» [8]. «Με την Απόφαση (...) διαπιστώνεται ότι αυτές οι συμφωνίες αποκλειστικής διανομής δεν πληρούσαν τους όρους του κανονισμού 67/67/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 22ας Μαρτίου 1967, περί εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορία συμφωνιών αποκλειστικότητος [ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 65 (...)], τουλάχιστον αφ' ότου υπάρχουν οι συμπράξεις για το εμπόριο αλληλοδιεισδύσεως μεταξύ Γερμανίας και Benelux. Από της ημερομηνίας αυτής, οι εν λόγω συμφωνίες πρέπει να θεωρηθούν ως αναπόσπαστο μέρος μιας συνολικής συμπράξεως για την κατανομή των αγορών στην οποία συμμετείχαν περισσότερες από δύο επιχειρήσεις (...)» [9].

— «(...) μετέσχε σε σύμπραξη με την Tréfilarbed που είχε ως αντικείμενο την παύση των επανεξαγωγών δομικών πλεγμάτων του εργοστασίου St Ingbert προς τη Γερμανία μέσω Λουξεμβούργου» [10].

Επί της αγοράς της Benelux

— «(...) μετέσχε σε συμπράξεις μεταξύ των Γερμανών παραγωγών οι οποίοι εξάγουν προς την Benelux και των άλλων παραγωγών οι οποίοι πωλούν εντός της Benelux σχετικά με την τήρηση των τιμών που καθορίζονται για την αγορά της Benelux. Κατά την Απόφαση, οι συμπράξεις αυτές είχαν αποφασιστεί κατά τις συσκέψεις που πραγματοποιήθηκαν στην Breda και στο Bunnik μεταξύ Αυγούστου 1982 και Νοεμβρίου 1985 (...)» [11]. «Με την απόφαση (...) προσάπτεται στην προσφεύγουσα ότι μετέσχε σε συμπράξεις μεταξύ, αφενός, των Γερμανών παραγωγών και, αφετέρου, των παραγωγών της Benelux (όμιλος της Breda), συνιστάμενες στην εφαρμογή ποσοτικών περιορισμών επί των γερμανικών εξαγωγών προς το Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες, καθώς και στη γνωστοποίηση των στοιχείων των εξαγωγών ορισμένων Γερμανών παραγωγών στον βελγολλανδικό όμιλο» [12].

7. Το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην BStG από την Επιτροπή ανήλθε σε 4,5 εκατομμύρια ECU.

8. Στις 20 Οκτωβρίου 1989, η προσφεύγουσα άσκησε προσφυγή ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως. Με διατάξεις της 15ης Νοεμβρίου 1989, το Δικαστήριο παρέπεμψε την υπόθεση αυτή, καθώς και δέκα άλλες συναφείς με αυτήν, ενώπιον του Πρωτοδι-

8 — Σκέψη 95.
9 — Σκέψη 96.
10 — Σκέψη 110.
11 — Σκέψη 123.
12 — Σκέψη 124.

κείου, κατ' εφαρμογή του άρθρου 14 της αποφάσεως 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [13].

9. Η BStG ζήτησε να ακυρωθούν οι διατάξεις της αποφάσεως που την αφορούν και, επικουρικώς, να μειωθεί το πρόστιμο σε εύλογο ποσό, καθώς και να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα. Η BStG ζήτησε επίσης να της επιτραπεί να λάβει γνώση ορισμένου αριθμού εγγράφων σχετικών με τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, καθώς και στοιχείων που αφορούν τις σχέσεις της με τη Bundeskartellamt και τους εκπροσώπους της γερμανικής κοινότητας καρτέλ, σχετικά με το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως.

10. Η Επιτροπή ζήτησε από το Πρωτοδικείο να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη και να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

11. Προς στήριξη της προσφυγής της, η προσφεύγουσα επικαλέστηκε τρεις λόγους αντλούμενους από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας καθώς και από την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης και του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου [14].

13 — ΕΕ L 319, σ. 1.

14 — Κανονισμός της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25).

II — Η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση

12. Με την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση το Πρωτοδικείο ακύρωσε το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως, «(...) καθόσον δέχεται τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε σύμπραξη με τη Sotralentz SA η οποία έχει ως αντικείμενο την ποσόστωση των εξαγωγών της τελευταίας προς τη γερμανική αγορά και καθόσον δέχεται ότι μεταξύ της προσφεύγουσας και της Tréfilunion SA υπήρχε συμφωνία κατά την οποία οι μελλοντικές εξαγωγές τους θα εξαρτώνται από τον καθορισμό ποσοστώσεων». Κατά συνέπεια, μείωσε το ποσό του προστίμου από 4,5 εκατομμύρια σε 3 εκατομμύρια ECU και απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

III — Η αίτηση αναιρέσεως

13. Με την αίτησή της αναιρέσεως, η BStG ζητεί από το Δικαστήριο, αφενός, να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου, καθόσον καθορίζει το ποσό του προστίμου σε 3 εκατομμύρια ECU, απορρίπτει την προσφυγή της και την καταδικάζει σε μέρος των δικαστικών εξόδων και, αφετέρου, να ακυρώσει τα άρθρα 1, 2 και 3 της επίδικης αποφάσεως, καθόσον την αφορούν και δεν ακυρώθηκαν με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

14. Επικουρικώς, η BStG ζητεί να μειωθεί το πρόστιμο σε εύλογο ύψος. Επιπλέον,

ζητεί να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα [15].

15. Η Επιτροπή ζητεί να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως και να καταδικασθεί η αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

16. Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η BStG προσάπτει, κατ' ουσίαν, στο Πρωτοδικείο ότι:

— συνεπεία της υπερβολικά μακράς διάρκειας της διαδικασίας προσέβαλε το δικαίωμά της παροχής έννομης προστασίας εντός «ευλόγου χρονικού διαστήματος»,

— παραβίασε την αρχή της αποκαλούμενης «προφορικότητας», δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε 22 μήνες μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας,

— δεν τήρησε τις αρχές που ισχύουν στον τομέα των αποδείξεων,

— εφάρμοσε εσφαλμένως τις διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας όσον αφορά την απώλεια δικαιώματος λόγω εκπροθέσμου,

— απέρριψε το αίτημά της περί προσβάσεως στους φακέλους της Επιτροπής,

— εφάρμοσε εσφαλμένως το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης,

— παρέβη το άρθρο 15 του κανονισμού 17 που αφορά τον καθορισμό του προστίμου [16].

17. Θα εξετάσω διαδοχικά, με την σειρά παρουσιάσεώς τους, κάθε έναν από τους λόγους αυτούς, η σοβαρότητα του πρώτου από τους οποίους αιτιολογεί να σταθώ περισσότερο σ' αυτόν.

15 — Βλ. σ. 2 της γαλλικής μεταφράσεως της αιτήσεως αναιρέσεως.

16 — Σημείο 6 της αιτήσεως αναιρέσεως.

IV — Εξέταση των λόγων που προβάλλονται προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως

Α — Επί του πρώτου λόγου που αντλείται από τη μη τήρηση της «λογικής [εύλογης] προθεσμίας»

18. Η BStG υποστηρίζει ότι ο χρόνος που χρειάστηκε το Πρωτοδικείο για να αποφανθεί επί της προσφυγής της ήταν υπερβολικά μακρύς, οπότε συνιστά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (στο εξής: Σύμβαση). Η αναιρεσείουσα υπενθυμίζει ότι η αρχή της «δίκαιης δίκης» που διατυπώνεται στο κείμενο της Συμβάσεως περιλαμβάνει το δικαίωμα κάθε προσώπου να κρίνεται η υπόθεσή του εντός «λογικής προθεσμίας».

19. Η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι η διάρκεια της διαδικασίας ουδόλως οφείλεται στις περιστάσεις της υποθέσεως αλλά πρέπει, αντιθέτως, να καταλογιστεί στο Πρωτοδικείο. Θεωρεί ότι μια τέτοια καθυστέρηση συνιστά διαδικαστική πλημμέλεια που δικαιολογεί την αναίρεση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου και την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής καθώς και την περάτωση της διαδικασίας. Επικουρικώς, προβάλλει ότι η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας συνιστά, εν πάση περιπτώσει, «λόγο μειώσεως της ποινής».

20. Η Επιτροπή υποστηρίζει αντιθέτως ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν ήταν υπερβολικά μακρά.

21. Προτού εκφέρει κρίση επί της διάρκειας μιας διαδικασίας που μπορεί να φαίνεται μακρά, εφόσον παρήλθαν περίπου 5,5 χρόνια μεταξύ του εισαγωγικού της δίκης εγγράφου και της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, από τα οποία περίπου 22 μήνες για τη διάσκεψη, το Δικαστήριο θα πρέπει να αποφανθεί επί του παραδεκτού του λόγου που προβάλλει η BStG, ιδίως δε να εξετάσει προσεκτικά το περιεχόμενό του.

22. Είναι γνωστό ότι το Δικαστήριο είναι εξοικειωμένο με τις διατάξεις της Συμβάσεως. Τα αιτήματα που διατυπώνει η BStG τείνουν, εξάλλου, στην επιβολή μέτρων τα οποία εφαρμόζει συνήθως το Δικαστήριο στο πλαίσιο της ασκήσεως της αναιρετικής αρμοδιότητάς του. Αντιθέτως, νομίζω ότι υφίσταται μια δυσκολία στη χρήση της εξουσίας ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου που έχει παρασχεθεί στο Δικαστήριο προκειμένου να διασφαλισθεί η εφαρμογή του άρθρου 6 της Συμβάσεως.

1. *Ως προς το παραδεκτό του λόγου*

α) Ο κανόνας του οποίου γίνεται επίκληση

23. Ένα από τα ζητήματα που θέτει εμμέσως ο υπό κρίση λόγος αφορά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφανθεί επί της αρχής στην οποία στηρίζεται ο λόγος αυτός.

24. Όσον αφορά τις αρχές της Συμβάσεως, το Δικαστήριο, προσφάτως ήδη, υπενθύμισε ότι, «(...) κατά πάγια νομολογία (βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση 2/94 της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 33), τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο. Το Δικαστήριο λαμβάνει σχετικώς υπόψη του τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, καθώς και τα στοιχεία που προκύπτουν από τις διεθνείς συμβάσεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη σύναψη των οποίων συνέβαλαν ή στις οποίες προσχώρησαν τα κράτη μέλη. Από την άποψη αυτή η Σύμβαση ενέχει ιδιαίτερη σημασία. Όπως επίσης έχει διευκρινίσει το Δικαστήριο, δεν επιτρέπονται στον χώρο της Κοινότητας μέτρα ασυμβίβαστα με τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά αναγνωρίζονται και διασφαλίζονται με τη Σύμβαση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ERT, Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 41)» [17].

25. Το άρθρο ΣΤ, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση [18] επιβεβαίωσε την προσήλωση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως στη Σύμβαση, οπότε αποτελεί κεκτημένο, σήμερα, ότι στην αποστολή του Δικαστηρίου περιλαμβάνεται η διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται με τη Σύμβαση αυτή.

26. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η Σύμβαση διατυπώνει κανόνες ως προς τους οποίους το Δικαστήριο δεν αρκείται να διασφαλίζει άμεσα την ακεραιότητά τους στο κοινοτικό δίκαιο. Το Δικαστήριο εμπνέεται από τους κανόνες αυτούς για να συναγάγει θεμελιώδεις αρχές που βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχίας των κανόνων στον τομέα αυτό.

27. Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι συνταγματικές παραδόσεις που είναι κοινές στα κράτη μέλη συμβάλλουν, σε σημαντική έκταση, στη διαμόρφωση των θεμελιωδών αυτών αρχών.

28. Όπως οι παραδόσεις αυτές έτσι και η Σύμβαση αποτελεί την πηγή εμπνεύσεως όχι μόνο για τα θεμελιώδη δικαιώματα αλλά και για τις άλλες γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου [19].

17 — Απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow (Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 14). Επί της εξελίξεως της νομολογίας, βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 14ης Μαΐου 1974, 4/73, Nold κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 277, σκέψη 13), της 28ης Οκτωβρίου 1975, 36/75, Rutili (Συλλογή τόμος 1975, σ. 367, σκέψη 32), της 10ης Ιουλίου 1984, 63/83, Kirk (Συλλογή 1984, σ. 2689, σκέψη 22), της 1ης Απριλίου 1987, 257/85, Dufay κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 1987, σ. 1561, σκέψη 10), και της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-404/92 P, X κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-4737, σκέψη 17).

18 — Υπενθυμίζω ότι, κατά το γράμμα της διατάξεως αυτής, «η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.»

19 — Η διάκριση μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των άλλων γενικών αρχών του δικαίου είναι δυσχερής, ιδίως όταν και τα μεν και οι δε προστατεύονται από τη Σύμβαση, διότι η Σύμβαση επιδιώκει την προστασία των «δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» και δεν χρησιμοποιεί τη διάκριση αυτή. Η οριοθετική γραμμή που καθιστά δυνατή τη διάκριση των πρώτων από τις δεύτερες μπορεί να διευκρινισθεί από τη σκέψη ότι, «παράλληλα με τις γενικές αρχές, οι λέξεις "θεμελιώδη δικαιώματα" αναφέρονται προπάντων αποκλειστικά στα "δικαιώματα του ανθρώπου", δηλαδή σε δικαιώματα αντικειμενικής φύσεως, συμφυή με τον άνθρωπο και ουσιωδών ατομικού χαρακτήρα». Puissochet, J.-P.: «La Cour de justice et les principes généraux du droit», 10ο συνέδριο της ενώσεως των Ευρωπαίων δικηγόρων με θέμα τη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων στο κοινοτικό σύστημα, *Les annonces de la Seine*, 10 Οκτωβρίου 1996, No 69, σ. 3. Ως προς τη Σύμβαση και τις εθνικές συνταγματικές παραδόσεις καθώς και τις άλλες γενικές αρχές του δικαίου εκτός των θεμελιωδών δικαιωμάτων βλ. τις αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston (Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18), της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens κ.λπ. (Συλλογή 1987, σ. 4097, σκέψη 14), και της 12ης Δεκεμβρίου 1986, C-74/95 και C-129/95, X (Συλλογή 1996, σ. I-6609, σκέψη 25).

29. Μέχρι τούδε, η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου διαμορφώθηκε ιδίως επ' ευκαιρία δικών στις οποίες επρόκειτο για την τήρηση των αρχών της Συμβάσεως στο πλαίσιο ορισμένων κοινοτικών διοικητικών διαδικασιών στον τομέα, π.χ., της δημοσιοϋπαλληλίας [20] ή του δικαίου του ανταγωνισμού [21] ή για την ερμηνεία, υπό το φως των αρχών αυτών, κοινοτικών κανόνων [22]. Το άρθρο 6 της Συμβάσεως, ειδικότερα, έτυχε εφαρμογής σε όχι αμελητέο αριθμό υποθέσεων [23].

30. Δεν πρόκειται πλέον, εν προκειμένω, για τη διαβεβαίωση ότι τηρείται η αρχή της «δίκαιης δίκης» από κράτος μέλος ή από κοινοτικό όργανο στο πλαίσιο βαλλόμενης ρυθμίσεως. Η υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως αφορά το ζήτημα του σεβασμού του δικαιώματος του ενδιαφερομένου να εκδικάζεται η υπόθεσή του εντός «λογικής προθεσμίας», δικαιώματος που καλύπτεται από την προαναφερθείσα αρχή, στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου [24]. Όπως τα εθνικά δικαστήρια και τα άλλα κοινοτικά όργανα, το Πρωτοδικείο υπόκειται, πράγματι, στις αρχές της Συμβάσεως.

31. Το άρθρο 6 της Συμβάσεως καθιερώνει το «δικαίωμα για δίκαιη δίκη» που περιλαμβάνει, όσον αφορά την παρούσα περίπτωση, το δικαίωμα κάθε προσώπου «(...) όπως η υπόθεσή του δικαστεί (...) εντός λογικής προθεσμίας (...)», το οποίο δικαίωμα πρέπει να μπορεί να τυγχάνει επικλήσεως όταν ένα δικαστήριο καλείται να αποφασίσει «(...) είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου κάθε εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως». Δεν αμφισβητείται, εξάλλου δε η Επιτροπή δεν το αμφισβητεί, ότι, ενόψει της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως και των γνωμοδοτήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η υπό κρίση περίπτωση είναι «ποινικής φύσεως» [25].

20 — Βλ., π.χ., τις προαναφερθείσες αποφάσεις Dufay κατά Κοινοβουλίου και X κατά Επιτροπής.

21 — Βλ. π.χ., τις αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1989, 85/87, Dow Benelux κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 3137, σκέψεις 22 επ.), και της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, Orkem κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 3283, σκέψη 30).

22 — Βλ., π.χ., τις προαναφερθείσες αποφάσεις Johnston, σκέψη 18, ως προς την αρχή του ουσιαστικού δικαστικού ελέγχου που καθιερώνεται με κοινοτική οδηγία, και ERT, σκέψεις 41 επ., ως προς τη λήψη υπόψη της αρχής της ελευθερίας της γνώμης προκειμένου να κριθεί η χρήση, εκ μέρους των κρατών μελών, της εξουσίας που τους αναγνωρίζεται για να περιορίζουν, για καθορισμένους λόγους, την άσκηση της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών.

23 — Βλ., π.χ., τις αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 1980, 98/79, Pecastaing (Συλλογή τόμος 1980/1, σ. 367, σκέψεις 21 και 22), της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 6 επ.), Johnston, προαναφερθείσα, Dufay κατά Κοινοβουλίου, προαναφερθείσα, της 10ης Νοεμβρίου 1993, C-60/92, Otto (Συλλογή 1993, σ. I-5683, σκέψη 11), της 3ης Δεκεμβρίου 1992, C-97/91, Oleificio Borelli κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-6313, σκέψεις 13 επ.), και της 6ης Ιουλίου 1993, C-121/91 και C-122/91, CT Control (Rotterdam) και JCT Benelux κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-3873, σκέψεις 50 επ.). Μέχρι τούδε δεν φαίνεται πάντως το Δικαστήριο να έχει χαρακτηρίσει ως «θεμελιώδες δικαίωμα» την αρχή της «δίκαιης δίκης» ή ένα από τα δικαιώματα που τη συνθέτουν.

24 — Στο πλαίσιο της αποφάσεως της 16ης Σεπτεμβρίου 1997, C-362/95 P, Blackspur DIY κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4775, σκέψη 26), είχε προβληθεί ένας λόγος ενώπιον του Δικαστηρίου αντλούμενος από το ότι το Πρωτοδικείο δεν σεβάστηκε το δικαίωμα για «δίκαιη δίκη», το οποίο και τον απέρριψε.

25 — Αρκεί συναφώς να υπομνησθεί το περιεχόμενο, που μπορεί να ισχύσει κατ' αναλογία στην παρούσα υπόθεση, της γνώμης που εξέδωσε, στις 30 Μαΐου 1991, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η εν λόγω Επιτροπή έκρινε ότι, όσον αφορά μια ποινική κύρωση που επιβλήθηκε σε επιχείρηση από εθνική διοίκηση στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού: «η απόφαση του Υπουργού να επιβάλει χρηματική κύρωση συνιστούσε, έναντι της Συμβάσεως, απόφαση επί του βασίμου μιας ποινικής κατηγορίας και είχε τον χαρακτήρα ποινικής κυρώσεως» (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, υπόθεση Société Stenuit κατά Γαλλίας, série A No. 232, σημείο 65). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρθηκε στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Τόνισε (σημείο 62) ότι το επίμαχο κείμενο «(...) έθιγε (...) τα γενικά συμφέροντα της εταιρίας που κανονικά προστατεύονται από το ποινικό δίκαιο (...)». Στη συνέχεια, διαπίστωσε (σημείο 63) ότι: «(...) "εμπίπτουν γενικώς στο ποινικό δίκαιο οι παραβάσεις των οποίων οι δράστες υπόκεινται σε ποινές προοριζόμενες να παράγουν αποτρεπτικά αποτελέσματα και που συνήθως συνίστανται σε μέτρα στερητικά της ελευθερίας και σε πρόστιμα" (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση [της 21ης Φεβρουαρίου 1984], Öztürk (...) [série A No 73])», πριν συναγάγει τον ποινικό χαρακτήρα, κατά την έννοια της Συμβάσεως, της υπό κρίση υποθέσεως.

32. Η αρχή που επικαλείται η BStG περιλαμβάνεται επομένως στις αρχές την τήρηση των οποίων το Δικαστήριο έχει ως αποστολή να διασφαλίζει.

33. Διευκρινίζω χάριν πληρότητας ότι, καίτοι δεν έχει καθιερωθεί αυτό από τη νομολογία του Δικαστηρίου [26], η εφαρμογή του άρθρου 6 στα φυσικά πρόσωπα δεν νομίζω ότι μπορεί να αμφισβητηθεί, επειδή από τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει σαφώς ότι η διατύπωση «κάθε πρόσωπο» χαρακτηρίζει τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα [27].

34. Επιπλέον, τα νομικά πρόσωπα δεν διαφέρουν από τα φυσικά πρόσωπα μέχρι σημείου να πρέπει να απολαύουν μειωμένων εγγυήσεων, από πλευράς της ανάγκης ταχείας απονομής της δικαιοσύνης, σε δίκη στην οποία είναι διάδικοι.

35. Ακόμη και αν η φύση και η έκταση της ζημίας που προκύπτει συνεπεία της μακράς διάρκειας μιας δίκης μπορούν να διαφέρουν ανάλογα με το αν η επιβληθείσα ποινή είναι ποινή στερητική της ελευθερίας ή πρόστιμο ή ακόμη ανάλογα και με το αν το ποσό του προστίμου περιορίζει ή όχι τους πόρους του διαδίκου που προορίζονται για την ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών του, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να γίνει ανεκτό υπερβολικά μακρύ χρονικό διάστημα μέχρι της εκδόσεως της αποφάσεως. Η ύπαρξη αυτών των διαφορών πρέπει, όπως νομίζω, να αντανακλάται απλώς στην κρίση που εκφέρεται επί του «λογικού» χαρακτήρα του επίμαχου χρονικού διαστήματος. Ομοίως, οι διαφορές συγκεκριμενοποιούνται με κυρώσεις ή αποκαταστάσεις ζημίας προσαρμοσμένες στη διαπιστωθείσα παράβαση.

36. Επομένως, πρέπει ως προς κάθε υποκείμενο δικαίου να παρέχεται η δυνατότητα να δικάζεται η υπόθεσή του εντός «λογικής προθεσμίας».

β) Η φύση του προβαλλομένου λόγου

37. Υπενθυμίζω ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 168 Α της Συνθήκης ΕΚ, η άσκηση «(...) αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου [περιορίζεται] σε νομικά ζητήματα και υπό τους όρους του Οργανισμού του Δικαστηρίου (...)». Το άρθρο 51, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου προβλέπει ότι «Η αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Ως λόγοι αναιρέσεως επιτρέπεται να προβληθούν αναρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, πλημμέλειες κατά την ενώπιόν του διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσείοντος και παραβίαση του κοινοτικού δικαίου από το Πρωτοδικείο».

26 — Η σκέψη 30 της προαναφερθείσας αποφάσεως Orkem κατά Επιτροπής αρχίζει ως εξής: «Όσον αφορά το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι μπορεί να το επικαλεστεί μια επιχείρηση εις βάρος της οποίας διεξάγεται έρευνα στο πλαίσιο του δικαίου περί ανταγωνισμού (...)». Η επιφύλαξη ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής αυτής της διατάξεως σε φυσικά πρόσωπα είναι απλώς επιφανειακή, επειδή αφορά, στην πραγματικότητα, την εφαρμογή της μέχρι το *στάδιο της έρευνας*.

27 — Κατά τη γνωμοδότηση που εκδόθηκε στην προαναφερθείσα υπόθεση Société Stenuit κατά Γαλλίας, η Επιτροπή «(...) θεωρεί ότι το φυσικό πρόσωπο μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 6 της Συμβάσεως, εφόσον αποτελεί το αντικείμενο "ποινικής κατηγορίας"» (σημείο 66).

38. Η κρίση περί του υπερβολικά μακρού χρονικού διαστήματος θα μπορούσε, υπό ορισμένη άποψη, να θεωρηθεί ως πραγματικό γεγονός το οποίο, εξ αυτού του λόγου, θα πρέπει να εκφεύγει της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου.

39. Θεωρώ εντούτοις ότι πρόκειται για νομικό ζήτημα, διότι το Δικαστήριο δεν θα αρκεστεί στη διαπίστωση ορισμένων περιστατικών. Πρέπει να τα διακρίνει εκτιμώντας την αντίστοιχη επιρροή τους επί του μήκους του επίμαχου χρονικού διαστήματος αφού αποδυθεί στην προσπάθεια που συνίσταται είτε στην ταξινόμησή τους ως στοιχείων που μπορούν να χαρακτηρίζουν ανεπάρκειες στο πλαίσιο της λειτουργίας της απονομής δικαιοσύνης είτε στην αναγνώρισή τους ως λόγων προσφόρων να καταστήσουν εύλογο το διαρρεύσαν χρονικό διάστημα. Προσδίδοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στο επίμαχο χρονικό διάστημα εύλογο ή όχι χαρακτήρα, το Δικαστήριο προβαίνει σε νομικό χαρακτηρισμό από τον οποίο απορρέουν έννομες συνέπειες.

40. Επιπλέον, το εν λόγω χρονικό διάστημα προσάπτεται στο ίδιο το Πρωτοδικείο, οπότε δεν ζητείται από το Δικαστήριο να ελέγξει μια εκτίμηση ή ένα νομικό χαρακτηρισμό των περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου και να το υποκαταστήσει.

41. Προσθέτω, εν πάση περιπτώσει, ότι το να θεωρηθεί ότι το Δικαστήριο δεν οφείλει να ελέγξει την ορθή εφαρμογή του άρθρου 6 της Συμβάσεως από το Πρωτοδικείο ισοδυναμεί με την de facto παραδοχή ότι το Πρωτοδικείο δεν έχει αυτήν την υποχρέωση.

42. Απ' αυτήν την άποψη επίσης, νομίζω ότι ο λόγος που αντλείται από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας είναι παραδεκτός.

γ) Το ζητηθέν μέτρο

43. Όσον αφορά το μέτρο που ζήτησε η αναιρεσείουσα για την περίπτωση κατά την οποία το Πρωτοδικείο θα διαπίστωνε την ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 6 της Συμβάσεως, διαπιστώνω απλώς ότι το μέτρο αυτό εμπίπτει, κατ' αρχήν, στις παραδοσιακές αρμοδιότητες του Δικαστηρίου. Το άρθρο 54 του Οργανισμού του προβλέπει ότι, αν η αίτηση αναιρέσεως κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Κατά τη διάταξη αυτή, το Δικαστήριο μπορεί τότε είτε να αποφανθεί το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει.

44. Επομένως, μπορεί κάλλιστα να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε σ' έναν από τους διαδίκους ή ακόμη και να το ακυρώσει ή, αν δεν διαθέτει πραγματικά στοιχεία για να το πράξει, να αναπέμψει προς τούτο την υπόθεση στο Πρωτοδικείο.

45. Εντούτοις, σ' αυτό ακριβώς το στάδιο τίθεται το ερώτημα του περιεχομένου του λόγου που προβάλλει η BStG.

2. *Ως προς το περιεχόμενο του λόγου*

46. Κατ' αρχάς, είναι προφανές ότι στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο θα έκρινε ότι το χρονικό διάστημα που παρήλθε μέχρι της εκδόσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου επί της προσφυγής δεν είναι «λογικό» κατά την έννοια του άρθρου 6 της Συμβάσεως, η έκβαση της δίκης δεν μπορεί να συνίσταται στην αναπομπή της υποθέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου. Το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε πράγματι να επιτρέψει, μετά την αναίρεση της αποφάσεως, να προστεθεί στο χρονικό διάστημα που ήδη έχει παρέλθει από την άσκηση της προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου ο χρόνος που είναι αναγκαίος για την εκ νέου εξέταση της υποθέσεως. Το φάρμακο θα ήταν, κατά κυριολεξία, χειρότερο από το νόσημα.

47. Εξάλλου, δύσκολα γίνεται αντιληπτή η χρησιμότητα επανεξετάσεως του φακέλου σε σχέση με την αιτίαση που αντλείται από την υπερβολικά μακρά διάρκεια της διαδικασίας. Όταν διαπράττονται διαδικαστικές πλημμέλειες που επιτρέπουν να αναιρεθεί η απόφαση κατά της οποίας έχει ασκηθεί αναίρεση, η επανεξέταση της υποθέσεως δικαιολογείται από τον σύνδεσμο που υφίσταται μεταξύ της παραβάσεως των διαδικαστικών κανόνων και της δίκης. Όπως είδαμε, το άρθρο 51 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου εξαρτά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου από την ύπαρξη πλημμελειών «που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσείοντος». Οι διαδικαστικές αυτές πλημμέλειες συνίστανται, κατά το πλείστον, στη μη τήρηση των αρχών που έχουν διατυπωθεί για τη διασφάλιση της προστασίας των ιδιωτών. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διεξαγωγή νέας δίκης ενώπιον του Πρωτοδικείου, το οποίο θα τηρήσει αυτήν τη φορά τους διαδικαστικούς κανόνες, αποτελεί αναμφιβόλως την καλύτερη απάντηση στις αιτιάσεις που διατυπώνουν οι διάδικοι.

48. Όμως, όπως μόλις είδαμε, η επανεξέταση της υποθέσεως που δικαιολογείται από την αναίρεση που απαγγέλθηκε λόγω υπερμέτρως μακράς διαδικασίας, όχι μόνο δεν εξαλείφει τη ζημία, δεδομένου ότι αυτή έχει, κατά κάποιο τρόπο, οριστικά προκληθεί, αλλ' αντιθέτως μπορεί να την επιδεινώσει.

49. Το Δικαστήριο παραμένει, λόγω του γεγονότος αυτού, το μόνο αρμόδιο για να συναγάγει επωφελώς τις συνέπειες από την παράβαση του άρθρου 6 της Συμβάσεως εκ μέρους του Πρωτοδικείου.

50. Κατά συνέπεια, αν υποτεθεί ότι με το επίμαχο χρονικό διάστημα δεν τηρήθηκαν οι επιταγές της Συμβάσεως, πρέπει να τεθεί το ερώτημα ως προς την τύχη που θα μπορούσε να έχει το αίτημα της BStG για ακύρωση ή μείωση του προστίμου.

51. Προκαταρκτικώς, είναι αναγκαίο, όπως το υπενθύμισα, να εξετασθούν οι λύσεις που συνάγονται από τα εθνικά δίκαια για την αντιμετώπιση παρόμοιων προβλημάτων, προκειμένου να εξεταστεί αν υφίσταται κοινή νομική παράδοση δυναμένη να εμπνεύσει το Δικαστήριο.

52. Οι έννομες τάξεις των κρατών μελών, καίτοι αναγνωρίζουν όλες το δικαίωμα του ενδιαφερομένου να δικαστεί η υπόθεσή του εντός «λογικής προθεσμίας», δεν εφαρμόζουν πανομοιότυπες λύσεις σε περίπτωση παραβιάσεως της αρχής αυτής. Ο τρόπος ενέργειας των ποινικών δικαστηρίων διαφέρει ανάλογα με τα κράτη μέλη. Τα ποινικά δικαστήρια, εξάλλου, ενεργούν συχνά

πραιτωρικώς, χωρίς να στηρίζονται οι ενέργειές τους σε διατάξεις συνταγματικής, ούτε καν νομοθετικής μερικές φορές, φύσεως. Σε ορισμένα κράτη οι διώξεις κηρύσσονται απαράδεκτες (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Βασίλειο του Βελγίου και Βασίλειο των Κάτω Χωρών) ή ατονούν (Βασίλειο του Βελγίου και Ιρλανδία). Η ποινή μπορεί επίσης να μειωθεί (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Βασίλειο του Βελγίου, Βασίλειο της Ισπανίας, Δημοκρατία της Φινλανδίας, Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, Βασίλειο των Κάτω Χωρών και Βασίλειο της Δανίας, όσον αφορά τις ποινές φυλακίσεως) ή να αναστολεί η εκτέλεσή της (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και Βασίλειο του Βελγίου). Στο Βασίλειο της Ισπανίας επιτρέπεται στον κατηγορούμενο κατά του οποίου έχει ασκηθεί δίωξη να υποβάλει αίτηση χάριτος, όταν δεν έχει τηρηθεί η αρχή της «λογικής προθεσμίας».

53. Στα περισσότερα, εντούτοις, των κρατών μελών η διαπίστωση μιας τέτοιας παραβιάσεως δεν ασκεί επιρροή επί του κύρους των οικείων διαδικασιών. Παρέχει μόνο τη δυνατότητα ασκήσεως ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου *αγωγής αποζημιώσεως*.

54. Η αναγνώριση δικαιώματος αποζημιώσεως του πολίτη φαίνεται, επομένως, να είναι η λύση που υιοθετούν τα περισσότερα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων υπερβάσεως της «λογικής προθεσμίας».

55. Εκτός του ότι δεν είναι οργανωμένη με τον ίδιο τρόπο από τα κράτη μέλη που καταφεύγουν σ' αυτήν, η μέθοδος που συνίσταται στην συναγωγή των συνεπειών από την υπέρβαση της προθεσμίας προκειμένου να επηρεασθεί η ποινή ή η ίδια η δίωξη δεν νομίζω ότι αποτελεί, εξάλλου, κατάλληλη λύση.

56. Πράγματι, καίτοι ο λόγος που προβάλλει η αναιρεσείουσα αποτελεί σαφώς νομικό ισχυρισμό, δεν είναι απ' αυτούς που μπορούν, κατ' εμέ, να θέσουν εν αμφιβόλω την κύρωση που επέβαλε η Επιτροπή, όπως αυτή επικυρώθηκε, εν μέρει, από το Πρωτοδικείο.

57. Κατά το μέτρο που οι επιβληθείσες κυρώσεις στηρίζονται σε λόγους που ανάγονται στο κοινοτικό δίκαιο, η αμφισβήτησή τους ανακύπτει κατ' αρχάς από μια εκ νέου θεώρηση των λόγων αυτών. Ακριβώς επειδή το Πρωτοδικείο εφαρμόζει εσφαλμένως το εφαρμοστέο στη διαφορά δίκαιο, το Δικαστήριο μπορεί εγκύρως να αναιρέσει, πλήρως ή εν μέρει, την απόφαση που υποβάλλεται στην κρίση του και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να εξαφανίσει ή να μειώσει το επιβληθέν πρόστιμο [28]. Η νομική ερμηνεία που δίνει το Δικαστήριο στο πλαίσιο της ασκήσεως του δικαστικού του ελέγχου σημαίνει διαφορετική κρίση του βαθμού ευθύνης του οικείου διαδίκου και μπορεί να θέσει και

28 — Αυτό προκύπτει εξ αντιδιαστολής από τη σκέψη 31 της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4411), όπου κρίθηκε ότι, «(...) όταν το Δικαστήριο αποφαίνεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, δεν πρέπει να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, το Πρωτοδικείο όταν αποφαίνεται κατά πλήρη δικαιοδοσία επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις, οι οποίες παραβιάζουν το κοινοτικό δίκαιο (απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, C-310/93 P, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-865, σκέψη 34)».

πάλι το ζήτημα της απαγγελθείσας κυρώσεως. Επομένως, υφίσταται σύνδεσμος μεταξύ του αντικειμένου της δίκης και της τελικώς απαγγελλόμενης κυρώσεως.

58. Αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω, διότι ούτε η διαπίστωση των περιστατικών που προσάπτονται στην BStG ούτε η εκτίμηση της ευθύνης της κατά την υλοποίηση των συμφωνιών ούτε η πραγματοποιηθείσα εφαρμογή του εφαρμοστέου δικαίου επηρεάστηκαν από τον χρόνο, όσο μακρύς και αν ήταν αυτός, που αφιέρωσε το Πρωτοδικείο στην εξέταση της επίδικης αποφάσεως.

59. Εξάλλου, δεδομένου ότι η αιτίαση αυτή δεν βρίσκεται σε καμία συνάφεια με ενδεχομένως εσφαλμένη ερμηνεία του εφαρμοστέου στη διαφορά κοινοτικού δικαίου, νέα εξέταση της υποθέσεως δεν θα έδινε καμία απάντηση στον λόγο που αντλείται από την παράβαση της «λογικής προθεσμίας». Η έλλειψη συνάφειας εμποδίζει το Δικαστήριο να θεωρήσει ότι μπορεί εγκύρως, ελλείψει διατάξεως παρέχουσας ρητώς στο Δικαστήριο την προς τούτο εξουσία, να συναγάγει επιχείρημα από την παραβίαση της «λογικής προθεσμίας», για να μειώσει ή να ακυρώσει, μεταρρυθμίζοντας την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην BStG. Νομίζω ότι θα ήταν δύσκολος ο καθορισμός των κριτηρίων που θα καθιστούσαν δυνατή την επιλογή μεταξύ της εξαλείψεως και της μειώσεως του προστίμου ή, σε περίπτωση μειώσεως, των αναγκαίων κριτηρίων για τον καθορισμό του ύψους του, εκτός αν εφαρμόζονταν μέθοδοι αποτιμήσεως της ζημίας προκειμένου να αφαιρεθεί από το πρόστιμο το ποσό της προκληθείσας ζημίας.

60. Μια τέτοια προσέγγιση θα προσέκρουε εντούτοις σε δύο σημαντικά μειονεκτήματα. Στηριζόμενη στη λογική μιας αντισταθμίσεως θα συνεπαγόταν την υποχρέωση αφαιρέσεως από μια ποινή του ποσού της αποζημιώσεως. Όμως, μπορεί να ξενίζει το ότι αφαιρείται από ένα ποσό που καθορίζεται κυρίως σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα μιας συμπεριφοράς ένα ποσό που εκτιμάται κατ' αναλογία προς τη ζημία. Η προσέγγιση αυτή θα προσέδιδε στην παρούσα αναιρετική διαδικασία, που έχει κινηθεί κατ' αποφάσεως επιβάλλουσας κύρωση, διπλή νομική φύση. Κατά κύριο λόγο, το Δικαστήριο δεν μπορεί λυσιτελώς να αποφανθεί επί μιας ζημίας χωρίς να διαθέτει τα αναγκαία στοιχεία για την αποτίμησή της, εκτός αν διατάξει την εκ νέου συζήτηση της υποθέσεως.

61. Από το σύνολο αυτών των παρατηρήσεων άγομαι στο συμπέρασμα ότι ο λόγος που επικαλείται η BStG είναι απρόσφορος και, κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να τον απορρίψει χωρίς λεπτομερέστερη εξέταση.

62. Εντούτοις, δεν νομίζω ότι είναι επιτρεπτό, μάλιστα δε ούτε νομικώς αποδεκτό, να θεωρηθεί ότι το άρθρο 6 της Συμβάσεως θέτει έναν κανόνα του οποίου την τήρηση το Δικαστήριο έχει ως αποστολή να διασφαλίζει, ενώ συγχρόνως προτείνεται στο Δικαστήριο να μην αποφανθεί επί του λόγου που αντλείται από τη διάταξη αυτή, χωρίς να διευκρινίσει ειδικότερα, έστω και ως εκ περισσού, τις ένδικες δυνατότητες που μπορούν, κατ' εμέ, να θεραπεύσουν την ανεπάρκεια των κειμένων διατάξεων.

3. *Ως προς την αγωγή αποζημιώσεως ως πρόσφορο ένδικο βοήθημα*

63. Δεδομένου ότι η αναίρεση δεν αποτελεί ισχυρή απάντηση σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της «λογικής προθεσμίας», νομίζω ότι πρέπει να αναζητηθεί στην αγωγή αποζημιώσεως το μέσο που δεν θα καταστήσει νεκρό γράμμα την αρχή αυτή της Συμβάσεως όταν τυγχάνει επικλήσεως κατά μιας ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας.

64. Υπενθυμίζω τα στοιχεία τα οποία, κατά τη γνώμη μου, θα καθιστούσαν δυνατό στο Δικαστήριο, ενδεχομένως, να κηρύξει παραδεκτή μια αγωγή αποζημιώσεως στηριζόμενη σε παράβαση του κανόνα της «λογικής προθεσμίας» εκ μέρους του Πρωτοδικείου.

65. Η αγωγή αποζημιώσεως υφίσταται τόσο στην κοινή νομική παράδοση των κρατών μελών όσο και στο κοινοτικό δίκαιο. Τα εθνικά δίκαια, όπως είδαμε, δέχονται την αρχή της αποκαταστάσεως της ζημίας που προκλήθηκε σε βάρος ενός πολίτη λόγω της παραβάσεως του κανόνα της «λογικής προθεσμίας». Το άρθρο 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης επιτρέπει την προβολή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας για ζημίες που προκλήθηκαν από τα όργανά της. Στις προτάσεις του επί της υποθέσεως SGEEM και Etroy κατά ΕΤΕπ [29] ο γενικός εισαγγελέας Gulmann υποστήριξε την άποψη ότι η έννοια του οργάνου κατά το άρθρο 215 ενέχει παραπομπή στο άρθρο 4 της Συνθήκης, το οποίο απαριθμεί τα όργανα της Κοινότητας [30]. Το Δικαστήριο προχώρησε, εξάλλου, περισσότερο κρίνοντας ότι ο όρος αυτός δεν μπορεί να έχει την έννοια ότι αφορά μόνο τα όργανα που απαριθμούνται σ' αυτήν τη διάταξη [31]. Επομένως, δεν προκύπτει ότι το Δικαστήριο, επομένως ούτε το Πρωτοδικείο, πρέπει να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 215 [32].

66. Πάντως, σε διαδικαστικό επίπεδο, ανακύπτει μια σοβαρή δυσκολία που οφείλεται στο γεγονός ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της προαναφερθείσας αποφάσεως 88/591, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1993 [33], το Πρωτοδικείο είναι το ίδιο αρμόδιο να αποφαίνεται επί τέτοιων αγωγών όταν ασκούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

67. Χωρίς, ούτε εδώ, να προδικάζεται ως μη εύλογο το χρονικό διάστημα που παρήλθε μέχρι της εκδόσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου ούτε το μερίδιο ευθύνης που αυτό ενδεχομένως υπέχει εν προκειμένω, δεν μπορεί να θεωρηθεί δυνατή η ανάθεση σε ένα δικαιοδοτικό όργανο του καθήκοντος να αποφαίνεται επί του ελαττωματικού ή παράνομου χαρακτήρα της δικής του συμπεριφοράς. Αναμφιβόλως, αυτό θα συνιστούσε προσβολή της αρχής της αμεροληψίας του δικαστηρίου, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της Συμβά-

29 — Απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 1992, C-370/89 (Συλλογή 1992, σ. I-6211).

30 — Σημείο 14 των προτάσεών του.

31 — Σκέψη 16 της αποφάσεως.

32 — Επί της προβληματικής που θέτει η αρχή της ευθύνης του κοινοτικού δικαιοδοτικού οργάνου, βλ. du Ban, B.: Les principes généraux communs et la responsabilité non contractuelle de la Communauté, *Cahiers de droit européen*, 1977, No 4, σ. 397.

33 — Απόφαση 93/350/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ για την τροποποίηση της αποφάσεως 88/591 (ΕΕ L 144, σ. 21).

σεως. Η προσβολή αυτή νομίζω ότι δύσκολα μπορεί να αποφευχθεί με την παραπομπή της υποθέσεως σε διαφορετικό δικαστικό σχηματισμό, εφόσον, αν υιοθετηθεί η προσέγγιση του δικαστηρίου του Στρασβούργου, η μεταβολή της συνθέσεως ενός δικαστηρίου δυνατόν να μην είναι σε ικανοποιητικό βαθμό επαρκής προκειμένου να εξαλειφθεί η εντύπωση μεροληψίας που θα δημιουργούνταν από το γεγονός ότι το δικαστήριο αυτό κρίνει τον εαυτό του [34].

68. Επιπλέον, από τις παραγράφους των προαναφερθεισών αποφάσεων 88/591 και 93/350 προκύπτει ότι η προσάρτηση του Πρωτοδικείου στο Δικαστήριο σκοπεί στη βελτίωση της δικαστικής προστασίας των ιδιωτών. Όμως, ποια προσβολή αυτής της επιταγής θα ήταν μεγαλύτερη από αυτήν όπου μια διαφορά κρίνεται από έναν από τους διαδίκους;

69. Κατά συνέπεια, το προαναφερθέν άρθρο 3 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως της αρχής της αμεροληψίας που θέτει η Σύμβαση. Αυτό δε πολλώ μάλλον καθόσον δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ότι ο κοινοτικός νομοθέτης ήταν δυνατόν να αποδέχθηκε ότι το πεδίο εφαρμογής της προαναφερθείσας αποφάσεως καλύπτει την εξέταση από το Πρωτοδικείο της ιδίας του ευθύνης.

70. Βεβαίως, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου εν προκειμένω συνεπάγεται κατ' ανάγκη την εξέταση του επίδικου λόγου από ένα μόνο δικαστήριο, ενώ γίνεται δεκτό ότι οι δύο βαθμοί δικαιοδοσίας, όπως νοούνται στην κοινοτική έννομη τάξη, όπως και γενικώς, αποτελούν εγγύηση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Αυτό όμως το διαδικαστικό προστατευτικό στηθαίο, που σκοπό έχει τον περιορισμό των κινδύνων πλάνης περί το δίκαιο χάρη στον έλεγχο των νομικών κανόνων που εφάρμοσε το Πρωτοδικείο, δεν πρέπει να στερεί τους πολίτες από την ουσιώδη εγγύηση της αμεροληψίας του δικαστηρίου στο οποίο προσφεύγουν. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η ορθότητα της σκέψεως ότι οι δύο βαθμοί δικαιοδοσίας δεν αποτελούν παρά μία από τις πτυχές της δικαστικής προστασίας. Επομένως, η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας, που δεν επιτρέπει την εκτίμηση από ένα δικαιοδοτικό όργανο της δικής του συμπεριφοράς, πρέπει, εν προκειμένω, να υπερτερεί.

71. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου να αποφαίνεται επί προσφυγών που ασκούν φυσικά ή νομικά πρόσωπα δυνάμει του άρθρου 178 της Συνθήκης πρέπει να θεωρηθεί, χάριν της προστασίας των πολιτών, ότι δεν περιλαμβάνει τις αγωγές αποζημιώσεως που αφορούν δικαστικές πράξεις του ιδίου.

34 — Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: Ευρ.Δικ.Δ.Α.) δεν αρκείται να προβαίνει σε υποκειμενική εκτίμηση της αμεροληψίας του οικείου δικαστηρίου, αλλά προβαίνει και σε αντικειμενικές εκτιμήσεις: «για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, η αμεροληψία πρέπει να κρίνεται σύμφωνα με μια υποκειμενική προσέγγιση, όπου πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να διαπιστωθεί η προσωπική πεποίθηση του τάδε δικαστή στη δείνα περίπτωση, καθώς και σύμφωνα με μια αντικειμενική προσέγγιση βάσει της οποίας να προκύπτει με βεβαιότητα ότι ο δικαστής παρείχε επαρκείς εγγυήσεις ώστε να αποκλείεται συναφώς κάθε εύλογη αμφιβολία (...)» (Ευρ.Δικ.Δ.Α., απόφαση Hauschildt της 24ης Μαΐου 1989, série A, No. 154, σημείο 46). Προσθέτει ότι «εν προκειμένω, ακόμη και τα εξωτερικά φαινόμενα μπορούν να έχουν σημασία» (σημείο 48). Το παράδειγμα δικαστηρίου που καλείται να αποφανθεί επί του παράνομου ή ελαττωματικού χαρακτήρα της δικής του λειτουργίας προκειμένου να αποφανθεί επί αιτήματος αποζημιώσεως, ακόμη και αν η σύνθεσή του έχει τροποποιηθεί προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο οι δικαστές που δίκασαν την αρχική υπόθεση να ταυτίζονται με αυτούς που καλούνται να κρίνουν την ευθύνη του δικαιοδοτικού τους οργάνου, νομίζω ότι συνιστά την πιστότερη σκιαγράφηση της προσβολής της αρχής της αμεροληψίας.

72. Επομένως, όσον αφορά μια αγωγή όπως η εν προκειμένω, το άρθρο 178 της Συνθήκης διατηρεί τη θέση που του ανήκει, οπότε το Δικαστήριο παραμένει αρμόδιο να αποφαίνεται επί διαφορών που έχουν σχέση με την αποκατάσταση των ζημιών στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 215, δεύτερο εδάφιο.

73. Το άρθρο 215, δεύτερο εδάφιο, θέτει την αρχή της εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας, αναφερόμενο στις «γενικές αρχές του δικαίου που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών». Όμως, όπως είδαμε, τα κράτη μέλη επιτρέπουν, στην πλειονότητά τους, την αποζημίωση για ζημίες που προκλήθηκαν συνεπεία προσβολής του δικαιώματος του ενδιαφερομένου να δικάζεται η υπόθεσή του εντός «λογικής προθεσμίας».

74. Επομένως, το Δικαστήριο θα πρέπει, όπως έχει τη δυνατότητα βάσει του άρθρου 215, δεύτερο εδάφιο, να εμπνέεται από αυτήν την κοινή παράδοση για να αναγνωρίσει ένα πανομοιότυπο τρόπο λύσεως των διαφορών που συμπληρώνει, στον σχετικό τομέα, το πεδίο που καλύπτεται από την αίτηση αναιρέσεως. Επομένως, πρόκειται απλώς για την πλήρωση του κενού που υφίσταται συνεπεία των ανεπαρκειών του ενδίκου αυτού μέσου προκειμένου να ικανοποιηθεί ένα ειδικό αίτημα σ' έναν τομέα, εξάλλου, εγγύτερο προς τη λειτουργία της δικαιοσύνης παρά προς την άσκηση της δικαιοδοτικής δραστηριότητας.

75. Τέλος, το παραδεκτό μιας τέτοιας αγωγής εξαρτάται από τις προϋποθέσεις των διατάξεων του κοινού δικαίου, όπως της τηρήσεως του χρόνου παραγραφής των πέντε ετών που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου. Κατά τη διάταξη αυτή, η προθεσμία αρχίζει «(...) από της επελεύσεως του ζημιογόνου γεγονότος», εν προκειμένω από της αποφάσεως που αποτελεί τη λήξη της προθεσμίας που κρίνεται «μη λογική».

76. Αυτή είναι η οδός που μπορεί να θεωρηθεί ακολουθητέα προς διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων του άρθρου 6 της Συμβάσεως που αφορούν την «λογική προθεσμία».

B — *Επί του δευτέρου λόγου που αντλείται από την παραβίαση της καλούμενης αρχής της «προφορικότητας»*

77. Η BStG προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο, εκδίδοντας την απόφαση του 22 μήνες μετά το πέρας της προφορικής διαδικασίας, παραβίασε την αποκαλούμενη αρχή της «προφορικότητας». Κατ' αυτήν πρόκειται για θεμελιώδη άγραφη αρχή της κοινοτικής διαδικασίας που επιβεβαιώνεται από τους δικονομικούς κώδικες των κρατών μελών.

78. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι από την αρχή της προφορικότητας προκύπτει ότι μόνον τα επιχειρήματα που υποστηρίχθηκαν κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας μπορούν να ληφθούν υπόψη στη δικαστική απόφαση. Προσθέτει ότι η αρχή της προφορικότητας παρέχει στους διαδίκους τη δυνατότητα να εκθέσουν σαφώς και σύντομα την άποψή τους, πράγμα που διευκολύνει τους δικαστές να μορφώσουν άμεση και προσωπική γνώμη επί της υποθέσεως και επί των επιχειρημάτων των διαδίκων. Όμως, τα δύο έτη που μεσολάβησαν μεταξύ της επ' ακροατηρίου συζητήσεως και της

εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως άμβλυναν τις εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν από τη συζήτηση. Η BStG θεωρεί επομένως ότι αυτή η διαδικαστική πλημμέλεια συνεπάγεται κατ' ανάγκη την αναίρεση της βαλλομένης αποφάσεως.

79. Η Επιτροπή, εξάλλου, θεωρεί ότι η υπεροχή της προφορικότητας δεν υφίσταται στο κοινοτικό δίκαιο περί της δικαστικής οργανώσεως και ότι ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

80. Όπως τη διασφαλίζουν τα δίκαια των κρατών μελών, η αρχή της προφορικότητας εμφανίζεται ως κανόνας με πολλές όψεις.

81. Υπό την αυστηρή έννοια του όρου, η αρχή αυτή νοείται ως το δικαίωμα διαδίκου να ακουσθεί κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατά την οποία αυτός ή ο εκπρόσωπός του έχει την ευχέρεια να διατυπώσει τις απόψεις του και να απαντήσει στις ερωτήσεις των δικαστών. Στη δικαστική οργάνωση των κρατών μελών προβλέπονται συστήματα όπου υφίσταται συγκερασμός, σε ποικίλλουσες αναλογίες, του προφορικού και του γραπτού χαρακτήρα των ενδίκων διαδικασιών, πλην όμως σε όλα είναι γνωστή η αρχή της προφορικότητας. Αυτό συμβαίνει και ως προς τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου η οποία περιλαμβάνει ένα προφορικό στάδιο [35].

82. Θεωρούμενη υπό ευρύτερη έννοια, η αρχή της προφορικότητας περιλαμβάνει τον άμεσο χαρακτήρα της ένδικης διαδικασίας, κατά τον οποίο ο δικαστής οφείλει να έχει άμεση και προσωπική επαφή με όλα τα πρόσωπα που μετέχουν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση [36].

83. Η έννοια της «αμεσότητας» (ή, π.χ., Unmittelbarkeit στο γερμανικό δίκαιο, immediacy στο αγγλικό δίκαιο, inmediación στο ισπανικό δίκαιο, imediaçao στο πορτογαλικό δίκαιο) στοιχεί απολύτως με τις επιταγές που θέτει η αρχή της προφορικότητας, καθόσον επιβάλλει άμεση σχέση μεταξύ του δικαστή και του διαδίκου. Αυτή η *τοπική* «αμεσότητα», που χαρακτηρίζει το γεγονός ότι ο δικαστής δεν μπορεί να θέσει κάποιον ενδιάμεσο μεταξύ αυτού και του διαδίκου ή του εκπροσώπου του, συνεπάγεται ότι ο δικαστής που δεν ήταν παρών στη συνεδρίαση κατά την οποία πραγματοποιήθηκαν οι αγορεύσεις δεν επιτρέπεται να μετάσχει στην οριστική κρίση επί της υποθέσεως. Κατά το προαναφερθέν άρθρο 33, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, «στη διάσκεψη λαμβάνουν μέρος μόνον οι δικαστές που μετέσχον στην προφορική διαδικασία».

84. Η πτυχή της αρχής της προφορικότητας για την οποία πρόκειται στην παρούσα υπόθεση εμπίπτει μάλλον στη *χρονική* «αμεσότητα». Στο Πρωτοδικείο προσάπτεται ότι άφησε να παρέλθει υπερβολικός χρόνος μεταξύ της επ' ακροατηρίου συζητήσεως και

35 — Βλ. άρθρο 46, πρώτο εδάφιο, όπως τροποποιήθηκε, και άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου και τα άρθρα 53 επ. του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 2ας Μαΐου 1991 (ΕΕ L 136 της 30ής Μαΐου 1991, σ. 1, διορθωτικό ΕΕ L 317 της 19ης Νοεμβρίου 1991, σ. 34).

36 — Μπορεί κατ' ουσία να ληφθεί κατ' αναλογία υπόψη η ακόλουθη περιγραφή της αρχής αυτής στο γαλλικό ποινικό δίκαιο: «Τα δικαστήρια της ουσίας οφείλουν, κατ' αρχήν, να σχηματίζουν την πεποίθησή τους βάσει των αποδείξεων που προσκομίζονται ενώπιόν τους, προφορικά και άμεσα, δηλαδή οφείλουν να κρίνουν βάσει αυτών που ακούουν (ή βλέπουν) κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση και όχι βάσει των γραπτών στοιχείων του φακέλου της αστυνομίας ή της ανακρίσεως. Πράγματι είναι επιθυμητό οι δικαστές να μην αποφαίνονται μόνο βάσει της δικογραφίας, αλλά κατόπιν προσωπικής και ανθρώπινης εμπειρίας σε σχέση με τους δράστες και τους μάρτυρες της παραβάσεως» Bouzat, P., και Pinatel, J.: *Traité de droit pénal et de criminologie*, τόμος II, 1970, σημείο 1336.

της εκδόσεως της αποφάσεως μέχρι σημείου ώστε να έχει εκλείψει η χρησιμότητα της προφορικής διαδικασίας με την εξάλειψη — αν μπορεί να λεχθεί έτσι — της αναμνήσεώς της από το πνεύμα των δικαστών.

85. Λόγω της χρονικής του διαστάσεως, η φύση αυτού του λόγου μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στον τομέα της «λογικής προθεσμίας». Ο χρόνος που χρειάστηκε ένα δικαστήριο για να εκδώσει την απόφασή του είναι, εξάλλου, ένα στοιχείο που λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο του Στρασβούργου για να κρίνει τον «λογικό» χαρακτήρα μιας προθεσμίας. Συνιστά μία από τις πτυχές του κριτηρίου — λαμβανομένου μεταξύ άλλων υπόψη από το δικαστήριο αυτό — της επιπτώσεως της συμπεριφοράς των αρμοδίων αρχών, εν προκειμένω των δικαστικών αρχών, επί της επίδικης διάρκειας [37].

86. Οι δύο λόγοι δεν είναι πάντως συγκρίσιμοι, διότι η προσβολή της επιταγής της «αμεσότητας» της δικαστικής αποφάσεως, θεωρούμενη αυτοτελώς, αφορά την ουσία της διαφοράς. Η παράβαση του κανόνα αυτού καθιστά στείρες την προφορική διαδικασία και τις αξίες που της προσδίδονται, δεδομένου ότι το περιεχόμενο της συζητήσεως, αδιάσπαστο συμπληρωματικό στοιχείο της δικογραφίας, διαφεύγει από τους δικαστές που δίκασαν. Η απόφαση που εκδίδεται υπό αυτές τις συνθήκες εγκυμονεί επομένως τον κίνδυνο να μη ληφθούν υπόψη ουσιώδεις πτυχές της υποθέσεως. Αντιθέτως, η παραβίαση της αρχής της «λογικής προθεσμίας» δεν ασκεί επιρροή επί της προκριθείσας λύσεως. Κατά συνέπεια, η εντεύθεν ζημία δεν αποτελεί παράμετρο της απαγγελθείσας κυρώσεως.

87. Επομένως, η μη τήρηση των δύο αυτών αρχών δεν μπορεί να έχει την ίδια συνέπεια. Σε αντίθεση προς αυτό που είναι δυνατό στην περίπτωση της «λογικής προθεσμίας» και όπως με τις άλλες διαδικαστικές πλημμέλειες που μπορούν να συνιστούν προσβολή των συμφερόντων του προσφεύγοντος, η διαδικασία μπορεί να ακυρωθεί και να αρχίσει εκ νέου, οσάκις τα συμφέροντα αυτά δεν έχουν βλαβεί ανεπανόρθωτα.

88. Εντούτοις, το Δικαστήριο, προτού κρίνει τον προβαλλόμενο λόγο, θα πρέπει να αποφανθεί επί της υπάρξεως και, ενδεχομένως, της σημασίας, στο κοινοτικό δίκαιο, της αρχής της «αμεσότητας», πράγμα που προϋποθέτει ότι η θέση της εντός της κοινοτικής έννομης τάξης είναι σαφής.

89. Κανένας διαδικαστικός κανόνας δεν προβλέπει ότι οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου εκδίδονται εντός ορισμένης προθεσμίας, μάλιστα δε εντός προθεσμίας που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εύλογη, πρέπει δε να λαμβάνεται πρόνοια να μην επέρχεται σύγχυση μεταξύ της χρήσεως αυτού του επιθέτου και αυτού που χαρακτηρίζει την, γενικότερη, προθεσμία του άρθρου 6 της Συμβάσεως.

90. Όσο σημαντική κι αν είναι, δεν φαίνεται να μπορεί η αρχή της «αμεσότητας» να συγκαταλεγεί μεταξύ των γενικών αρχών

37 — Αποφάσεις Unión Alimentaria Sanders S. A., της 7ης Ιουλίου 1989, série A No 157, σημεία 36 και 41· Biondi της 26ης Φεβρουαρίου 1992, série A No 228-C, σημείο 18, και De Moor κατά Βελγίου της 23ης Ιουνίου 1994, série A No 292-A, σημείο 67.

του δικαίου των οποίων την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο [38].

91. Όπως είπα, η Σύμβαση δεν κάνει διάκριση μεταξύ του χρόνου που χρειάστηκε ένα δικαστήριο για να εκδώσει την απόφασή του και της γενικής προβληματικής που αφορά τη «λογική προθεσμία». Εξάλλου, οι επιταγές που θέτει το άρθρο 6 της Συμβάσεως δεν αφορούν τη διεξαγωγή της επ' ακροατηρίου συζητήσεως παρά μόνον καθόσον αυτή πραγματοποιείται δημοσίως [39]. Όμως, εδώ δεν πρόκειται για τη δημοσιότητα της επ' ακροατηρίου συζητήσεως.

92. Στη μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών, τα δικαστήρια υποχρεούνται να εκδίδουν τις αποφάσεις τους εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, γενικά λίγο μετά το πέρας της συζητήσεως (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Δημοκρατία της Αυστρίας, Βασίλειο του Βελγίου, Δημοκρατία της Φινλανδίας, Βασίλειο των Κάτω Χωρών και Βασίλειο της Δανίας), μάλιστα δε την ίδια μέρα, πλην εξαιρέσεως, με το πέρας της προφορικής διαδικασίας (Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, Βασίλειο της Ισπανίας, Ελληνική Δημοκρατία, Ιρλανδία, Πορτογαλική Δημοκρατία, Βασίλειο της Σουηδίας).

93. Πάντως, πρέπει να γίνουν δύο διευκρινίσεις. Πρώτον, οι κανόνες που υλοποιούν την αρχή της «αμεσότητας», αντίθετα προς την αρχή της «λογικής προθεσμίας» σε ορισμένα κράτη μέλη, δεν είναι συνταγματικής αλλά νομοθετικής φύσεως. Διατυπώνονται γενικώς με νομοθετήματα πολιτικής, ποινικής ή διοικητικής δικονομίας. Δεύτερον, η αποτελεσματικότητά τους δεν διασφαλίζεται συστηματικά, διότι στα κράτη μέλη που δεν προβλέπουν μέγιστο όριο προθεσμίας πρέπει να προστεθούν και αυτά που δεν προβλέπουν κυρώσεις, τουλάχιστον μέσω ακυρώσεως της οικείας διαδικασίας, για τη μη τήρηση της οριζομένης προθεσμίας (Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, Βασίλειο του Βελγίου και Βασίλειο της Δανίας).

94. Προσθέτω ότι το ζήτημα της «αμεσότητας» τίθεται εν προκειμένω ως προς ένα μη εθνικό δικαστήριο. Τα δίκαια των κρατών μελών δεν επιτρέπουν, καθεαυτά, τον χαρακτηρισμό μιας κοινής παραδόσεως ως υπερνομοθετικής που δικαιολογεί τον ισχυρισμό περί υπάρξεως γενικής αρχής του δικαίου εφαρμοζόμενης στα δικά τους δικαστήρια που επιλαμβάνονται μιας υποθέσεως βάσει του κοινοτικού δικαίου. Υπό τις συνθήκες αυτές, ακόμη λιγότερο μπορούν, χωρίς το έρεισμα μιας κοινοτικής διατάξεως ή ενός κανόνα που αντλείται από διεθνή κείμενα που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η Σύμβαση, να αποτελέσουν πηγή εμπνεύσεως για έναν κανόνα δυνάμει του οποίου ένα κοινοτικό δικαστήριο όπως το Πρωτοδικείο υπόκειται στην τήρηση προθεσμίας για την έκδοση της αποφάσεώς του. Είδαμε ότι από καμία διάταξη αυτού του είδους δεν μπορεί να συναχθεί ένας τέτοιος κανόνας.

38 — Βλ. σημεία 24 και 25 των προτάσεων αυτών.

39 — Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικασθεί δικαίως, *δημοσίως* (...)» (δική μου υπογράμμιση). Αυτό είναι επίσης το κείμενο του άρθρου 14, παράγραφος 1, του διεθνούς συμφώνου περί αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων της 16ης Δεκεμβρίου 1966 (βλ. Lillich, R.: *International human rights instruments*, 1990, σ. 170.6). Το σύμφωνο δεν διατυπώνει περαιτέρω αρχές ως προς τον χρόνο που χρειάζονται τα δικαστήρια, μετά το πέρας της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, για να εκδώσουν τις αποφάσεις τους.

95. Ασφαλώς, επιβάλλεται επαγρύπνηση ώστε η έλλειψη ενός κανόνα που καθιστά επιτακτική την τήρηση ορισμένης προθεσμίας με ανώτατο όριο να μην έχει ως αποτέλεσμα την αποδοχή της ανυπαρξίας οποιουδήποτε ορίου ως προς τη διάρκεια των διασκέψεων ή τον αποκλεισμό κάθε ενδίκου βοηθήματος κατά διαδικασιών που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ατέρμονες. Επί του σημείου αυτού αρκεί να υπομνησθεί ότι ακριβώς η αρχή, που ήδη εξετάστηκε, της «λογικής προθεσμίας» έχει ως αποστολή την τήρηση αυτής της επιταγής.

96. Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι πρέπει να καταλήξω ότι ο λόγος που αντλείται από την αρχή της προφορικότητας είναι απαράδεκτος.

Γ — *Επί του τρίτου λόγου που αντλείται από την παραβίαση των αρχών που ισχύουν για την απόδειξη*

97. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο την αιτιολογία βάσει της οποίας αυτό, θεωρώντας τα επίμαχα περιστατικά επαρκώς αποδεδειγμένα, απέρριψε τετράκις τις αιτιάσεις της αναιρεσείουσας καθώς και τις προτάσεις της για την εξέταση μαρτύρων και το αίτημά της να εμφανισθεί αυτοπροσώπως [40].

40 — Την ίδια συλλογιστική επαναλαμβάνει το Πρωτοδικείο, όσον αφορά διάφορες παραβάσεις, στα ακόλουθα τέσσερα χωρία της αποφάσεως: στις σκέψεις 67 και 68, 93 και 94, 119 και 120 καθώς και 137 και 138.

98. Η BStG εκθέτει ότι το Πρωτοδικείο αγνόησε καθ' ολοκληρία τις εφαρμοστέες επί των αποδείξεων αρχές, είτε πρόκειται για τη συλλογή των αποδείξεων είτε για την εκτίμησή τους. Το Πρωτοδικείο αρκέστηκε να ελέγξει ότι η Επιτροπή απέδειξε «επαρκώς κατά νόμο» ορισμένους ισχυρισμούς προκειμένου να στηρίξει την επίδικη απόφαση. Δεν έλεγξε αν τα μέσα αποδείξεως που προέβαλε η Επιτροπή μπορούσαν να νοηθούν διαφορετικά, ακόμη δε λιγότερο αν τα μέσα αποδείξεως που πρότεινε η προσφεύγουσα μπορούσαν να κλονίσουν τις αποδείξεις της Επιτροπής.

99. Ο λόγος που προβάλλει η BStG υποδιαιρείται σε πέντε σκέλη:

— το Πρωτοδικείο εφάρμοσε ένα εσφαλμένο στοιχείο αναλύσεως, κατά την εκτίμηση των αποδείξεων, επειδή δεν έλεγξε αν τα στοιχεία που υπογραμμίζει η Επιτροπή μπορούσαν να έχουν διαφορετική εξήγηση από την ύπαρξη συμπράξεως·

— με την άρνησή του να εξετάσει τις προταθείσες αποδείξεις, το Πρωτοδικείο παρέβη την «υποχρέωση διαγνώσεως» που υπέχει και την αρχή της «δίκαιης δίκης»·

— το Πρωτοδικείο δεν τήρησε ούτε την αρχή της «ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων», επειδή δεν προέβη στην κατά βάθος εξέταση των περιστατικών που εξέθεσε η αναιρεσείουσα καθώς και των αποδείξεων που πρότεινε·

— το Πρωτοδικείο δεν εφάρμοσε την αρχή κατά την οποία η αμφιβολία ενεργεί υπέρ του διωκομένου·

— η πρόταση αποδείξεων στην οποία προέβη η BStG απορρίφθηκε χωρίς επαρκή αιτιολογία κατά προσβολή των δικαιωμάτων της άμυνας.

100. Η Επιτροπή θεωρεί αναγκαίο να υπενθυμίσει ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να στηρίζεται παρά μόνο σε λόγους που αφορούν την παράβαση δικαίου, αποκλειομένης οποιασδήποτε εκτιμήσεως των περιστατικών, και ότι το κριτήριο αναλύσεως που εφάρμοσε το Πρωτοδικείο για να προβεί σε εκτίμηση των περιστατικών εντάσσεται λογικά στην τελευταία αυτή κατηγορία. Αντικρούει την άποψη που υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, ότι το Πρωτοδικείο πρέπει πάντοτε να δέχεται τα αιτήματα διεξαγωγής αποδείξεων που του υποβάλλονται, και υπενθυμίζει ότι τα μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας που έλαβε το Πρωτοδικείο, υπό τη μορφή ερωτήσεων προς την προσφεύγουσα, καθιστούν φανερό ότι το Πρωτοδικείο δεν αμέλησε να εξετάσει τα μέσα αποδείξεως της αναιρεσείουσας.

101. Η BStG αντιτείνει ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί αναιρέσεως που στηρίζεται σε διαδικαστική πλημμέλεια και μπορεί να ελέγξει τους κανόνες και τις γενικές αρχές του δικαίου που αφορούν το βάρος αποδείξεως όπως και τους διαδικαστικούς κανόνες περί διεξαγωγής των αποδείξεων. Τονίζει ότι τα μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας δεν μπορούν να αντικαθιστούν τη διεξαγωγή αποδείξεων και ότι η αδικαιολόγητη απόρριψη προτάσεως αποδείξεων συνιστά την απαγορευόμενη από το κοινοτικό δίκαιο εκ των προτέρων εκτίμηση των αποδείξεων.

1. *Ως προς το κριτήριο αναλύσεως του Πρωτοδικείου*

102. Διευκρινίζω, εκ προοιμίου, ότι η αναιρεσείουσα δεν μπορεί βασίμως να υποστηρίξει ότι το Πρωτοδικείο δεν εξέτασε επαρκώς τα περιστατικά όπως αυτή τα εξέθεσε. Πράγματι, από τη σκέψη 61 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, που αφορά τη σύμπραξη του 1985 μεταξύ της BStG και της Tréfilunion, από τις σκέψεις 84 έως 86, που αφορούν τις συμπράξεις επί των ποσοστώσεων και των τιμών με τους παραγωγούς της Benelux, από τις σκέψεις 111 έως 113, που αφορούν τη σύμπραξη μεταξύ της BStG και της Tréfilarbed, και από τις σκέψεις 125 και 126, που αφορούν τις συμπράξεις επί των ποσοστώσεων και των τιμών που περιορίζονταν στην αγορά της Benelux, προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο αναφέρθηκε πλήρως στα επιχειρήματα της BStG.

103. Στην απάντησή της προς την Επιτροπή, η BStG διευκρινίζει ότι αυτό για το οποίο πρόκειται δεν είναι η εκτίμηση των αποδεί-

ξεων, αλλά το κριτήριο εκτιμήσεως των αποδείξεων που εφάρμοσε το Πρωτοδικείο και η έκταση του ελέγχου του [41].

104. Δεν νομίζω ότι η διάκριση στην οποία προβαίνει η αναιρεσείουσα είναι δικαιολογημένη. Η αμφισβήτηση του κριτηρίου του οποίου η χρησιμοποίηση προσάπτεται στο Πρωτοδικείο σημαίνει εμμέσως αμφισβήτηση της εξουσίας του εκτιμήσεως. Μια τέτοια αμφισβήτηση συνίσταται στην άσκηση επικρίσεων ως προς τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το Πρωτοδικείο βάσει των ενδείξεων που του είχαν υποβληθεί. Όμως, η αναιρεσείουσα δεν πράττει τίποτε διαφορετικό όταν ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη άλλα περισσότερο ευνοϊκά ενδεχόμενα, εφόσον κατά την άσκηση ακριβώς της εξουσίας του εκτιμήσεως αγνόησε τα ενδεχόμενα αυτά υπέρ μιας διαφορετικής προσεγγίσεως.

105. Επομένως, πρέπει να εφαρμοστεί η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία τόσο από το άρθρο 49, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, του άρθρου 168 Α της Συνθήκης και του άρθρου 51 του ίδιου Οργανισμού, όσο και από το άρθρο 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώνει τα πραγματικά περιστατικά ούτε, κατ' αρχήν, να εξετάζει τα αποδεικτικά στοιχεία που δέχθηκε το Πρωτοδικείο σε σχέση με τα περιστατικά αυτά. Σύμφωνα με την ίδια αυτή νομολογία που στηρίζεται στις προαναφερθείσες διατάξεις, εναπόκειται στο Πρωτοδικείο και μόνο να εκτιμά την αξία που πρέπει να προσδοθεί στα αποδεικτικά στοιχεία που έχουν προσκομιστεί ενώπιόν του [42]. Η εκτίμηση αυτή δεν αποτελεί επομένως, με την επιφύλαξη της περιπτώσεως αλλοιώσεως των στοιχείων αυτών, νομικό ζήτημα υποκείμενο, ως τέτοιο, στον έλεγχο του Δικαστηρίου [43].

106. Η BStG, προς στήριξη της προβαλλόμενης αιτιάσεως, ουδόλως αποδεικνύει ότι το Πρωτοδικείο προσέδωσε στα αποδεικτικά στοιχεία που διέθετε έννοια προδήλως άσχετη προς αυτά. Εξάλλου, δεν διευκρινίζει, σ' αυτό το μέρος της επιχειρηματολογίας, τα επίμαχα σημεία της αποφάσεως του Πρωτοδικείου από τα οποία συνάγεται μια τέτοια αλλοίωση, ως προς την οποία ζητείται η αναίρεση.

107. Επισημαίνω, ως εκ περισσού, ότι το επιχείρημα που προβάλλει η BStG μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ανάγεται στην επιταγή πληρέστερης αιτιολογήσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου κατά τρόπο ώστε να αναπτύσσονται οι εναλλακτικές διευκρινίσεις, ευνοϊκές για την αναιρεσείουσα, που μπορούν να δοθούν ως προς τα περιστατικά που υποβλήθηκαν στην κρίση του Πρωτοδικείου. Το Πρωτοδικείο είχε την υποχρέωση να καταστήσει σαφές ότι δεν παρέλειψε να εξετάσει τα περιστατικά υπό το φως των διευκρινίσεων ενός των διαδίκων.

41 — Βλ. σημείο 36 της αιτήσεως αναιρέσεως.

42 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψεις 47 έως 49 και 66), τη διάταξη της 17ης Σεπτεμβρίου 1996, C-19/95 P, San Marco κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-4435, σκέψεις 36 έως 41), την απόφαση Blackspur DIY κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 29, και τη διάταξη της 6ης Οκτωβρίου 1997, C-55/97 P, AIUFFASS και AKT κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-5383, σκέψεις 24 και 25).

43 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 2ας Μαρτίου 1994, C-53/92 P, Hilti κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-667, σκέψη 42), και Blackspur DIY κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προαναφερθείσα, σκέψη 29.

108. Είναι προφανές ότι το Πρωτοδικείο οφείλει να αιτιολογεί τις αποφάσεις του [44]. Κατά συνέπεια, στις αποφάσεις του πρέπει να εκτίθενται σαφώς οι λόγοι που δικαιολογούν τον σχηματισμό της πεποιθήσεώς του και τη συλλογιστική του κοινοτικού αυτού οργάνου στην οποία στηρίζεται η πεποίθηση αυτή, ώστε να μπορούν οι διάδικοι να γνωρίζουν τα στοιχεία της συλλογιστικής που ακολουθήθηκε και το Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του.

109. Εντούτοις, νομίζω ότι είναι υπερβολικό, όταν η αιτιολογία της αποφάσεως, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, στηρίζεται σε ακριβή πραγματικά στοιχεία, και όχι σε υποθέσεις, να απαιτείται από το Πρωτοδικείο να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι οι περιστάσεις που προβάλλονται από ένα διάδικο προς τον σκοπό να εμφανιστούν υπό διαφορετικό πρίσμα τα συγκεκριμένα περιστατικά δεν θεμελίωσαν την πεποίθησή του. Από την έλλειψη ρητής αναλύσεως, εκ μέρους του Πρωτοδικείου, των διευκρινίσεων που διατύπωσε ένας διάδικος δεν μπορεί να συναχθεί ότι τα στοιχεία αυτά δεν εξετάστηκαν εφόσον η συλλογιστική που ακολούθησε το Πρωτοδικείο στηρίζεται σε ακριβή στοιχεία και αποκλείει εμμέσως, πλην σαφώς, την άποψη του προσφεύγοντος.

110. Συναφώς, η BStG περιορίζεται να διατυπώσει μια γενική εκτίμηση του Πρωτοδικείου ως προς την αιτιολογία της αποφάσεως, χωρίς να αναφέρει στοιχεία ικανά να καταστήσουν πειστική την άποψή της [45].

111. Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο.

2. Ως προς την «υποχρέωση διεξαγωγής αποδείξεων» του Πρωτοδικείου και την αρχή της «δίκαιης δίκης»

112. Κατά την BStG, οι αρχές αυτές υποχρεώνουν το Πρωτοδικείο να δέχεται τις προτάσεις προσκομίσεως αποδείξεων, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις των οποίων η συνδρομή δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω. Η BStG θεωρεί ότι η απόρριψη των προτάσεών της για την εξέταση μαρτύρων και για την αυτοπρόσωπη εμφάνισή της συνιστούν εκ των προτέρων εκτίμηση των αποδείξεων η οποία δεν συμβιβάζεται με τις αρχές του κράτους δικαίου. Η BStG προσθέτει ότι, ακόμη και αν δεν είχαν διατυπωθεί σχετικές προτάσεις, το ανακριτικό σύστημα επιβάλλει στον δικαστή να επεκτείνει αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή αποδείξεων σε όλα τα μέσα αποδείξεως και το καθήκον αυτό της αυτεπάγγελτης διεξαγωγής αποδείξεων σημαίνει επίσης ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να καταβάλει προσπάθεια για να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή απόδειξη.

44 — Άρθρα 33 και 46, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου. Βλ., π.χ., τις διατάξεις της 16ης Σεπτεμβρίου 1997, C-56/96 P, Koelman κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4809, σκέψεις 54 και 55), και AIUFFASS και AKT κατά Επιτροπής, προαναφερθείσα, σκέψη 23.

45 — Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία εμπίπτει στο πεδίο της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, πλην όμως η απόδειξη αυτής της αμέλειας θα έπρεπε να έχει προσκομιστεί εκ των προτέρων για να είναι δυνατόν να συναχθούν εγκύρως συνέπειες από αυτό (βλ. την απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1993, C-244/91 P, Pincherle κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-6965, σκέψεις 32 και 33). Η λύση αυτή ισχύει ακόμη περισσότερο ως προς το γεγονός, που προβάλλει ένας διάδικος, ότι δεν ελήφθη υπόψη μια διευκρίνιση που παρασχέθηκε από αυτόν προκειμένου να εμφανιστούν υπό ευνοϊκότερο πρίσμα τα περιστατικά που καταλογίζονται σε βάρος του.

113. Υπενθυμίζω, εκ προοιμίου, την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ελέγχει την τήρηση των γενικών αρχών του δικαίου και τους διαδικαστικούς κανόνες που έχουν εφαρμογή επί του βάρους και της διεξαγωγής της αποδείξεως [46].

114. Οι αρχές που επικαλείται η αναιρεσείουσα, εκτός από αυτήν που αντλείται από το άρθρο 6 της Συμβάσεως, δεν συνδέονται με ακριβείς κανόνες που θα καθιστούσαν δυνατό τον προσδιορισμό του περιεχομένου και την έκταση εφαρμογής τους, καθώς και τη διευκρίνιση της δεσμευτικής τους ισχύος. Επομένως, το Δικαστήριο πρέπει να περιορίσει την εξέτασή του στις διατάξεις της Συμβάσεως.

115. Το άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο δ', ορίζει ότι «παν πρόσωπο κατηγορούμενο» έχει δικαίωμα ιδίως: «να εξετάσει ή ζητήσει να εξεταστούν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχει την πρόσκληση και εξέταση των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους όπως των μαρτύρων κατηγορίας» [47].

116. Η διάταξη αυτή, όπως έχει ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν συνεπάγεται απόλυτη υποχρέωση του δικαστή να δέχεται τις προτάσεις για τη διεξαγωγή αποδείξεων που διατυπώνουν οι διάδικοι όσον αφορά την εξέταση μαρτύρων.

46 — Βλ., μεταξύ άλλων, την προπαρατεθείσα διάταξη San Marco κατά Επιτροπής, σκέψη 40.

47 — Η διατύπωση αυτή είναι πανομοιότυπη με τη διατύπωση του άρθρου 14, παράγραφος 3, στοιχείο ε', του προαναφερθέντος Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

117. Συγκεκριμένα, στην απόφασή του Vidal κατά Βελγίου της 22ας Απριλίου 1992, το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι «(...) το άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο δ', (...) αφήνει, πάντοτε κατ' αρχήν [στα εθνικά δικαστήρια], τη φροντίδα να κρίνουν τη χρησιμότητα μιας προτάσεως για τη διεξαγωγή αποδείξεων μέσω μαρτύρων κατά την "αυτοτελή" έννοια που έχει ο όρος αυτός στην οικονομία της Συμβάσεως· (...) "δεν επιβάλλει την κλήση και εξέταση κάθε μάρτυρα υπερασπίσεως: όπως υποδηλούν οι λέξεις 'υπό τους αυτούς όρους'· έχει ως κύριο σκοπό μια πλήρη 'ισότητα των όπλων' εν προκειμένω" (...)» [48].

118. Επομένως, είναι σαφές ότι το δικαίωμα για εξέταση μαρτύρων εξαρτάται από τον «δίκαιο» χαρακτήρα της διαδικασίας, που μπορεί να θεωρηθεί ότι θίγεται όταν δεν επετράπη η κατάθεση ενός μάρτυρα η οποία ζητήθηκε από τον κατηγορούμενο, ενώ θα μπορούσε να παράσχει στο δικάζον δικαστήριο στοιχεία ικανά να αντισταθμίσουν την κατάθεση ενός μάρτυρα κατηγορίας.

119. Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο δεν προέβη σε εξέταση μαρτύρων από την οποία να εμφαίνεται η ύπαρξη αυθαιρέτως επιλεκτικής εκτιμήσεως των χρήσιμων για την απόφασή του καταθέσεων.

120. Ως προς το επιχείρημα της BStG, ότι οι προτάσεις των διαδίκων για διεξαγωγή αποδείξεων δεν μπορούν να απορρίπτονται παρά μόνον υπό εξαιρετικά αυστηρές προϋποθέσεις, πρέπει να υπομνησθεί η διατύπωση του άρθρου 66, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου:

48 — Ευρ.Δικ.Δ.Α., série A No 235-B, σημείο 33.

«Το Πρωτοδικείο, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, εκδίδει διάταξη που καθορίζει τα *κατά την κρίση του κατάλληλα* αποδεικτικά μέσα και τα θέματα αποδείξεως» [49]. Επομένως, επιβεβαιώνεται σαφώς η αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου να κρίνει τη λυσιτέλεια των προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων που του υποβάλλονται [50].

121. Επιπλέον, δεν μπορεί να επιβληθεί στο Πρωτοδικείο η υποχρέωση να προβαίνει σε συστηματική εξέταση των μαρτύρων που προτείνουν οι διάδικοι χωρίς να παρακωλύεται η ομαλή πορεία της δίκης, συχνά απειλούμενη από παρελκυστικά τεχνάσματα, και χωρίς να θίγεται η εξουσία του εκτιμήσεως των αποδείξεων που του προσκομίζονται, η οποία περιλαμβάνει την ευχέρεια να αρνείται ένα μέτρο όταν θεωρεί ότι έχει επαρκώς διαφωτιστεί όσον αφορά τα στοιχεία της δικογραφίας.

122. Συναφώς, φαίνεται απολύτως δικαιολογημένο το ότι το Πρωτοδικείο εξαρτά την απόφασή του να δεχθεί τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων που του υποβάλλονται από την προβολή εκ μέρους του ενδιαφερομένου διαδίκου των λόγων που μπορούν να δικαιολογούν τη ζητούμενη εξέταση μαρτύρων [51].

123. Το Πρωτοδικείο διέταξε εξάλλου μέτρο οργανώσεως της διαδικασίας υπό τη μορφή ερωτήσεων στις οποίες οι διάδικοι κλήθηκαν να απαντήσουν εγγράφως [52]. Δεν αμφισβητείται ότι από τις επτά ερωτήσεις που τέθηκαν στην αναιρεσείουσα πέντε αφορούσαν ρητά τις προτάσεις της για διεξαγωγή αποδείξεων και απέβλεπαν, ως προς μία τουλάχιστον, στο να αναφέρει η αναιρεσείουσα «(...) συγκεκριμένους και πραγματικούς λόγους [για τους οποίους] αμφισβητούσε το προφανές περιεχόμενο των προσκομισθέντων εγγράφων» [53].

124. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει, ως εκ περισσού, ότι το Πρωτοδικείο δεν αμέλησε να εξετάσει τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων που του είχαν υποβληθεί.

125. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, το Πρωτοδικείο, μεριμνώντας ακριβώς για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης και για την τήρηση των εφαρμοστέων διατάξεων, έκρινε ότι μπορούσε να μη δεχθεί τις αιτήσεις αυτοπρόσωπης εμφανίσεως και καταθέσεων μαρτυριών χωρίς να προδικάσει τη λύση επί της ουσίας, εφόσον έλαβε κάθε μέτρο προφυλάξεως από οποιονδήποτε κίνδυνο αυθαιρεσίας, λαμβάνοντας γνώση των λόγων που δικαιολογούν τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων, με την επιφύλαξη ότι αιτιολόγησε επαρκώς από νομικής απόψεως την προκριθείσα λύση επί της ουσίας της υποθέσεως, όπως θα δούμε στη συνέχεια κατά την εξέταση του λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

49 — Δική μου υπογράμμιση.

50 — Διάταξη της 16ης Οκτωβρίου 1997, C-140/96 P, Δημητριάδης κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (Συλλογή 1997, σ. I-5635, σκέψεις 27 και 28). Το Δικαστήριο δέχθηκε επίσης ότι το Πρωτοδικείο μπορεί να απορρίψει αίτηση διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης για τον λόγο ότι το αποδεικτικό μέσο που ζητήθηκε «(...) δεν παρουσιάζει καμία λυσιτέλεια για το Πρωτοδικείο, το οποίο θεωρεί ότι έχει αρκούντως διαφωτιστεί από το σύνολο της διαδικασίας». Είναι αλήθεια ότι ο λόγος αναιρέσεως δεν στρεφόταν ευθέως κατά της αιτιολογίας αυτής (απόφαση της 2ας Ιουνίου 1994, C-236/91 P, De Compte κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1994, σ. I-2091, σκέψη 123).

51 — Βλ. την απόφαση της 11ης Ιουλίου 1968, 35/67, Van Eick κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 777).

52 — Σκέψεις 13 και 14 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

53 — Σημείο 29 του υπομνήματος απαντήσεως της Επιτροπής.

3. *Ως προς τις αρχές της «ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων» και του «ευεργετήματος της αμφιβολίας»*

126. Με το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου, η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν εξέτασε σε βάθος τα περιστατικά και ότι δεν εξάντλησε όλες τις πηγές πληροφοριών που διέθετε. Υποστηρίζει, επιπλέον, κατά τη διατύπωση του τετάρτου σκέλους, ότι το Πρωτοδικείο δεν της αναγνώρισε το ευεργέτημα της αμφιβολίας το οποίο απορρέει εντούτοις από τις διευκρινίσεις της επί των στοιχείων που προσκόμισε η Επιτροπή.

127. Η αναιρεσείουσα επιδιώκει, στην πραγματικότητα, να αμφισβητήσει την ορθότητα της κρίσεως που εξέφερε το Πρωτοδικείο επί της αξίας των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίστηκαν ενώπιόν του. Όπως υπενθυμίσαμε [54], η κρίση αυτή δεν συνιστά, με την επιφύλαξη της αλλοιώσεως των στοιχείων αυτών, νομικό ζήτημα υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου. Όμως η BStG δεν προβάλλει, προς στήριξη των ισχυρισμών της, κανένα στοιχείο ικανό να αποδείξει ότι τα συμπεράσματα που συνήγαγε το Πρωτοδικείο με τη συλλογιστική του, βάσει των αποδείξεων που του προσκομίστηκαν, ήταν προδήλως εσφαλμένα.

128. Εξάλλου, όπως τόνισα, εναπόκειται στο Πρωτοδικείο, δυνάμει ακριβώς της ίδιας εξουσίας εκτιμήσεως με αυτήν που επικαλείται η αναιρεσείουσα, να κρίνει αν οι αποδείξεις αυτές αρκούν για τη διαπίστωση των περιστατικών κατά τρόπο ώστε να μην υφίσταται πλέον καμία αμφιβολία.

129. Εξάλλου, πρέπει να τονισθεί ότι η BStG παρέλειψε να προβάλει τα επιχειρήματα από τα οποία θα διαπιστωνόταν ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο κατά τον σχηματισμό της κρίσεώς του και να διευκρινίσει τα επίμαχα σημεία της αποφάσεως ως προς τα οποία ζητείται η αναίρεση. Η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται την παράβαση κανενός κανόνα δικαίου και περιορίζεται να αμφισβητήσει την ορθότητα της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο.

130. Κατά συνέπεια, το τρίτο και το τέταρτο σκέλος του τρίτου λόγου πρέπει να κηρυχθούν απαράδεκτα.

4. *Ως προς την αιτιολόγηση της απορρίψεως των προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων*

131. Η απάντηση στο επιχείρημα ότι το Πρωτοδικείο αιτιολόγησε ανεπαρκώς την απόρριψη των προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων που υπέβαλε η BStG συνδέεται στενά με την ελευθερία που του αναγνωρίζεται να εκτιμά την αξία των αποδείξεων που διαθέτει. Με άλλα λόγια, αν θεωρεί ότι η αποδεικτική ισχύς των στοιχείων της δικογραφίας αρκεί για τον σχηματισμό της πεποιθήσεώς του, το Πρωτοδικείο υποχρεούται τότε, προπάντων, να εκθέσει τους λόγους που δικαιολογούν την απόφασή του επί της ουσίας. Αν πληρούται η προϋπόθεση

54 — Σημείο 105 αυτών των προτάσεων.

αυτή, θεωρώ ότι μπορεί παραδεκτώς να απορρίψει, με συνοπτική αιτιολογία, τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων που του υποβάλλονται.

132. Από τα ανωτέρω πρέπει να συναχθεί ότι το Πρωτοδικείο δεν παραβαίνει την υποχρέωση αιτιολογήσεως, όταν περιορίζεται να εκθέσει ότι δεν δίνει συνέχεια στις προτάσεις για εξέταση μαρτύρων ή για αυτοπρόσωπη εμφάνιση της αναιρεσείουσας, εφόσον λαμβάνει πρόνοια να εκθέσει, εκ των προτέρων, τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τα περιστατικά που προσάπτει στην BStG. Θα εξετάσω την τελευταία αυτή αιτιολογία, καθόσον αυτή αποτελεί αντικείμενο αιτιάσεων, όταν θα εκφέρω τη γνώμη μου επί του έκτου λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

133. Επομένως, το πέμπτο σκέλος του τρίτου λόγου πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο και ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Δ — *Επί του τετάρτου λόγου που αντλείται από την παράβαση των κανόνων περί της εκπτώσεως από δικαίωμα λόγω απωλείας προθεσμίας*

134. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι ερμήνευσε εσφαλμένως το άρθρο 48, παράγραφος 1, του Κανονισμού του Διαδικασίας, εφόσον απέρριψε τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων της αναιρεσείουσας λόγω εκπρόθεσμης υποβολής τους, στις σκέψεις 94, 120 και 138 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

135. Η Επιτροπή αντιτείνει ότι το Πρωτοδικείο συμμορφώθηκε με την πάγια νομολογία του κρίνοντας ότι οι προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων, που υποβλήθηκαν για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως, συνιστούν καθυστέρηση που χρήζει αιτιολογίας.

136. Το Πρωτοδικείο, στις σκέψεις που αναφέρει η BStG, απέρριψε τις προτάσεις για εξέταση μαρτύρων και αυτοπρόσωπη εμφάνιση της αναιρεσείουσας για τον λόγο ότι οι προτάσεις αυτές, που διατυπώνονται στο υπόμνημα απαντήσεως, υποβλήθηκαν εκπροθέσμως, η δε αναιρεσείουσα δεν επικαλέστηκε καμία περίσταση η οποία την εμπόδισε να τις διατυπώσει με το δικόγραφο της προσφυγής της.

137. Υπενθυμίζω ότι, κατά το προαναφερθέν άρθρο 48, παράγραφος 1, «Οι διάδικοι μπορούν προς υποστήριξη της επιχειρηματολογίας τους να προτείνουν με τα υπομνήματα απαντήσεως και ανταπαντήσεως αποδεικτικά μέσα. *Οι διάδικοι αιτιολογούν την καθυστερημένη πρόταση των αποδεικτικών μέσων*» [55].

138. Από το κείμενο αυτό προκύπτει ότι οι διάδικοι έχουν την υποχρέωση να εκθέτουν τις περιστάσεις που δικαιολογούν τις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων κατά το

55 — Η υπογράμμιση δική μου.

στάδιο της απαντήσεως. Η επιταγή αυτή αιτιολογήσεως σκοπεί στο να διευκολύνει το Πρωτοδικείο να κρίνει το βάσιμο των λόγων που προβάλλονται για την εξήγηση της καθυστερήσεως αυτής και να αποφαίνεται επομένως, εν πλήρει γνώσει των σχετικών στοιχείων, επί του παραδεκτού των προτάσεων αυτών. Πράγματι, οι προτάσεις αυτές όχι μόνο υποβάλλονται σε προχωρημένο στάδιο της διαδικασίας, αλλά μπορούν να προκαλέσουν νέες καθυστερήσεις στην εξέλιξή της, ενώ νέα μέτρα αποδείξεως μπορούν να διαταχθούν αν το Πρωτοδικείο το κρίνει αναγκαίο.

139. Το Πρωτοδικείο εφάρμοσε επομένως ορθώς το προαναφερθέν άρθρο 48, παράγραφος 1, αιτιολογώντας την απόρριψη των προτάσεων της BStG για εξέταση μαρτύρων με την έλλειψη αιτιολογήσεως της καθυστερήσεως που καθιστά πλημμελή την υποβολή τους.

140. Η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί εξάλλου ούτε το γεγονός ότι οι επίμαχες προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων προβλήθηκαν για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως ούτε την έλλειψη αιτιολογήσεως της καθυστερήσεως αυτής. Αρκείται να δικαιολογήσει την καθυστέρηση αυτή στο στάδιο της αναιρέσεως, κατά παράβαση των ίδιων διατάξεων του άρθρου 48, παράγραφος 1, που ορίζουν ότι η αιτιολόγηση της καθυστερήσεως πρέπει να προβάλλεται ενώπιον του Πρωτοδικείου.

141. Εξάλλου, η BStG προτείνει να αναγνωρισθεί ότι η προαναφερθείσα διάταξη έχει διαφορετικό πεδίο εφαρμογής από αυτό που έχει στην πραγματικότητα, προσδίδοντάς του περιορισμένη από απόψεως περιεχομένου σημασία. Η αναιρεσείουσα προτείνει, πράγματι, τον περιορισμό των αποφάσεων περί απαραδέκτου μόνο στις προτάσεις για διεξαγωγή αποδείξεων που μπορούν να επιφέρουν καθυστέρηση στη λύση της διαφοράς, πράγμα που, κατ' αυτήν, δεν συνέβη με τις επίμαχες προτάσεις. Στη συνέχεια, υποστηρίζει ότι η διάταξη αυτή χρησιμεύει απλώς ως έρεισμα για την απόρριψη των νέων μόνον προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων που διατυπώθηκαν προς επίρρωση νέων περιστατικών.

142. Εκτός από το ότι η BStG δεν διατύπωσε τέτοια επιχειρήματα ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να δικαιολογήσει την καθυστέρησή της, πράγμα που προφανώς απαραδέκτως μπορεί να πράξει ενώπιον του Δικαστηρίου, η ερμηνεία που κατ' αυτόν τον τρόπο δίδεται στο άρθρο 48, παράγραφος 1, δεν προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως αυτής, η εφαρμογή της οποίας δεν φαίνεται να εξαρτάται από συγκεκριμένη εκτίμηση των αποτελεσμάτων της προτάσεως για διεξαγωγή αποδείξεων επί της ομαλής εξελίξεως της διαδικασίας. Περαιτέρω, το άρθρο 48, παράγραφος 1, δεν περιορίζει την υποχρέωση αιτιολογήσεως της καθυστερήσεως στις προτάσεις που σκοπούν στην απόδειξη νέων περιστατικών. Καταφαίνεται σαφώς ότι η αναιρεσείουσα καταφεύγει στις διακρίσεις αυτές για να αντικρούσει την παράβαση της διατάξεως ενώπιον της οποίας την έθεσε το Πρωτοδικείο.

143. Τέλος, η BStG, επικουρικώς, θεωρεί ότι το καθήκον αρωγής του δικαστή και ο οιονεί ποινικός χαρακτήρας των κυρώσεων που επιβλήθηκαν δικαιολογούν την ύπαρξη υποχρεώσεως του Πρωτοδικείου να εξετάζει αυταπαγγέλτως τα προβαλλόμενα στοιχεία, ακόμη και στην περίπτωση καθυστερημένων προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων. Το άρθρο 48, παράγραφος 1, αφορά επομένως αποκλειστικά μη ποινικές διαδικασίες.

144. Όπως τόνισα ήδη [56], η αναιρεσείουσα δεν συνδέει με κανένα συγκεκριμένο κανόνα τις αρχές που επικαλείται για να αμφισβητήσει, βάσει άλλων ερεισμάτων εκτός από τις προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 48, την ορθότητα της απορρίψεως εκ μέρους του Πρωτοδικείου των προτάσεων για διεξαγωγή αποδείξεων. Όμως, η κατ' αυτόν τον τρόπο εκ νέου αμφισβήτηση της νομιμότητας αυτής της διατάξεως προϋποθέτει, τουλάχιστον, ότι υποβάλλονται στο Δικαστήριο ακριβείς και τεκμηριωμένες αναφορές σε συγκεκριμένα στοιχεία. Δεδομένου ότι αυτό δεν συμβαίνει, θεωρώ αρκετό να επισημάνω, για μια φορά ακόμα, ότι δεν υπάρχει λόγος να γίνει διάκριση αναλόγως των διαδικασιών τη στιγμή που η ίδια η διάταξη δεν κάνει διάκριση.

145. Κατά συνέπεια, ο λόγος που αντλείται από την παράβαση των κανόνων περί εκπτώσεως από δικαίωμα λόγω εκπροθέσμου πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτος.

Ε — *Επί του πέμπτου λόγου που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο*

146. Προβάλλεται ότι το Πρωτοδικείο προσέβαλε τα δικαιώματα της άμυνας, απορρίπτοντας το αίτημα της αναιρεσείουσας περί προσβάσεως στον φάκελο.

147. Για να απορρίψει, κατ' αρχάς, το αίτημα προσκομίσεως του συνόλου των στοιχείων της δικογραφίας το Πρωτοδικείο, αφού υπενθύμισε ότι

«(...) η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, έλαβε τα έγγραφα του φακέλου τα οποία την αφορούσαν άμεσα ή έμμεσα και στα οποία βασίστηκε η κοινοποίηση των αιτιάσεων»

και αφού διαπίστωσε ότι

«(...) η προσφεύγουσα δεν προέβαλε ενδείξεις από τις οποίες να προκύπτει ότι άλλα έγγραφα θα ήσαν λυσιτελή για την άμυνά της,

(...) θεωρεί ότι η προσφεύγουσα ήταν σε θέση να προβάλει την άποψή της, όπως ήθελε, επί του συνόλου των αιτιάσεων που είχε διατυπώσει εις βάρος της η Επιτροπή με την κοινοποίηση των αιτιάσεων, καθώς και επί των αποδεικτικών στοιχείων που προβλήθηκαν προς απόδειξη των αιτιάσεων αυτών, τα οποία μνημονεύονται από την Επιτροπή στην εν λόγω κοινοποίηση των αιτιάσεων ή στα παραρτήματα αυτής και, επομένως, η τήρηση των δικαιωμάτων άμυνας έχει διασφαλισθεί (...)».

Το Πρωτοδικείο προσθέτει ότι

«Ως εκ τούτου, τόσο κατά την προετοιμασία της προσφυγής, όσο και κατά τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι δικηγόροι της προσφεύγουσας ήσαν σε θέση να εξετάσουν

56 — Σημείο 114 αυτών των προτάσεων.

με πλήρη γνώση τη νομιμότητα της Αποφάσεως και να διασφαλίσουν πλήρως την άμυνα της προσφεύγουσας» [57].

148. Για να απορρίψει, στη συνέχεια, το αίτημα προσκομίσεως, αυτή τη φορά, των εγγράφων που διαβίβασε η Bundeskartellamt και των εγγράφων που αφορούν τις τριμερείς συνομιλίες μεταξύ Επιτροπής, της Bundeskartellamt και των εκπροσώπων της γερμανικής κοινότητας του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως, το Πρωτοδικείο διευκρινίζει ότι:

«— η προσφεύγουσα δεν προέβαλε ότι, εφόσον δεν είχε στη διάθεσή της τα έγγραφα αυτά, δεν ήταν σε θέση να αμυνθεί κατά των αιτιάσεων που της είχαν καταλογιστεί και δεν προέβαλε καμία ένδειξη από την οποία να προκύπτει ότι τα έγγραφα αυτά μπορούσαν να εμφανίζουν ενδιαφέρον στην επίλυση της παρούσας διαφοράς»

— και ότι, «(...) εν πάση περιπτώσει, πρόκειται για έγγραφα που αφορούσαν το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως το οποίο, καθαυτό, δεν μετείχε στις διαπιστωθείσες με την Απόφαση παραβάσεις (...) και, ως εκ τούτου, τα έγγραφα που αφορούν το εν λόγω καρτέλ συνιστούν αποδεικτικά στοιχεία άσχετα προς το αντικείμενο της παρούσας διαδικασίας» [58].

149. Η BStG εκθέτει ότι ο κανόνας κατά τον οποίο η Επιτροπή υποχρεούται να καθιστά δυνατή την πρόσβαση των επιχειρήσεων που εμπλέκονται σε διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στο σύνολο των επιβαρυντικών ή ευνοϊκών για τον ενδιαφερόμενο εγγράφων που συλλέγονται κατά τη διάρκεια της έρευνας έχει εφαρμογή όχι μόνο στη διοικητική διαδικασία αλλά και στη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου. Ο όρος, που διατυπώνει το Πρωτοδικείο, της προσκομίσεως ενδείξεων από τις οποίες μπορεί να αποδεικνύεται ότι άλλα έγγραφα θα ήσαν λυσιτελή για την άμυνα της αναιρεσείουσας δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να κρίνει τη σημασία ενός εγγράφου του οποίου ούτε την ύπαρξη ούτε το περιεχόμενο γνωρίζει. Η θέση που κατέχει το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως στο πλαίσιο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προσδίδει χαρακτήρα προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας στην απόφαση περί απορρίψεως του αιτήματος προσκομίσεως των εγγράφων που αφορούν το καρτέλ.

150. Είχα ήδη την ευκαιρία να εκθέσω τους λόγους για τους οποίους νομίζω ότι είναι ουσιώδες να αναχθεί σε θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου το δικαίωμα μιας επιχειρήσεως που εμπλέκεται σε διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης να έχει πρόσβαση στο σύνολο των στοιχείων του φακέλου κατά το διοικητικό στάδιο [59].

151. Η πρόσβαση στα επιβαρυντικά και στα ευνοϊκά για τον ενδιαφερόμενο στοιχεία καθιστά δυνατό να ελέγχεται όχι μόνον ότι η Επιτροπή δεν αγνόησε τα στοιχεία αυτά, αλλά ιδίως αν τα εκτίμησε ορθώς.

57 — Σκέψη 34 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

58 — Ibidem, σκέψη 35.

59 — Βλ. τα σημεία 87 επ. των προτάσεών μου στην προαναφερθείσα υπόθεση BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής.

152. Η τήρηση της αρχής αυτής κατά τη διοικητική διαδικασία διευκολύνεται πλέον από τη μέθοδο που καθορίζεται, υπό την έννοια μεγαλύτερης διαφάνειας, από την Επιτροπή στην *Εικοστή Τρίτη Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού* της 5ης Μαΐου 1994:

«Η Επιτροπή αποστέλλει αντίγραφο όλων των εγγράφων στα οποία βασίζεται για να θεμελιώσει μια παράβαση. Επίσης, η Επιτροπή αποστέλλει οποιαδήποτε έγγραφα, τα οποία μετά από προσεκτική εξέταση του φακέλλου, ενδέχεται να αντικρούουν ή να αντιφάσκουν προς τα επιχειρήματα της Επιτροπής (γνωστά ως "δικαιολογητικά"). Εάν στη συνέχεια μια επιχείρηση ζητήσει με αιτιολογημένη αίτηση από την Επιτροπή να επανεξετάσει τον φάκελλό της προκειμένου να διαπιστώσει εάν διαθέτει περαιτέρω έγγραφα τα οποία αφορούν συγκεκριμένο θέμα που η επιχείρηση θεωρεί χρήσιμο για την υπεράσπισή της, η Επιτροπή θα το πράξει και θα αποστείλει όλα τα σχετικά έγγραφα» [60].

153. Εν προκειμένω, δεν νομίζω ότι οι επιταγές που συνδέονται με τη διαφάνεια της διοικητικής διαδικασίας δεν τηρήθηκαν, κατά την ένδικη διαδικασία, από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο με την απόφασή του δεν δέχθηκε το αίτημα προσβάσεως στον φάκελο.

154. Όπως επισήμανε το Πρωτοδικείο στην προπαρατεθείσα σκέψη 34 της αποφάσεώς του, η BStG είχε λάβει όλα τα έγγραφα στα οποία στηριζόταν η ανακοίνωση των αιτιάσεων και τα οποία μπορούσαν να την αφορούν κατά οποιονδήποτε τρόπο. Εξάλλου, το Πρωτοδικείο, κατά την κυριαρχικώς ασκούμενη εξουσία του διαπιστώσεως των πραγματικών περιστατικών, τόνισε, στη σκέψη 23, ότι το έγγραφο της 12ης Μαρτίου 1987 του Γενικού Διευθυντή ανταγωνισμού, που συνόδευε την ανακοίνωση των αιτιάσεων, διευκρίνισε ότι «(...) τα κυριότερα έγγραφα τα σχετικά με την υπόθεση είχαν επισυναφθεί και, για να αποφευχθεί οποιαδήποτε κοινολόγηση επαγγελματικών απορρήτων, είχαν αποσταλεί μόνον τα έγγραφα που αφορούσαν άμεσα ή έμμεσα την επιχείρηση αποδέκτη», προσθέτοντας ότι «(...) οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να λάβουν γνώση, κατόπιν αδείας, άλλων εγγράφων που κατείχε η Επιτροπή».

155. Προκειμένου να διευκρινίσει τον λόγο για τον οποίο δεν υπέβαλε τότε την αίτηση παροχής αδείας, η BStG προβάλλει ότι δεν είχε εκπροσωπηθεί από δικηγόρο κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και δεν έλαβε γνώση του φακέλου, δεδομένου ότι οι αιτιάσεις που της είχαν ανακοινωθεί δεν της απέδιδαν ευθύνη.

156. Όμως, το Πρωτοδικείο, αφού τόνισε ότι από το έγγραφο της 12ης Μαρτίου 1987 προέκυπτε ότι «(...) η Επιτροπή θεωρούσε ότι οι επιχειρήσεις αποδέκτες είχαν παραβεί τις διατάξεις του άρθρου 85 της Συνθήκης» [61], διαπιστώνει ότι «(...) η προσφεύγουσα ήταν *αποδέκτης* της κοινοποιήσεως

60 — COM(94) 161 τελικό. Πρόσφατα, η Επιτροπή διευκρίνισε τους διαδικαστικούς κανόνες που αποβλέπουν στην εξισορρόπηση του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, που σημαίνει ουσιαστική πρόσβαση στον φάκελο, με την προστασία των εμπιστευτικών στοιχείων των επιχειρήσεων. Η Επιτροπή όρισε ευρέως την έννοια των «εγγράφων που δύνανται να ανακοινωθούν» από τα οποία εξαιρούνται μόνο τα έγγραφα που καλύπτονται από το επιχειρηματικό απόρρητο, τα εμπιστευτικά έγγραφα και τα εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής [ανακοίνωση της Επιτροπής 97/C 23/03 σχετικά με τους κανόνες εσωτερικής διαδικασίας για την εξέταση των αιτήσεων πρόσβασης στον φάκελο στις περιπτώσεις εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΚ, των άρθρων 65 και 66 της Συνθήκης ΕΚΑΧ και του κανονισμού (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου (ΕΕ C 23, σ. 3)].

61 — Σκέψη 23 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

των αιτιάσεων (...), ότι επανειλημμένως *αναφέρεται ονομαστικά* στην ανάλυση των πραγματικών περιστατικών και στη νομική εκτίμηση της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων (...) και ότι έλαβε πολλά παραρτήματα στα οποία η Επιτροπή στήριξε τις αιτιάσεις της» [62]. Προσθέτει ότι η προσφεύγουσα απέστειλε ένα έγγραφο στην Επιτροπή με το οποίο υπέβαλε τις γραπτές της παρατηρήσεις επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και ζήτησε τη διοργάνωση ακροάσεως.

157. Από αυτές τις πολυάριθμες διαπιστώσεις προκύπτει ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων αφορούσε άμεσα την BStG. Επομένως, το Πρωτοδικείο ήταν σε θέση να κρίνει ότι το γεγονός ότι δεν είχε διοριστεί δικηγόρος ήταν αποτέλεσμα επιλογής της BStG και ότι καμία προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας δεν κατέστησε πλημμελή τη διοικητική διαδικασία. Προσθέτω ότι η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί ότι παραιτήθηκε από την προσπάθεια να λάβει γνώση της απόψεως της Επιτροπής, παρά τα στοιχεία που περιέχει η ανακοίνωση των αιτιάσεων, επί του βαθμού της εμπλοκής της στη διάπραξη των παραβάσεων που αποκαλύφθηκαν. Στη συνέχεια, το Πρωτοδικείο ήταν σε θέση να κρίνει, χωρίς να προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας, ότι δεν συνέτρεχε λόγος να υποχρεώσει την Επιτροπή να προσκομίσει τα ζητηθέντα έγγραφα, εφόσον η αναιρεσείουσα δεν προσκόμισε καμία ένδειξη από την οποία να προέκυπτε ότι άλλα έγγραφα ήσαν αναγκαία για την άμυνά της.

158. Φρονώ, συναφώς, ότι η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο η οποία διαπιστώνεται κατά τη διοικητική διαδικασία παρέχει στο Πρωτοδικείο την ευχέρεια να εξαρτήσει τη διαβίβαση στοιχείων, κατά την ένδικη διαδικασία, από την προβολή «(...) ενδείξεων από τις οποίες να προκύπτει ότι άλλα έγγραφα θα ήσαν λυσιτελή για την άμυνά της» [63]. Ασφαλώς δεν τίθεται ζήτημα να απαιτείται από την επιχείρηση στην οποία προσάπτονται παραβάσεις να αποδεικνύει την επίδραση που θα μπορούσε να έχει το ζητούμενο έγγραφο επί της αποφάσεως, πράγμα που προϋποθέτει ότι γνωρίζει λεπτομερώς το περιεχόμενο του εγγράφου αυτού. Μια τέτοια απαίτηση θα ισοδυναμούσε με την επιβολή σ' αυτήν του βάρους αδύνατης αποδείξεως [64]. Η επιχείρηση οφείλει απλώς να παράσχει στο Πρωτοδικείο τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν τη χρησιμότητα του εγγράφου για τις ανάγκες της δίκης.

159. Το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο δεν μπορεί, πράγματι, να είναι απόλυτο, για λόγους που αφορούν την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Η οικεία επιχείρηση δεν πρέπει, επομένως, να έχει τη δυνατότητα να αμφισβητεί την έλλειψη ανακοινώσεως ενός οποιουδήποτε εγγράφου του φακέλου, χωρίς να το έχει προηγουμένως αναφέρει συγκεκριμένα και χωρίς να έχει παράσχει έναν ελάχιστο αριθμό στοιχείων ως προς τη χρησιμότητα που μπορεί να έχει το έγγραφο αυτό γι' αυτήν [65].

160. Επιπλέον, η οικεία επιχείρηση πρέπει να γνωρίζει την ύπαρξη ενός τέτοιου εγγράφου, πράγμα ακριβώς που η αρχή της

62 — Ibidem, σκέψη 24, δικές μου υπογραμμίσεις.

63 — Ibidem, σκέψη 34.

64 — Βλ. τα σημεία 119 και 120 των προτάσεών μου στην προαναφερθείσα υπόθεση BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής.

65 — Σημείο 120 των προτάσεών μου στην προαναφερθείσα υπόθεση BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής. Βλ., με το ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Κοσμά της 15ης Ιουλίου 1997 στην υπόθεση C-199/92 P, Hüls κατά Επιτροπής (η οποία είναι ακόμη εκκρεμής, σημεία 52 έως 56).

προσβάσεως στο σύνολο των στοιχείων του φακέλου επιδιώκει να της διασφαλίσει [66].

161. Στην προαναφερθείσα απόφαση BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, τα μη φανερωθέντα έγγραφα ήταν έγγραφα που αναφέρονταν συγκεκριμένα, οπότε η αμφισβήτηση περιορίστηκε στο ζήτημα αν «ανήκαν στις κατηγορίες σχετικών εγγράφων που η Επιτροπή νομίμως μπορεί να αρνηθεί να κοινοποιήσει λόγω του εμπιστευτικού χαρακτήρα» [67].

162. Στην παρούσα υπόθεση, από τη σκέψη 23 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, μεταξύ των ζητηθέντων εγγράφων, αυτά που αφορούσαν άμεσα ή έμμεσα την αναιρεσείουσα είχαν ήδη κοινοποιηθεί, ενώ τα άλλα καλύπτονταν από την υποχρέωση που ανάγεται στον εμπιστευτικό τους χαρακτήρα.

163. Είναι σαφές, υπό τις συνθήκες αυτές, ότι η BStG δεν μπορούσε παραδεκτώς να ζητήσει την κοινοποίηση εγγράφων που είχαν ήδη διαβιβαστεί. Όσον αφορά τα μη φανερωθέντα έγγραφα, αρκεί να υπομνησθεί ότι η αναιρεσείουσα δεν επιδίωξε, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, να λάβει γνώση του αντικειμένου ή των λόγων που δικαιολογούσαν τον εμπιστευτικό τους χαρακτήρα, ενώ γνώριζε την αρχή που υπαγόρευε την αδυναμία φανερώσεώς τους, η δε Επιτροπή την είχε πληροφορήσει για το δικαίωμά της να λάβει γνώση αυτών με την επιφύλαξη παροχής αδείας.

164. Όσον αφορά το αίτημα να λάβει γνώση των εγγράφων που διαβίβασε η Bundeskartellamt στην Επιτροπή και των εγγράφων που αφορούσαν τις τριμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ της Επιτροπής, της Bundeskartellamt και των εκπροσώπων της γερμανικής κοινότητας του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι λόγοι απορρίψεως της αιτήσεως της BStG δεν φαίνονται να υπερβαίνουν το επιβαλλόμενο μέτρο [68].

165. Η επίδικη απόφαση εκθέτει ακριβέστατα τα συνδετικά στοιχεία που υφίσταντο μεταξύ του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως και των διαπιστωθεισών αντιθέτων προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορών [69], από τα οποία προκύπτει, όπως επιβεβαιώνει το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 55 επ. της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι το καρτέλ δεν αποτελεί, αυτό καθαυτό, αναπόσπαστο μέρος των παραβάσεων που διαπίστωσε η Επιτροπή. Ελλείψει της δυνατότητας προσδιορισμού ενός συγκεκριμένου εγγράφου, δεδομένου ότι τα έγγραφα αυτά δεν είχαν προφανώς ενσωματωθεί στον φάκελο της Επιτροπής και επομένως δεν είχαν διαβιβασθεί στην αναιρεσείουσα, η αναιρεσείουσα έπρεπε τουλάχιστον να διευκρινίσει τους λόγους για τους οποίους θεωρούσε χρήσιμο να λάβει γνώση των εγγράφων αυτών που δεν βρίσκονταν σε άμεση σχέση με τα προσαπτόμενα περιστατικά, εκτός από αυτά που

66 — Το πρόβλημα του καθορισμού των εγγράφων που είναι χρήσιμα για την άμυνα των επιχειρήσεων που εμπλέκονται στην έρευνα μιας φερομένης παραβάσεως φαίνεται ότι σήμερα έχει λυθεί με την προαναφερθείσα ανακοίνωση της Επιτροπής, η οποία προβλέπει την κατάρτιση ενός καταλόγου στον οποίο απαριθμούνται τα έγγραφα και ο οποίος περιέχει συνεχή απαρίθμηση όλων των σελίδων του φακέλου της έρευνας (σημείο 1.4).

67 — Σκέψη 24.

68 — Σημείο 148 αυτών των προτάσεων.

69 — Παράγραφοι 126 επ. της επίδικης αποφάσεως.

εκτίθενται στην απόφαση. Νομίζω ότι είναι λογικό, για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτέθηκαν ως προς τα στοιχεία της διαδικασίας, να προβλέπεται η προϋπόθεση αυτή ως προκαταρκτικός όρος της αιτήσεως ανακοινώσεως που υπέβαλε η BStG. Επομένως, το Πρωτοδικείο ευλόγως διαπίστωσε την έλλειψη αυτής της προϋπόθεσης κατά την ανάπτυξη των λόγων που δικαιολογούσαν την πρόσβαση στα έγγραφα αυτά.

166. Κατά συνέπεια, ο λόγος που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο πρέπει να απορριφθεί.

ΣΤ — *Επί του έκτου λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης*

167. Κατά την BStG, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση συνιστά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης, εφόσον με την απόφαση αυτή το Πρωτοδικείο δεν προέβη στον χαρακτηρισμό ορισμένων περιστατικών που ανέφερε η αναιρεσείουσα και δεν έλαβε υπόψη ορισμένα ουσιώδη συναφώς στοιχεία των παραγράφων 1 και 3 της διατάξεως αυτής.

1. *Ως προς την οριοθέτηση της αγοράς*

168. Η BStG υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο δεν αιτιολόγησε επαρκώς το μέρος της αποφάσεως που αφιερώνεται στον καθορισμό της οικείας αγοράς. Προβάλλει ότι, σε αντίθεση προς τα εκτιθέμενα από το Πρωτοδικείο, ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι μπορούσε να κατασκευάζει τυποποιημένα δομικά πλέγματα επί των μηχανών της, διότι τα δομικά πλέγματα κατά παραγγελία και τα τυποποιημένα δομικά πλέγματα μπορούσαν να υποκατασταθούν αμοιβαίως. Υπό τις συνθήκες αυτές, η BStG επισημαίνει ότι δεν είχε κανένα συμφέρον να μετάσχει σε συμπράξεις που αφορούσαν τυποποιημένα δομικά πλέγματα.

169. Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι δεν ήταν κατάλληλος εταίρος για τη δημιουργία μιας συμπράξεως με παραγωγούς άλλων κρατών μελών, διότι εξήγε τουλάχιστον το 2 % της παραγωγής της σε άλλα κράτη μέλη, ενώ το 99 % των εξαγωγών της αποτελούνταν από δομικά πλέγματα κατά παραγγελία. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν έδωσε τη δέουσα σημασία σ' αυτό το σημείο, όπως επίσης δεν εξέτασε τα επιχειρήματα που στηρίζονται στο ασήμαντο μέγεθος των αγορών των δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία εκτός της Γερμανίας και στον μικρό όγκο της ροής των παραδόσεων μεταξύ κρατών.

170. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η κακώς η BStG επιχειρεί να υποβάλει στην κρίση του Δικαστηρίου τις διαπιστώσεις περί των πραγματικών περιστατικών.

171. Όσον αφορά την ικανότητα της BStG να παράγει άλλου είδους δομικά πλέγματα, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι «(...) ορισμένες επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται η Απόφαση, μεταξύ των οποίων η προσφεύγουσα, έχουν τη δυνατότητα παραγωγής διαφόρων τύπων δομικών πλεγμάτων, πράγμα που επιτρέπει να συναχθεί ευλόγως ότι υπάρχει στη βιομηχανία ορισμένη δυνατότητα προσαρμογής των μέσων παραγωγής προκειμένου να παραχθούν διάφοροι τύποι δομικών πλεγμάτων» [70].

70 — Σκέψη 41 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

172. Μπορεί να θεωρηθεί λυπηρό ότι το Πρωτοδικείο δεν εξέθεσε τα στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε για να δεχθεί ότι η αναιρεσείουσα είχε την ικανότητα να παράγει διάφορους τύπους δομικών πλεγμάτων. Η εξουσία διαπιστώσεως και εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών την οποία αναγνωρίζει το Δικαστήριο στο Πρωτοδικείο δεν φθάνει μέχρι να του επιτρέπει να εκφέρει απλώς κρίσεις.

173. Εντούτοις, η αιτιολογία του Πρωτοδικείου, στη σκέψη 41 της αποφάσεως, έχει καθαρά συμπληρωματικό χαρακτήρα, όπως προκύπτει από τις λέξεις «επιπροσθέτως (...)». Η απόδειξη της ικανότητας της BStG να παράγει άλλους τύπους δομικών πλεγμάτων εκτός από τα δομικά πλέγματα κατά παραγγελία δεν αποτελεί καθοριστικό στοιχείο όσον αφορά το ενδιαφέρον της να μετάσχει στη δημιουργία συμπράξεων που αφορούν τυποποιημένα δομικά πλέγματα, εφόσον το Πρωτοδικείο, όπως θα διαπιστωθεί, κατέδειξε τον χαρακτήρα των δύο αυτών τύπων δομικών πλεγμάτων ως δυναμένων να υποκαθίστανται αμοιβαίως. Επομένως, δεν μπορεί να συναχθεί επιχείρημα προς αμφισβήτηση του νομοτύπου της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως [71].

174. Όσον αφορά τη δυνατότητα αμοιβαίας υποκαταστάσεως των προϊόντων, το Πρωτοδικείο τονίζει, με διαπιστώσεις και εκτιμήσεις των πραγματικών περιστατικών που εκφεύγουν του ελέγχου του Δικαστηρίου, ότι οι «(...) τιμές των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων και των δομικών πλεγμάτων Listenmatten στα οποία αναφέρεται η προσφεύγουσα (...) δεν απέχουν πολύ μεταξύ τους» [72]. Επιπλέον, διαπιστώνει ότι «(...) *η χρήση τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων σε ένα εργοτάξιο, όπου έπρεπε κανονικά να χρησιμοποιηθούν δομικά πλέγματα βάσει σχεδίου, είναι όντως δυνατή*, όταν η τιμή των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων είναι τόσο χαμηλή ώστε να εξασφαλίζει στον κύριο του έργου σημαντική οικονομία, καλύπτουσα το πρόσθετο κόστος και συμψηφίζουσα τα τεχνικά μειονεκτήματα που συνδέονται με την αλλαγή του χρησιμοποιηθέντος υλικού (...)» [73].

175. Επομένως, το Πρωτοδικείο εξέθεσε με επαρκή σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους θεωρούσε ότι ορισμένες περιστάσεις που συνδέονται με το επίπεδο των τιμών μπορούσαν να παρακινήσουν τους επιχειρηματίες να υποκαταστήσουν στα δομικά πλέγματα κατά παραγγελία τυποποιημένα δομικά πλέγματα, οριοθετώντας έτσι μια κοινή αγορά για τα δύο προϊόντα και καθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο σαφές το συμφέρον που θα μπορούσε να έχει η προσφεύγουσα να μετάσχει σε συμπράξεις στο πλαίσιο αυτής της αγοράς.

176. Ομοίως, επιβεβαίωσε την ύπαρξη αυτού του συμφέροντος, διευκρινίζοντας ότι μια τέτοια κατάσταση τιμών ευνοϊκών για τη δυνατότητα αμοιβαίας υποκαταστάσεως «(...) δημιουργήθηκε για ένα χρονικό διάστημα περιόδου που καλύπτεται από τις συμπράξεις» [74].

177. Πρέπει να προστεθεί ότι τα εκτιθέμενα στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ως προς την παραγωγή από την προσφεύγουσα άλλων τύπων δομικών πλεγμάτων και τη

71 — Βλ., μεταξύ άλλων, την προαναφερθείσα απόφαση De Compte κατά Κοινοβουλίου, σκέψη 123. Ως προς τον νομότυπο χαρακτήρα μιας αποφάσεως από ορισμένες σκέψεις της οποίας προκύπτει παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, ενώ το διατακτικό της φαίνεται ορθό βάσει άλλων σημείων του σκεπτικού, βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 1992, C-30/91 P, Lestelle κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-3755, σκέψη 28), και της 19ης Μαΐου 1994, C-36/92 P, SEP κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-1911, σκέψη 33).

72 — Σκέψη 39 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

73 — Σκέψη 40 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με δική μου υπογράμμιση.

74 — Ibidem.

δυνατότητα αμοιβαίας υποκαταστάσεως μεταξύ των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων και των δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία, σε αντίθεση προς όσα ισχυρίζεται, δεν δικαιολογούνται από το γεγονός ότι η ύπαρξη των στοιχείων αυτών είχε ήδη αναγνωριστεί από την προσφεύγουσα.

Το πολύ-πολύ, στη σκέψη 48 της αποφάσεώς του, το Πρωτοδικείο συνάγει σύμπτωση απόψεων μεταξύ της Επιτροπής και της BStG ως προς την περιγραφή της οικείας αγοράς, ενώ από την ίδια τη διατύπωση της αποφάσεως προκύπτει ότι η προσέγγιση που υιοθέτησαν οι διάδικοι είναι αισθητώς διαφορετική.

Πράγματι, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η BStG διακρίνει μεταξύ τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων, δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία τύπου Lettermatten ή ημιτυποποιημένων, δομικών πλεγμάτων τύπου Listenmatten και δομικών πλεγμάτων βάσει σχεδίου, για να υποστηρίξει ότι οι δύο πρώτοι τύποι είναι πολύ παραπλήσιοι μεταξύ τους και οι δύο τελευταίοι τύποι είναι επίσης παραπλήσιοι μεταξύ τους, ωστόσο, όμως, εμφανίζουν σημαντικές διαφορές σε σχέση με τους δύο πρώτους. Από αυτό συνάγει το συμπέρασμα ότι στην επίδικη απόφαση δεν αναφέρεται τίποτε διαφορετικό όταν εκτίθεται ότι, «κατά κύριο λόγο, τα τυποποιημένα δομικά πλέγματα μπορούν σε μεγάλο βαθμό να υποκαταστήσουν τα δομικά πλέγματα κατά παραγγελία και το αντίστροφο» και «μπορεί να θεωρηθεί γενικά η αγορά δομικών πλεγμάτων, της οποίας υποδιαίρεση αποτελεί η επί μέρους αγορά δομικών πλεγμάτων βάσει σχεδίου» [75].

Όμως, νομίζω ότι η οριοθετική γραμμή που χαράσσει η BStG μεταξύ μιας κατηγορίας που αποτελείται από τυποποιημένα δομικά πλέγματα και ημιτυποποιημένα δομικά πλέγματα, αφενός, και μιας κατηγορίας που αποτελείται από δομικά πλέγματα κατά παραγγελία και δομικά πλέγματα βάσει σχεδίου, αφετέρου, δεν είναι η ίδια με αυτήν που χαράσσει η Επιτροπή μεταξύ των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία και των δομικών πλεγμάτων βάσει σχεδίου. Επομένως, το Πρωτοδικείο, στο σημείο αυτό, αιτιολόγησε την απόφασή του αντιφατικά.

178. Εντούτοις, νομίζω ότι καμία συνέπεια δεν πρέπει να συναχθεί από αυτήν την ελαττωματική αιτιολογία ως προς το κύρος της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου ότι οι σκέψεις της αποφάσεως που αφορούν τη δυνατότητα αμοιβαίας υποκαταστάσεως των εν λόγω προϊόντων αρκούν για να δικαιολογήσουν το συμφέρον της αναιρεσείουσας για τη δημιουργία συμπράξεων στην οικεία αγορά [76].

179. Όσον αφορά την προβαλλόμενη έλλειψη αιτιολογίας ως προς το μικρό μέρος της παραγωγής της BStG που προορίζεται για εξαγωγή, ως προς το γεγονός ότι τα εξαγόμενα προϊόντα συνίσταντο σχεδόν αποκλειστικά σε δομικά πλέγματα κατά παραγγελία και ως προς το ασήμαντο μέρος των αγορών δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία εκτός της Γερμανίας καθώς και των διεθνών εμπορικών ρευμάτων, πρέπει να επισημανθεί ότι το Πρωτοδικείο συμπλήρωσε την ήδη πραγματοποιηθείσα απόδειξη του χαρακτήρα των διαφόρων ειδών δομικών πλεγμάτων ως δυναμένων να υποκατασταθούν αμοιβαίως.

180. Το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, στη σκέψη 136, ότι «(...) υπάρχει σχέση μεταξύ της τιμής των διαφόρων τύπων των δομικών πλεγμάτων, κατά το μέτρο που η τιμή των

75 — Ibidem, σκέψη 38.

76 — Βλ. το σημείο 173 και την αντίστοιχη υποσημείωση, καθώς και τα σημεία 174 επ. αυτών των προτάσεων.

τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων έχει επίδραση επί της τιμής των κατά παραγγελία και των βάσει σχεδίου δομικών πλεγμάτων, (...) [και ότι], ως εξαγωγέας κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων, η προσφεύγουσα έπρεπε κατ' ανάγκη να επιθυμεί να διατηρηθεί το επίπεδο των τιμών των δομικών πλεγμάτων εντός ορισμένων ορίων σε σχέση με τις τιμές των κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων».

181. Πρόσθεσε ιδίως, απαντώντας έτσι στις προβαλλόμενες αιτιάσεις, ότι «(...) οι εξαγωγές [από την BStG δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία] δεν ήσαν τόσο μικρές σε απόλυτους αριθμούς καθόσον (...) ανήλθαν σε 18 000 τόνους το 1985, από τους οποίους 5 128 τόνοι είχαν προορισμό τα κράτη μέλη της Κοινότητας των έξι, με κύκλο εργασιών από εξαγωγές στο έδαφος της Κοινότητας ανερχόμενο σε 4 969 032 DM».

182. Από το σύνολο των ανωτέρω στοιχείων προκύπτει σαφώς ότι το Πρωτοδικείο δεν παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως και ότι το σκέλος του έκτου λόγου που προβάλλεται συναφώς πρέπει να κριθεί αβάσιμο.

2. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στη σύμπραξη που προσάπτεται στην BStG και την Tréfilunion

183. Στις σκέψεις 67 και 68 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Πρωτοδικείο έκρινε ότι «(...) η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τα περιστατικά που εκτίθενται στην παράγραφο 140, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως, δηλαδή τη δέσμευση της Tréfilunion να μην υποβάλει καταγγελία κατά του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως, καθώς και την παραίτηση της προσφεύγουσας από τις εξαγωγές προς τη Γαλλία κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων για περίοδο δύο-τριών μηνών» και επιβεβαίωσε ότι «(...) ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι συνιστούσαν παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (...)».

184. Η BStG υποστηρίζει ότι στην απόφαση του Πρωτοδικείου δεν αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους οι συμφωνίες που συνήφθησαν με την Tréfilunion συνιστούν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν προέβη στον χαρακτηρισμό των περιστατικών ενόψει των προϋποθέσεων που θέτει η διάταξη αυτή.

185. Η BStG προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο δεν εξέτασε το επιχείρημά της ότι η δέσμευση της Tréfilunion να μην υποβάλει καταγγελία στην Επιτροπή κατά της αναιρεσείουσας εμπίπτει στον τομέα της πολιτικής και δεν συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού. Προσθέτει ότι το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε σύτε επί του ζητήματος αν η δέσμευση του κ. Müller να μην εξαγάγει δομικά πλέγματα κατά παραγγελία του εργοστασίου του Gelsenkirchen στη Γαλλία επί δύο ή τρεις μήνες ήταν, και αυτή επίσης, δυνατόν να προκαλέσει ένα τέτοιο περιορισμό ή ακόμη να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

186. Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο νομοτύπως προέβη στον χαρακτηρισμό των επίδικων περιστατικών υπάγοντάς τα στον εφαρμοστέο κανόνα. Προσθέτει ότι ένα μέρος της επιχειρηματολογίας της αναιρεσείουσας περιέχει προβολή νέων πραγματικών περιστατικών που δεν μπορούν πλέον να αποτελέσουν αντικείμενο συζητήσεως στο στάδιο της αναιρέσεως, πράγμα που αντικρούει η BStG.

187. Η αιτίαση που προβάλλει η αναιρεσείουσα στο πλαίσιο της φερόμενης παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, πρέπει να νοηθεί ως επίκληση της ελλείψεως αιτιολογίας της αποφάσεως του Πρωτοδικείου ή, πράγμα που είναι το ίδιο, της ελλείψεως απαντήσεως στα διατυπωθέντα αιτήματα.

188. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι «(...) με την Απόφαση (παράγραφος 140) καταλογίζεται στην προσφεύγουσα ότι προέβη μαζί με την Tréfilunion σε γενική συνεννόηση αποβλέπουσα στον περιορισμό της αμοιβαίας διεισδύσεως των προϊόντων τους στη Γερμανία και στη Γαλλία, συνεννόηση η οποία υλοποιήθηκε με τις εξής τρεις προτάσεις: η Tréfilunion δεν θα υπέβαλλε καταγγελία στην Επιτροπή κατά του γερμανικού καρτέλ κρίσεως· το εργοστάσιο της προσφεύγουσας στο Gelsenkirchen δεν θα πραγματοποιούσε προς τη Γαλλία εξαγωγές δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία για περίοδο 2-3 μηνών· τέλος, τα δύο μέρη συμφώνησαν να εξαρτούν τις μελλοντικές εξαγωγές τους από τον καθορισμό ποσοστώσεων» [77].

189. Το Πρωτοδικείο αντλεί από την ανάλυση δύο εσωτερικών σημειωμάτων του κ. Marie, διευθυντή της Tréfilunion, της 16ης Ιουλίου 1985, και του κ. Müller, της 27ης Αυγούστου 1985, το συμπέρασμα ότι «(...) η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τη συνεννόηση της προσφεύγουσας με την Tréfilunion επί των δύο πρώτων αναφερομένων προτάσεων». Θεωρεί ότι «(...) η δέσμευση του κ. Marie να μην υποβάλει καταγγελία κατά του γερμανικού καρτέλ πρέπει να αναλυθεί ως συμπεριφορά υιοθετηθείσα έναντι ενός ανταγωνιστή, σε αντάλλαγμα των παραχωρήσεων του ίδιου αυτού ανταγωνιστή, στο πλαίσιο συμπράξεως αντιβαίνουσας στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης» [78].

190. Επομένως, προκύπτει σαφώς ότι το Πρωτοδικείο, διευκρινίζοντας τη σημασία που είχε η δέσμευση του κ. Marie να μην υποβάλει καταγγελία κατά του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως στο πλαίσιο της συμφωνίας για τη δημιουργία της συμπράξεως, απάντησε ρητώς στην αιτίαση που διατύπωσε η BStG έναντι της επίδικης αποφάσεως. Από τη χρησιμοποιηθείσα διατύπωση προκύπτει ότι η συμπεριφορά αυτή δεν αποτελεί, καθ' εαυτή, πράξη αντίθετη προς τον ανταγωνισμό αλλά συνιστά ένα από τα στοιχεία της συμπράξεως χάρη στο οποίο κατέστη δυνατή η πραγματοποίηση παραχωρήσεων που χαρακτηρίζονται από χρονικό περιορισμό των εξαγωγών.

191. Όσον αφορά την έλλειψη αιτιολογίας εκ μέρους του Πρωτοδικείου ως προς την ανυπαρξία αποτελεσμάτων περιοριστικών του ανταγωνισμού και επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών που απορρέουν από τη δέσμευση του κ. Müller

77 — Σκέψη 63 της αναιρεισιβαλλομένης αποφάσεως.

78 — Ibidem, σκέψη 64.

να μην προβεί σε εξαγωγές, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν διατυπώθηκαν από την BStG ενώπιον του Πρωτοδικείου, οπότε το Πρωτοδικείο ευλόγως περιόρισε το σκεπτικό της αποφάσεώς του μόνο στους λόγους που προέβαλε η νυν αναιρεσείουσα.

192. Πράγματι, από τη σκέψη 61 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, που συνοψίζει τους λόγους που προέβαλε η BStG ενώπιον του Πρωτοδικείου, προκύπτει ότι οι λόγοι αυτοί περιορίζονται στην αμφισβήτηση του αποδεικτικού χαρακτήρα, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη συμφωνίας για τη δημιουργία συμπράξεως, δύο σημειωμάτων που συνέταξαν οι κ.κ. Marie και Müller. Εκτός από το επιχείρημα που αντλείται από την ανυπαρξία περιοριστικών του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων συνεπεία της αρνήσεως για την υποβολή καταγγελίας, στο οποίο επιχείρημα, όπως είδαμε, το Πρωτοδικείο απάντησε, δεν αναφέρθηκαν άλλα επιχειρήματα ή άλλοι λόγοι στους οποίους το Πρωτοδικείο θα έπρεπε να απαντήσει, πράγμα που επιβεβαιώνει την εξέταση της προσφυγής και της απαντήσεως της BStG.

193. Εξάλλου, η BStG δεν μπορεί παραδεκτώς να διατυπώσει νέους ισχυρισμούς ενώπιον του Δικαστηρίου, αν έχει την πρόθεση αυτή. Στη νομολογία του Δικαστηρίου υπενθυμίζονται συνεχώς οι όροι του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το οποίο απαγορεύει την προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι: «αν επιτρεπόταν στον διάδικο να προβάλει για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου ισχυρισμό που δεν είχε προβάλει ενώπιον του Πρωτοδικείου, τούτο θα σήμαινε ότι ο διάδικος αυτός θα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στην κρίση του Δικαστηρίου, του οποίου η αρμοδιότητα επί των αιτήσεων αναιρέσεως είναι περιορισμένη, διαφορά με ευρύτερο περιεχόμενο απ' ό,τι η διαφορά που εκδίκασε το Πρωτοδικείο. Όταν έχει ασκηθεί η αναίρεση, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται συνεπώς στον έλεγχο της νομικής λύσεως που δόθηκε ενόψει των ισχυρισμών που προβλήθηκαν και εξετάστηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου (...)» [79].

194. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση, όπως ήδη το έπραξα, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί δεν αποτέλεσαν το αντικείμενο συζητήσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου.

195. Επομένως, το δεύτερο σκέλος του έκτου λόγου πρέπει να απορριφθεί εν μέρει ως αβάσιμο και εν μέρει ως απαράδεκτο.

3. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στις συμπράξεις για τις ποσοστώσεις και τις τιμές που προσάπτονται στην BStG και στους παραγωγούς της Benelux

196. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι πλανήθηκε περί το δίκαιο, κρίνοντας ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τη συμμετοχή της σε συμπράξεις για τις τιμές και τις ποσοστώσεις με τους παραγωγούς της Benelux όσον αφορά τη γερμανική αγορά. Προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη τα ουσιώδη και κρίσιμα περιστατικά που επικαλείται και τα οποία εντού-

79 — Προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., σκέψεις 57 έως 59, προπαρατεθείσα διάταξη San Marco κατά Επιτροπής, σκέψεις 49 και 50, και διάταξη της 12ης Δεκεμβρίου 1996, C-49/96 P, Προγούλης κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-6803, σκέψεις 31 έως 33).

τοις θα μπορούσαν να θέσουν υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της ερμηνείας των εγγράφων στα οποία στηρίχθηκε η επίδικη απόφαση. Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι το Πρωτοδικείο αλλοίωσε τα αποδεικτικά στοιχεία που του προσκομίστηκαν.

197. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, η BStG επιδιώκει να παρουσιάσει ως νομικό ζήτημα την αμφισβήτηση της ορθότητας της εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτιμήσεως των περιστατικών που υποβλήθηκαν στην κρίση του.

198. Θεωρώ ότι η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας δεν ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις που ορίζονται, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για το παραδεκτό των αιτήσεων αναιρέσεως [80].

199. Από τις διατάξεις της Συνθήκης, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου και του Κανονισμού Διαδικασίας του, ήδη παρατεθείσες στο σημείο 105 αυτών των προτάσεων, προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να αναφέρει επακριβώς τα βαλλόμενα στοιχεία της αποφάσεως της οποίας ζητείται η αναίρεση, καθώς και τα επιχειρήματα που προβάλλονται ειδικώς προς στήριξη της αιτήσεως αυτής. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν ανταποκρίνεται στην επιταγή αυτή η αίτηση αναιρέσεως που περιορίζεται στην επανάληψη ή στην κατά λέξη εκ νέου διατύπωση των ισχυρισμών και των επιχειρημάτων που διατυπώθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου. Πράγματι, μια τέτοια αίτηση αναιρέσεως συνιστά στην πραγματικότητα αίτηση επιδιώκουσα την επανεξέταση απλώς του δικογράφου που κατατέθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, πράγμα που, κατά το άρθρο 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, εκφεύγει της αρμοδιότητάς του.

200. Όμως, στα σημεία 77 έως 79 της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η BStG επαναλαμβάνει ολόκληρα χωρία των απαντήσεων που έδωσε στις ερωτήσεις που έθεσε στις 22 Απριλίου 1993 το Πρωτοδικείο, στις οποίες απαντήσεις αναπτύσσει τη δική της ερμηνεία ορισμένων εγγράφων που αποτελούν το έρεισμα της επίδικης αποφάσεως. Στις αναπτύξεις αυτές που είχαν ήδη υποβληθεί στο Πρωτοδικείο, η BStG διευκρινίζει, κατ' ουσίαν, ότι τα επίμαχα έγγραφα αποδεικνύουν ότι ο κ. Müller ενεργούσε ως εκπρόσωπος του Fachverband και του συμβουλίου εποπτείας της κοινότητας του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως και όχι ως πρόεδρος της διευθύνσεως της BStG. Η BStG αντικρούει επίσης το ότι από τα προσκομισθέντα στοιχεία προκύπτει η εμπλοκή της στη σύμπηξη της συμπράξεως.

201. Επομένως, η αναιρεσείουσα αρκείται στον ισχυρισμό ότι το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη τα κατ' αυτόν τον τρόπο διατυπωθέντα επιχειρήματα, χωρίς να αναφερθεί σε συγκεκριμένο νομικό ισχυρισμό.

202. Ομοίως, από τις εφαρμοστέες διατάξεις προκύπτει ότι εναπόκειται αποκλειστικά στο Πρωτοδικείο να κρίνει την αξία που πρέπει να προσδίδεται στα στοιχεία που προσκομίζονται ενώπιόν του, αφ' ης στιγμής έχουν τηρηθεί οι γενικές αρχές του δικαίου και οι

80 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου που παρατίθενται στην υποσημείωση 42 καθώς και τις διατάξεις της 26ης Σεπτεμβρίου 1994, C-26/94 P, X κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-4379, σκέψεις 10 έως 13), και Koelman κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 52 και 53. Βλ., ειδικότερα, τις σκέψεις 59 και 60 της προπαρατεθείσας διατάξεως San Marco κατά Επιτροπής.

διαδικαστικοί κανόνες που έχουν εφαρμογή επί θεμάτων του βάρους και διεξαγωγής αποδείξεων.

203. Είδαμε, κατά την εξέταση των άλλων λόγων, ότι οι κανόνες και οι αρχές που έχουν εφαρμογή επί θεμάτων αποδείξεως τηρήθηκαν από το Πρωτοδικείο. Εντούτοις, όσον αφορά τον υπό κρίση λόγο, η BStG ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο αλλοίωσε τις αποδείξεις που είχε στη διάθεσή του. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η BStG δεν αποδεικνύει τον ισχυρισμό αυτό, διότι αρκείται να επαναλάβει τη διατύπωση της αρχικής της επιχειρηματολογίας.

204. Εξάλλου, το Πρωτοδικείο δεν αμέλησε να εξετάσει τα επιχειρήματα της BStG, παρά τα όσα αυτή διατείνεται. Προς επιβεβαίωση του γεγονότος αυτού αρκεί η αναφορά στις σκέψεις 84 έως 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όπου συνοψίζονται οι αιτιάσεις που διατύπωσε η αναιρεσείουσα προς στήριξη αυτού του σκέλους του έκτου λόγου. Από την εξέτασή τους επιβεβαιώνεται εξάλλου ότι οι αιτιάσεις αυτές λαμβάνονται από τους λόγους που προέβαλε η αναιρεσείουσα κατά το στάδιο της προσφυγής. Τονίζω ομοίως ότι το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 92 της αποφάσεώς του, απάντησε ρητώς στο επιχείρημα της BStG ότι ο κ. Müller ενήργησε υπό την ιδιότητά του ως προέδρου του Fachverband Betonstahlmatten ή του συμβουλίου εποπτείας του καρτέλ, όπως επίσης, στις σκέψεις 90 επ., εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους κρίνει ότι η BStG εμπλέκεται στις συμπράξεις που συμφωνήθηκαν με τους παραγωγούς της Benelux.

205. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η BStG δεν προβάλλει σοβαρά επιχειρήματα από τα οποία μπορεί να αποδειχθεί ότι το Πρωτοδικείο έκρινε κατά πλάνη δικαίου και αποφεύγει να διευκρινίσει τα επίμαχα στοιχεία της αποφάσεως της οποίας ζητείται η αναίρεση. Στην πραγματικότητα, η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται την παράβαση οποιουδήποτε κανόνα δικαίου και περιορίζεται να αμφισβητήσει την ορθότητα της εκτιμήσεως των περιστατικών στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο.

206. Κατά συνέπεια, το τρίτο σκέλος του έκτου λόγου πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο.

4. Ως προς τη μη εφαρμογή του κανονισμού 67/67 στις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής που συνήφθησαν μεταξύ, αφενός, της BStG και, αφετέρου, των Bouwstaal Roermond BV και Arbed SA afdeling Nederland

207. Κατά την BStG, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πάσχει από έλλειψη αιτιολογίας. Αφενός, το Πρωτοδικείο δεν απέδειξε ότι οι συμβάσεις που συνήφθησαν με την Bouwstaal Roermond BV και την Arbed SA afdeling Nederland περιέχουν απαγόρευση παράλληλων εισαγωγών. Συναφώς, η διατύπωση της σκέψης 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως καθιστά, κατ' αυτήν, φανερό τον δισταγμό του ίδιου του Πρωτοδικείου.

208. Αφετέρου, κατ' αυτήν, το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί της ανοχής της Επιτροπής έναντι των επίδικων συμβάσεων που της είχαν υποβληθεί επ' ευκαιρία της αναδιαρ-

θρώσεως της σιδηροβιομηχανίας του Λουξεμβούργου και του Σάαρ.

209. Η Επιτροπή προβάλλει ότι η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας ως προς το ότι δεν απαγορεύθηκαν οι παράλληλες εισαγωγές στο πλαίσιο αυτών των συμβάσεων αφορά την εκτίμηση των περιστατικών εκ μέρους του Πρωτοδικείου και επομένως είναι ανεπίδεκτη προσβολής με αίτηση αναιρέσεως. Θεωρεί, εξάλλου, ότι ο λόγος που στηρίζεται στην ανεκτικότητα την οποία επέδειξε έναντι των επίδικων συμβάσεων συνιστά νέο ισχυρισμό που πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτος.

210. Θεωρώ ότι πρέπει να ταχθώ με την άποψη της Επιτροπής.

211. Υπενθύμισα τις αρχές που καθορίζουν τα κριτήρια του παραδεκτού των αιτήσεων αναιρέσεως, όπως έχουν καθοριστεί με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, που αποκλείουν από την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών [81].

212. Η κριτική που ασκεί η BStG κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου εντάσσεται σ' αυτή τη λογική και δεν μπορεί να εξομοιωθεί με αμφισβήτηση της ορθότητας του νομικού χαρακτηρισμού των περιστατικών.

81 — Βλ. τα σημεία 198 επ. αυτών των προτάσεων.

213. Πράγματι, δεν αμφισβητείται ότι μια σύμβαση αποκλειστικής διανομής που περιέχει ρήτρες απαγορεύουσες τις παράλληλες εισαγωγές ή παράγουσες παρόμοια αποτελέσματα δεν μπορεί να τύχει των ευεργετικών διατάξεων του κανονισμού 67/67. Αυτό αντιθέτως που αποτελεί το αντικείμενο συζητήσεως αφορά το ζήτημα αν οι εν λόγω συμβάσεις, ως απαγορεύουσες τις παράλληλες εισαγωγές, εμπίπτουν σ' αυτήν την κατηγορία.

214. Όμως, από τα δύο αυτά είδη προβληματικής μόνον το πρώτο εμπίπτει στον νομικό χαρακτηρισμό των περιστατικών. Με αυτή την προσέγγιση, ο δικαστής καθιστά σαφές ότι, λόγω των διαπιστούμενων χαρακτηριστικών τους, τα περιστατικά εντάσσονται σε μια επακριβή νομική κατηγορία, γεγονός από το οποίο απορρέουν νομικές συνέπειες. Όταν, ανατρέχοντας σ' αυτά, προβαίνει σε εκτίμηση των περιστατικών, ο δικαστής προβαίνει, αντιθέτως, σε συγκεκριμένη λεπτομερή εξέταση των περιστατικών αυτών για να εξακριβώσει το στοιχείο που τα χαρακτηρίζει. Επομένως, η προσέγγιση του δικαστή προϋποθέτει μια ανάλυση, από απόψεως πραγματικών περιστατικών, των στοιχείων της δικογραφίας υπό την έννοια ότι κατά την ανάλυση αυτή λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υποθέσεως που έχει υποβληθεί στην κρίση του. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο ανέλυσε τους όρους των συμβάσεων και τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους για να εντοπίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

215. Επομένως, θεωρώ ότι συνιστά εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών η ανάλυση του Πρωτοδικείου κατά την οποία, όταν στις συμβάσεις ορίζεται ότι, κατά τη διάρκεια της ισχύος τους, η Bouwstaal Roermond και η Arbed SA afdeling Nederland δεν θα πραγματοποιήσουν άμεσες ή έμμεσες παραδόσεις στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, «(...) η σημασία των λέξεων "άμεσα ή έμμεσα" βαίνει πέρα από την απλή

δέσμευση του προμηθευτή να παραδίδει μόνον στην BStG προϊόντα με σκοπό τη μεταπώληση» [82].

216. Το Πρωτοδικείο εκθέτει ότι «η εκτίμηση αυτή στηρίζεται σε δύο στοιχεία. Πρώτον, υπήρχε, εκ μέρους της Trefilarbed Roermond, ρητή παραίτηση από κάθε είδους παραδόσεων (...) ακόμη και για τις παραδόσεις που δεν προορίζονται προς μεταπώληση. Δεύτερον, η λέξη "έμμεσα" μπορούσε να ερμηνευθεί από τον μεταπωλητή υπό την έννοια ότι δέσμευε τον προμηθευτή να πράξει τα δέοντα ώστε να αποφευχθούν παραδόσεις στη Γερμανία προελεύσεως άλλων χωρών, δηλαδή να ελέγχει τους άλλους αποκλειστικούς διανομείς για να τους απαγορεύει να πραγματοποιούν εξαγωγές προς τη Γερμανία» [83].

217. Προσθέτει ότι «(...) οι προαναφερθείσες συμβατικές ρήτρες [μπορούν να] ερμηνευθούν υπό των φως των καταγγελιών της προσφεύγουσας που περιλαμβάνονται στην από 26 Σεπτεμβρίου 1979 επιστολή της (...) με την οποία προσάπτει στην Arbed την ύπαρξη έμμεσων παραδόσεων στη Γερμανία, "μέσω της εταιρίας Eurotrade, Alkmaar" (...)», και καταλήγει ότι πρέπει να «θεωρηθεί ως αποδειχθείσα η ύπαρξη απόλυτης εδαφικής προστασίας, αντίθετης προς το πνεύμα και το γράμμα του κανονισμού 67/67» [84].

218. Όπως υπογραμμίζει η αναιρεσείουσα, η απόφαση μπορεί να φαίνεται ότι στηρίζεται σε αμφίβολη αιτιολογία, εφόσον, στη σκέψη 103, το Πρωτοδικείο εκθέτει ότι «(...) η λέξη "έμμεσα" *μπορούσε* να ερμηνευθεί από τον μεταπωλητή υπό την έννοια ότι δέσμευε τον προμηθευτή να πράξει τα δέοντα ώστε να αποφευχθούν παραδόσεις στη Γερμανία προελεύσεως άλλων χωρών (...)» [85].

219. Θα ήταν δυνατόν να διαπιστωθεί ακόμη μια φορά ότι η βαλλόμενη αιτιολογία δεν είναι η μόνη που μπορεί να έρθει αρωγός στην εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση των περιστατικών που υποβλήθηκαν στην κρίση του. Το αποτέλεσμα θα ήταν ότι, αν θεωρηθεί ότι το μέρος αυτό της αιτιολογίας δεν ασκεί επιρροή, η έκθεση των άλλων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την εγκαθίδρυση εδαφικής προστασίας θα αρκούσε για να θεωρηθεί ότι πληρούται η υποχρέωση αιτιολογήσεως. Ο εκ περισσού χαρακτήρας της αιτιολογίας δικαιολογεί το να μη συνάγονται απόλυτες συνέπειες από τη δυναμένη να δημουργήσει αμφιβολίες διατύπωσή της.

220. Νομίζω εντούτοις ότι η έννοια της βαλλόμενης αιτιολογίας διευκρινίζεται και ενισχύεται από τις άλλες εκτιμήσεις που περιέχει η απόφαση και ότι συνιστά το πρώτο στοιχείο μιας γενικότερης αποδείξεως. Πράγματι, η σχετική αβεβαιότητα που συνδέεται με τη λέξη «έμμεσα» αίρεται σε μεγάλο βαθμό από το περιεχόμενο της σκέψης 105 της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, στην οποία εκτίθενται οι αιτιάσεις που διατύπωσε η αναιρεσείουσα κατά της Arbed ως προς τις έμμεσες παραδόσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Γερμανία. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται, μέσω αναφοράς στην πρακτική που προέκυψε από τις συμβάσεις, η υπόθεση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο στηριζόμενο στους ίδιους τους όρους αυτών των συμβάσεων και, περαι-

82 — Σκέψεις 102 και 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

83 — Ibidem, σκέψη 103.

84 — Ibidem, σκέψη 105.

85 — Η υπογράμμιση δική μου.

τέρω, η ύπαρξη του στόχου της εδαφικής προστασίας που επιδίωκαν οι συμβαλλόμενοι. Η ρήτρα που απαγορεύει την πραγματοποίηση «έμμεσα» παραδόσεων στη Γερμανία δεν αποτελεί επομένως παρά μία ένδειξη μεταξύ άλλων στοιχείων.

221. Όπως είναι φανερό, διαπιστώνεται ότι η βαλλόμενη αιτιολογία συνάδει προς την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει ο δικαστής, οσάκις η αιτιολογία συνδέεται με τα άλλα μέρη της συλλογιστικής.

222. Τέλος, από τη σκέψη 98 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα είχε ήδη υποστηρίξει ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι οι επίδικες συμβάσεις δεν είχαν σκοπό να εμποδίσουν τις παράλληλες εισαγωγές. Είναι σαφές ότι η αιτίαση που προβάλλει η BStG, πανομοιότυπη με αυτή που επικαλέστηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου, σκοπεί στην αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτιμήσεως των περιστατικών στην οποία αυτό προέβη κατόπιν της αιτιάσεως αυτής.

223. Το μέρος της επιχειρηματολογίας της αναιρεσείουσας που αφορά την ίδια την ύπαρξη αιτιολογίας πρέπει επομένως να απορριφθεί ως αβάσιμο, ενώ το μέρος που αφορά το περιεχόμενό της το οποίο σκοπεί στην αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτιμήσεως των περιστατικών στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο.

224. Καταλήγω ομοίως στην απόρριψη του λόγου που αντλείται από την ανοχή που επέδειξε η Επιτροπή έναντι των συμβάσεων αποκλειστικότητας, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο δεν παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως την οποία υπέχει.

225. Είναι αληθές ότι η BStG τόνισε ενώπιον του Πρωτοδικείου ότι, «σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτει ο αντισυμβαλλόμενος της προσφεύγουσας, οι συμβάσεις (...) προσκομίστηκαν κατ' επανάληψη στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων με την Επιτροπή προς επίτευξη κοινώς αποδεκτού αποτελέσματος στο πλαίσιο της αναδιοργανώσεως της σιδηρουργίας του Λουξεμβούργου και του Σάαρ, χωρίς ουδέποτε η Επιτροπή να διατυπώσει επιφυλάξεις ως προς το νομότυπό τους» [86], και ότι το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε επί του σημείου αυτού.

226. Για να εκτιμηθεί η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει το Πρωτοδικείο, είναι αναγκαίο να καθοριστεί η ακριβής φύση των σχετικών παρατηρήσεων.

227. Αν πρόκειται για λόγο αναιρέσεως, η διατύπωσή του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, πιστοποιούμενη από την προβολή του κατά το στάδιο της απαντήσεως, απαγορευόταν, εκτός αν συνοδευόταν από την απόδειξη ότι στηριζόταν σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διαδικασία, πράγμα που είναι απίθανο και, εν πάση περιπτώσει, τελείως αναπόδεικτο. Παρά ταύτα, στην περίπτωση αυτή, το Πρωτοδικείο έπρεπε τουλάχιστον να αποφανθεί επί του παραδεκτού του.

86 — Σημείο 17 του υπομνήματος απαντήσεως.

228. Εντούτοις, νομίζω ότι η αιτίαση που προβάλλει η BStG πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ως επιχείρημα υποστηρικτικό λόγου αναιρέσεως, που έχει ήδη προβληθεί κατά το στάδιο της καταθέσεως του δικογράφου της προσφυγής, παρά ως κατά κυριολεξία λόγος αναιρέσεως [87].

229. Όμως, καίτοι το Πρωτοδικείο υποχρεούται να αποφαίνεται επί όλων των ισχυρισμών και επιχειρημάτων που διατυπώνουν οι διάδικοι, θεωρώ ότι δεν υποχρεούται προς τούτο όταν τα επιχειρήματα που προβάλλονται δεν πληρούν ορισμένες ελάχιστες προϋποθέσεις.

230. Νομίζω ότι αντιβαίνει προς τις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης το να απαιτείται από το Πρωτοδικείο να απαντά σε κάθε επιχείρημα των διαδίκων όταν τα επιχειρήματα αυτά αποδεικνύονται ότι αποτελούν απλώς και μόνον εκφράσεις απόψεων στερούμενες ακριβείας και ουδόλως φαίνονται να δικαιολογούνται. Μια τέτοια απαίτηση, υπό το πρόσχημα της προστασίας των διαδίκων από αρνησιδικία ή έλλειψη αιτιολογίας, θα δημιουργούσε τον κίνδυνο ενθαρρύνσεως του πολλαπλασιασμού αιτιάσεων χωρίς περιεχόμενο, ορισμένες από τις οποίες θα μπορούσαν να δικαιολογούνται από την αποκλειστική προσπάθεια των διαδίκων να καταστήσουν εύθραυστη την απόφαση του Πρωτοδικείου, προκειμένου αυτοί να αποκτήσουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν, ενδεχομένως, το κύρος της.

87 — Η ανοχή της Επιτροπής έναντι των επίδικων συμβάσεων προβλήθηκε από την BStG προς στήριξη του λόγου που αντλείται από την εξαίρεση των εν λόγω συμβάσεων δυνάμει του κανονισμού 67/67, που προβλήθηκε ήδη με την άσκηση της προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου. Από το υπόμνημα απαντήσεως προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι η εξαίρεση της οποίας ετύγχαναν οι συμβάσεις αυτές επιβεβαιώνεται από την έλλειψη επιφυλάξεων εκ μέρους της Επιτροπής κατόπιν της διαβιβάσεως των συμβάσεων σ' αυτήν. Επί της διακρίσεως μεταξύ επιχειρήματος και ισχυρισμού, βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, C-153/96 P, De Rijk κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-2901, σκέψη 19), και τις προτάσεις μου στην υπόθεση αυτή, σημείο 21.

231. Το επιχείρημα που προβάλλει η BStG, όπως έχει διατυπωθεί, ανταποκρίνεται στα κριτήρια που καθορίζουν αυτή την κατηγορία αιτιάσεων. Αφενός, εμφανίζεται ως απλή διατύπωση απόψεως που χαρακτηρίζεται από ασαφή αναφορά σε στοιχεία τα οποία η αναιρεσείουσα αναγνωρίζει ότι δεν διέθετε, επειδή βρίσκονταν στα χέρια της αντισυμβαλλομένης της. Αφετέρου, η BStG ουδόλως προτείνει να αποδείξει το υποστατό της αιτιάσεως αυτής. Επιβάλλεται επομένως η διαπίστωση, ενόψει των χαρακτηριστικών αυτών, ότι το περιεχόμενό του δεν δικαιολογούσε τον διαχωρισμό του από τον λόγο που αντλείται από την εφαρμογή του κανονισμού 67/67, στον οποίο το Πρωτοδικείο απάντησε.

232. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι στο επιχείρημα της BStG δεν χρειαζόταν χωριστή απάντηση εκ μέρους του Πρωτοδικείου και να απορρίψει ως αβάσιμη την αιτίαση που αντλείται από την έλλειψη αιτιολογίας.

233. Επομένως, το τέταρτο σκέλος του έκτου λόγου πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

5. Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στις συμπράξεις επί των ποσοστώσεων και των τιμών στην αγορά της Benelux

234. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι «(...) η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στις συμπράξεις επί των τιμών στην αγορά της Benelux και

στις συμπράξεις επί των ποσοτικών περιορισμών στις γερμανικές εξαγωγές προς τη Benelux καθώς και επί της γνωστοποιήσεως των εξαγωγικών στοιχείων» [88].

235. Η BStG υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο εφάρμοσε εσφαλμένως το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, διότι δεν έλαβε υπόψη τα σημαντικά στοιχεία που επικαλέστηκε ενώπιόν του. Ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο αγνόησε το γεγονός ότι οι συνεργάτες της δεν μετείχαν στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών παρά μόνον υπό την ιδιότητα των εκπροσώπων της κοινότητας του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ή του Fachverband και όχι της BStG. Η BStG υπενθυμίζει ότι συμπράξεις για τις τιμές που αφορούν τυποποιημένα δομικά πλέγματα ή ημιτυποποιημένα δεν παρουσίαζαν γι' αυτήν κανένα ενδιαφέρον. Εξάλλου, προβάλλει ότι ήσαν ελάχιστες οι συναντήσεις στις οποίες μετέσχαν οι Γερμανοί εκπρόσωποι.

236. Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι η αιτιολογία της αποφάσεως του Πρωτοδικείου είναι αντιφατική. Κατ' αυτήν, η απλή συμμετοχή σε συνάντηση κατά τη διάρκεια της οποίας άλλες επιχειρήσεις συνήψαν συμφωνία για τις τιμές δεν μπορεί να συνιστά παράβαση της προαναφερθείσας διατάξεως, όταν η επιχείρηση δεν προβαίνει η ίδια στη διανομή των προϊόντων που αποτελούν το αντικείμενο της συμφωνίας. Δεδομένου ότι είναι εξαγωγέας δομικών πλεγμάτων κατά παραγγελία προς την Benelux, δεν μπορεί να της προσαφθεί η συμμετοχή σε συμφωνίες για τις τιμές των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων.

237. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι αιτιάσεις που προβάλλει η BStG ισοδυναμούν με αμφισβήτηση της ορθότητας της εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου όσον αφορά τις αποδείξεις που προσκομίστηκαν ενώπιόν του, πράγμα που δεν συνιστά, με την επιφύλαξη της περιπτώσεως αλλοιώσεως των αποδεικτικών αυτών στοιχειών, νομικό ζήτημα υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου. Προσθέτει ότι τέτοια αλλοίωση δεν αποδείχθηκε. Τέλος, προβάλλει ότι η αιτιολογία της αποφάσεως του Πρωτοδικείου δεν είναι αντιφατική.

238. Θα αρκεστώ, και πάλι, να αναφερθώ στα όσα εξέθεσα ανωτέρω, βάσει της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου, σε σχέση με την αποκλειστική αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου να προβαίνει στην εκτίμηση των περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλονται στην κρίση του [89].

239. Όσον αφορά τη συζήτηση σχετικά με την ιδιότητα του κ. Müller, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι, «(...) για τους ίδιους λόγους που εκτίθενται πιο πάνω στη σκέψη 92, δεν μπορεί να δεχθεί το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι ο Michael Müller, διαχειριστής της προσφεύγουσας, ενεργούσε μόνον ως πρόεδρος του Fachverband Betonstahlmatten ή του εποπτικού συμβουλίου του καρτέλ και όχι ως πρόεδρος της προσφεύγουσας» [90].

240. Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι «(...) το επιχείρημα αυτό δεν στηρίζεται σε καμία απόδειξη». Προσθέτει ότι «(...) κατά την

88 — Σκέψη 137 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

89 — Σημεία 105 και 198 επ. αυτών των προτάσεων.

90 — Σκέψη 135 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

ακρόαση ο κ. Müller ισχυρίστηκε ότι, "καθόλη τη διάρκεια της συμβάσεως καρτέλ, ουδέποτε ενήργησε εν ονόματι της ενώσεως για υποθέσεις οποιασδήποτε βαρύτητας στη γερμανική αγορά ή στις άλλες αγορές"» [91].

241. Πρέπει να επισημανθεί ότι το Πρωτοδικείο τήρησε απολύτως τους κανόνες περί του βάρους αποδείξεως, διαπιστώνοντας ότι η αναιρεσείουσα δεν δικαιολόγησε τους ισχυρισμούς της. Πράγματι, εφόσον δεν αμφισβητείται ότι ο κ. Müller, εκπρόσωπος της BStG, μετέσχε σε συναντήσεις αντικείμενο των οποίων ήταν ο καθορισμός των τιμών [92], το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι εναπόκειται στην BStG να προσκομίσει την απόδειξη ότι ο κ. Müller ενεργούσε υπό άλλη ιδιότητα.

242. Βασίμως, επομένως, το Πρωτοδικείο έκρινε, κατά την άσκηση της κυριαρχικής του εξουσίας εκτιμήσεως, ότι η απόδειξη αυτή δεν προσκομίστηκε, οπότε δεν είναι της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να θέσει υπό αμφισβήτηση την εκτίμηση αυτή.

243. Ομοίως, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ρητώς επί του συμφέροντος της BStG για τη σύμπηξη συμπράξεων στην αγορά της Benelux. Όπως το εξέτασα εν μέρει [93], το Πρωτοδικείο έκρινε επομένως «[ότι] δεν μπορεί να δεχθεί ούτε το επιχείρημα το οποίο η προσφεύγουσα αντλεί από τη φερομένη έλλειψη συμφέροντος να συμμετάσχει στις συμπράξεις επί των τιμών λόγω των μικρών ποσοτήτων των κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων που εξήγε. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι, πρώτον οι εξαγωγές αυτές δεν ήταν τόσο μικρές σε απόλυτους αριθμούς, καθόσον (...) ανήλθαν σε 18 000 τόνους το 1985, από τους οποίους 5 128 τόνοι είχαν προορισμό τα κράτη μέλη της Κοινότητας των έξι, με κύκλο εργασιών από εξαγωγές στο έδαφος της Κοινότητας ανερχόμενο σε 4 969 032 DM. Δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της τιμής των διαφόρων τύπων των δομικών πλεγμάτων, κατά το μέτρο που η τιμή των τυποποιημένων δομικών πλεγμάτων έχει επίδραση επί της τιμής των κατά παραγγελία και των βάσει σχεδίου δομικών πλεγμάτων (...). Ως εξαγωγέας κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων, η προσφεύγουσα έπρεπε κατ' ανάγκη να επιθυμεί να διατηρηθεί το επίπεδο των τιμών των δομικών πλεγμάτων εντός ορισμένων ορίων σε σχέση με τις τιμές των κατά παραγγελία δομικών πλεγμάτων. Τρίτον, τέλος, διαπιστώνεται ότι οι συμπράξεις στις οποίες έχει συμμετάσχει η προσφεύγουσα στηρίζονταν στην αμοιβαιότητα. Η BStG τηρούσε τις τιμές και τις ποσοστώσεις στην αγορά της Benelux και οι παραγωγοί της Benelux έπρατταν το ίδιο στη γερμανική αγορά» [94].

244. Από αυτή τη λεπτομερέστατη αιτιολογία προκύπτει σαφώς ότι το Πρωτοδικείο επαρκώς εξέτασε και κατέδειξε σε τι μπορούσε να συνίσταται το συμφέρον της να μετάσχει σε συμπράξεις για τις τιμές των τυποποιημένων ή των ημιτυποποιημένων δομικών πλεγμάτων. Η ορθότητα της εκτιμήσεώς του, και εδώ επίσης, δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση, χωρίς να θιγούν οι κανόνες περί αρμοδιότητας που έχουν εφαρμογή εν προκειμένω.

91 — Ibidem, σκέψη 92.

92 — Ibidem, σκέψη 131.

93 — Σημεία 179 έως 182 αυτών των προτάσεων.

94 — Σκέψη 136 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

245. Τέλος, από την ανάγνωση της αποφάσεως καταφαίνεται ότι το Πρωτοδικείο δεν αγνόησε τον αριθμό των συναντήσεων στις οποίες μετέσχαν εκπρόσωποι της αναιρεσείουσας, εφόσον αυτό τονίζει ότι η BStG «(...) ομολογεί τη συμμετοχή της σε ορισμένες συναντήσεις (...)» [95] και διαπιστώνει ότι «(...) η προσφεύγουσα έχει συμμετάσχει σε έξι συναντήσεις (...)» [96], οπότε δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το Πρωτοδικείο αμέλησε το στοιχείο αυτό. Στην πραγματικότητα, προκύπτει σαφώς ότι το Πρωτοδικείο, κατά την άσκηση της εξουσίας του εκτιμήσεως των περιστατικών, δεν θεώρησε ότι το σχετικό τμήμα των συναντήσεων στις οποίες παρευρέθηκαν συνεργάτες της BStG μπορούσε να μειώσει την ευθύνη της επιχειρήσεως. Επί του σημείου αυτού, όπως και επί των προηγουμένων σημείων που επικαλείται η BStG, μόνον η αλλοίωση των αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκαν στην κρίση του Πρωτοδικείου θα μπορούσε να δικαιολογήσει την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

246. Όμως, η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει, ούτε ισχυρίζεται, ότι έγινε μια τέτοια αλλοίωση. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι επαναλαμβάνει απλώς στην αίτηση αναιρέσεως ένα μέρος των απαντήσεων που έδωσε στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου [97], το οποίο, εξάλλου, τις συνόψισε εν μέρει στη σκέψη 125 της αποφάσεώς του. Το κείμενο που επαναλαμβάνεται συνοδεύεται απλώς από το επιχείρημα ότι το Πρωτοδικείο αγνόησε τα εκτεθέντα από την αναιρεσείουσα, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι το αίτημά της σκοπεί στην επανεξέταση απλώς της προσφυγής που είχε ασκήσει ενώπιον του Πρωτοδικείου, πράγμα που εκφεύγει της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 49 του Οργανισμού του.

247. Η BStG δεν προβάλλει, επομένως, σοβαρά επιχειρήματα από τα οποία να προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο κατά τον σχηματισμό της κρίσεώς του και αποφεύγει να διευκρινίσει τα βαλλόμενα στοιχεία της αποφάσεως της οποίας ζητεί την αναίρεση. Η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται, συγκεκριμένα, την παράβαση οποιουδήποτε κανόνα δικαίου και περιορίζεται να αμφισβητήσει την ορθότητα της εκτιμήσεως των περιστατικών από το Πρωτοδικείο.

248. Όσον αφορά την αντιφατική αιτιολογία της αποφάσεως του Πρωτοδικείου που προβάλλει η BStG, πρέπει να επισημανθεί στο Δικαστήριο ότι από την ανάγνωση του χωρίου που βάλλεται ευθέως καθώς και από τα επιχειρήματα που προέβαλε η BStG δεν προκύπτει, όπως θα διαπιστωθεί, καμία αντίφαση που να θίγει τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου.

249. Το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 132 της αποφάσεως που παραθέτει η αναιρεσείουσα, «(...) θεωρεί ότι, αν ληφθεί υπόψη ότι το αντικείμενο των συναντήσεων αυτών είχε σαφώς αντιανταγωνιστικό χαρακτήρα, αποδεικνυόμενο από αρκετά τηλετυπήματα του Peters προς την Tréfilunion τα οποία μνημονεύει η Απόφαση, η προσφεύγουσα, συμμετέχουσα σ' αυτές χωρίς να αποστασιοποιηθεί δημοσίως από το περιεχόμενό τους, δημιούργησε στους άλλους συμμετέχοντες την εντύπωση ότι επικροτούσε το αποτέλεσμα των συναντήσεων και ότι θα συμμορφωνόταν προς αυτό (...). Η εκτίμηση αυτή δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, κατά τις εν λόγω συναντήσεις, απευθύνθηκαν μομφές στους Γερμανούς παραγωγούς από τους άλλους παραγωγούς. Συγκεκριμένα, από το περιεχόμενο των τηλετυπημάτων του Peters (...) προκύπτει ότι η προσφεύγουσα θεωρήθηκε ως επιχείρηση η οποία έπρεπε να παρακινήσει, και η οποία πράγματι παρακίνησε, ορισμένους Γερμανούς παραγωγούς να τηρούν τις τιμές στην αγορά της Benelux».

95 — Ibidem, σκέψη 131.
96 — Ibidem, σκέψη 132.
97 — Σημεία 91 και 93 της αιτήσεως αναιρέσεως.

250. Το χωρίο αυτό, από το οποίο συνάγεται η ευθύνη της BStG από τη συμμετοχή της στις συναντήσεις, βάλλεται από την αναιρεσείουσα με βάση, συγχρόνως, την έλλειψη συμφέροντος να συνάψει συμφωνίες περί συμπράξεων που αφορούν εμπορεύματα που δεν παράγει και τη συμμετοχή του κ. Müller στις συναντήσεις αυτές υπό την αποκλειστική του ιδιότητα ως εκπροσώπου του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως.

251. Επομένως, οι αιτιάσεις αυτές δεν σκοπούν στο να καταφανεί η ύπαρξη εσωτερικής αντιφάσεως στη συλλογιστική του Πρωτοδικείου αλλά, και πάλι, στην επανεξέταση από το Δικαστήριο της εκτιμήσεως των περιστατικών ή των αποδεικτικών στοιχείων στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο επ' αυτών των δύο σημείων σε άλλα μέρη της αποφάσεώς του.

252. Περιττεύει να επανέλθω στα επιχειρήματα αυτά, δεδομένου ότι τα αντέκρουσα προηγουμένως. Αρκεί να σημειωθεί ότι δεν μπορούν να αποτελέσουν αντίκρουση της συλλογιστικής που υιοθέτησε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 132 της αποφάσεώς του, αλλ' ούτε καν ένδειξη αντιφάσεως στο πλαίσιο της συλλογιστικής αυτής. Επομένως, η επιχειρηματολογία της BStG δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

253. Βάσει όλων των ανωτέρω σκέψεων άγομαι στο συμπέρασμα ότι ο έκτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

Z — *Επί του εβδόμου λόγου που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 15 του κανονισμού 17*

254. Η BStG επικαλείται ειδικότερα το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, κατά το οποίο:

«Η Επιτροπή δύναται να επιβάλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους 1 000 μέχρις 1 000 000 λογιστικών μονάδων, ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μια των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 15, παράγραφος 1 (...).

Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

255. Προς στήριξη του λόγου που αντλείται από την παράβαση αυτής της διατάξεως, η BStG προβάλλει τα ακόλουθα επιχειρήματα:

— η Επιτροπή δεν προέβη σε εξατομικευμένη εκτίμηση των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων των παραβάσεων·

— η συμμετοχή της αναιρεσείουσας στο καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως θεωρήθηκε ως παράβαση που της καταλογίζεται·

— δεν ελήφθη υπόψη η άγνοιά της όσον αφορά τον παράνομο χαρακτήρα του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως και των ενεργειών που πραγματοποιήθηκαν για να διασφαλιστεί η προστασία του·

— έστω και μειωμένο, το επιβληθέν σε αυτήν πρόστιμο εξακολουθεί να είναι δυσανάλογο, διότι δεν ελήφθησαν υπόψη διάφορες ελαφρυντικές περιστάσεις.

1. Ως προς την έλλειψη εξατομικευμένης εκτιμήσεως των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων

256. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι έκρινε επαρκή την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως όσον αφορά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου. Προβάλλει ότι κακώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή προέβη σε εξατομικευμένη εκτίμηση των κριτηρίων καθορισμού της σοβαρότητας των παραβάσεων.

257. Η Επιτροπή απαντά ότι η αιτίαση που προβάλλει η αναιρεσείουσα είναι απαράδεκτη, διότι συνίσταται σε επανάληψη ενώπιον του Δικαστηρίου των επιχειρημάτων που η BStG ανέπτυξε ενώπιον του Πρωτοδικείου.

258. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί κατ' επανάληψη, χωρίς να τους κρίνει απαράδεκτους, επί λόγων που αντλούνται από την εσφαλμένη εκτίμηση, εκ μέρους του Πρωτοδικείου, της αιτιολογίας αποφάσεως που επιβάλλει κύρωση στον τομέα του ανταγωνισμού [98].

98 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 6ης Απριλίου 1995, C-241/91 P και C-242/91 P, RTE και ITP κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. I-743, σκέψεις 95 επ.), BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 6 και 11, της 15ης Μαΐου 1997, C-278/95 P, Siemens κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-2507, σκέψεις 10 επ.), και την προπαρατεθείσα διάταξη Koelman κατά Επιτροπής, σκέψεις 62 επ.

259. Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εσφαλμένη εκτίμηση από το Πρωτοδικείο της αιτιολογίας των αποφάσεων της Επιτροπής που αφορούν τις διαδικασίες εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης αποτελεί νομικό ζήτημα που υπόκειται στον έλεγχό του. Η ένσταση απαραδέκτου που προβάλλει η Επιτροπή πρέπει επομένως να απορριφθεί.

260. Εν προκειμένω, η BStG προσάπτει κατά της αποφάσεως ότι δεν προέβη στον χαρακτηρισμό της πλημμελούς συμπεριφοράς που της προσάπτεται ούτε διευκρίνισε σαφώς τις διάφορες περιστάσεις, επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές, που χαρακτηρίζουν τα επίμαχα γεγονότα, τα οποία η Επιτροπή έλαβε υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

261. Προς στήριξη των αιτιάσεων που προβάλλει, η αναιρεσείουσα παραθέτει την παράγραφο 203 της αποφάσεως της Επιτροπής κατά την οποία «κατά τον καθορισμό των προστίμων η Επιτροπή έλαβε υπόψη της την έκταση και τη διάρκεια της συμμετοχής των συμμετεχουσών επιχειρήσεων καθώς και τη χρηματοοικονομική τους θέση». Η BStG θεωρεί ότι κατ' αυτόν τον τρόπο παρουσιάζει εναργώς την έλλειψη εξατομικευμένης εκτιμήσεως, εκ μέρους της Επιτροπής, των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων που ελήφθησαν υπόψη προς στήριξη της κυρώσεως.

262. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η απαιτούμενη κατά το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ αιτιολογία πρέπει να εμφαίνει σαφώς και απερίφραστα τη συλλογιστική του κοινοτικού οργάνου που εξέδωσε την επίδικη πράξη, ώστε να παρέχει τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους για τους οποίους ελήφθη το μέτρο και στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχό του.

263. Υπογραμμίζω ευθύς εξ αρχής ότι η επίδικη απόφαση όπως και η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση ουδόλως συνιστούν παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

264. Πρώτον, προκύπτει σαφώς ότι κάθε μία από τις σκέψεις της αποφάσεως του Πρωτοδικείου που αφιερώνεται στην εξέταση των αντικρουομένων από την αναιρεσείουσα παραβάσεων συνοψίζει λεπτομερέστατα τα μέρη της επίδικης αποφάσεως που αφορούν την BStG. Το Πρωτοδικείο αναφέρεται ακριβώς στα χρήσιμα χωρία της επίδικης αποφάσεως, τα οποία εξατομικεύουν προδήλως τη συμπεριφορά της BStG και τη σημασία που είχε η παρουσία της στη σύμπηξη ή τη λειτουργία κάθε μιας από τις συμπράξεις [99]. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι η αναιρεσείουσα δεν έκρινε αναγκαίο να υπογραμμίσει λεπτομερώς, ως προς το περιεχόμενο αυτών των χωρίων, τα στοιχεία που θα μπορούσαν να αποδυναμώσουν τη διατύπωση από την Επιτροπή των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεώς της, πράγμα που επομένως καθιστά προφανές ότι δεν κατέστη δυνατό να διαπιστωθεί καμία σοβαρή ανεπάρκεια.

265. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο, για να κρίνει ότι η επίδικη απόφαση, θεωρούμενη στο σύνολό της, παρέσχε στην αναιρεσείουσα τα στοιχεία που της παρείχαν τη δυνατότητα να γνωρίζει αν η απόφαση ήταν

99 — Οι εν λόγω σκέψεις της αποφάσεως που αναφέρονται στα σχετικά χωρία της επίδικης αποφάσεως απαριθμούνται στις υποσημειώσεις που αναφέρονται στο σημείο 6 αυτών των προτάσεων.

βάσιμη, και επομένως να καταστήσουν δυνατό τον έλεγχο του Πρωτοδικείου επί της νομιμότητάς της, διευκρίνισε τα ακόλουθα:

«Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι η προσφεύγουσα ερμήνευσε την Απόφαση κατά τρόπο που απομονώνει τεχνητά ένα μέρος της, ενώ, εφόσον η Απόφαση αποτελεί ένα σύνολο, κάθε ένα από τα μέρη της πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως το άλλων. Πράγματι, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Απόφαση, λαμβανόμενη ως σύνολο, έχει παράσχει στην προσφεύγουσα τις αναγκαίες ενδείξεις για να πληροφορηθεί τις διάφορες παραβάσεις που της είχαν προσαφθεί, καθώς και τις ειδικές περιστάσεις της συμπεριφοράς της και, ειδικότερα, τα στοιχεία που αφορούν τη διάρκεια της συμμετοχής της στις διάφορες παραβάσεις. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει επίσης ότι, στο μέρος της αποφάσεως που αφιερώνεται στη νομική εκτίμηση, η Επιτροπή εκθέτει τα διάφορα κριτήρια εκτιμήσεως της βαρύτητας των παραβάσεων που καταλογίζονται στην προφεύγουσα, καθώς και τις διάφορες περιστάσεις που μετρίασαν τις οικονομικές συνέπειες των παραβάσεων» [100].

266. Το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ακριβώς ότι η ορθότητα της επίδικης αποφάσεως δεν μπορεί να αμφισβητηθεί βάσει μεμονωμένων χωρίων. Οι παράγραφοι 197 επ. της επίδικης αποφάσεως, τις οποίες παραθέτει η αναιρεσείουσα με τις γραπτές παρατηρήσεις της, δεν αρκούν για να αποδειχθεί έλλειψη εξατομικευμένης αιτιολογήσεως, εφόσον, όπως διαπιστώθηκε αμέσως παραπάνω, η απόφαση διευκρίνισε ως προς κάθε παράβαση, έστω κι αν αυτό έγινε σε διάφορα μέρη της, τα περιστατικά που καταλογίζονται στην BStG. Ενόψει των επιταγών της σαφήνειας που επιβάλλονται όταν επιχειρείται να καταδειχθεί η ύπαρξη ευθύνης διαφόρων πρωταγωνιστών και το γεγονός ότι υφίστανται πολυάριθμες παραβάσεις, τα διάφορα στοιχεία, επιβαρυντικά ή ελαφρυντικά, της συμπεριφοράς της αναιρεσείουσας δεν χρειάζονταν, πράγματι, να συμπεριληφθούν σ' ένα και μόνο χωρίο της επίδικης αποφάσεως. Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο ορθώς παρατήρησε ότι τα διάφορα κριτήρια εκτιμήσεως της σοβαρότητας των παραβάσεων, καθώς και οι διάφορες ελαφρυντικές περιστάσεις, είχαν εκτεθεί, πράγμα που δεν αμφισβήτησε κατ' ουσίαν η BStG.

267. Όσον αφορά, τρίτον, τις επιβαρυντικές περιστάσεις που ελήφθησαν υπόψη κατά της BStG, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι «(...) η προσφεύγουσα δεν προέβαλε κανένα στοιχείο για να αντικρούσει τις αποδείξεις που προσκόμισε η Επιτροπή σχετικά με τον ενεργητικό ρόλο τον οποίο διαδραμάτισε η προσφεύγουσα στις συμπράξεις, όπως προκύπτει από το τηλετύπημα της 15ης Δεκεμβρίου 1983 [(...) παράγραφοι 93 και 94 της Αποφάσεως] και του τηλετυπήματος του Peters της 4ης Μαρτίου 1984, σχετικά με τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1984 [(...) παράγραφος 96 της Αποφάσεως]» [101].

268. Επομένως, το Πρωτοδικείο αναφέρεται σε συγκεκριμένα χωρία της επίδικης αποφάσεως που χαρακτηρίζουν τις συμπεριφορές της αναιρεσείουσας ως δυνάμενες να δικαιολογήσουν μεγαλύτερη αυστηρότητα κατά τον καθορισμό της απαγγελθείσας κυρώσεως. Σύμφωνα με τα εκτιθέμενα ειδικώς στα χωρία αυτά, η Επιτροπή υπογραμμίζει, συγχρόνως, τη βασική σημασία που είχε η θέση της BStG στο πλαίσιο της διαπράξεως των παραβάσεων και τη χρησιμοποίηση από τον κ. Müller της τριπλής του ιδιότητας. Η

100 — Σκέψη 146 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

101 — Ibidem, σκέψη 149.

παράγραφος 207 της επίδικης αποφάσεως, όπου η Επιτροπή δηλώνει ότι τα μεγαλύτερα πρόστιμα πρέπει να επιβληθούν στις επιχειρήσεις των οποίων οι διευθύνοντες είχαν σημαντικά καθήκοντα στο πλαίσιο των ενώσεων επιχειρήσεων όπως του Fachverband Betonstahlmatten, συμπληρώνει επωφελώς τα εν λόγω χωρία.

269. Τονίζω ότι η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται τα διάφορα αυτά στοιχεία όταν βάλλει, παραθέτοντας μόνο τις παραγράφους 197 επ., κατά της ανεπαρκούς αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως.

270. Τέταρτον, το Πρωτοδικείο εξέτασε τις αιτιάσεις της BStG περί των ελαφρυντικών περιστάσεων. Συγκεκριμένα τονίζει ότι: «(...) υπενθυμίζεται ότι, στη γραπτή απάντηση στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή ανέφερε ότι δεν αναγνωρίστηκε καμία *ατομική* ελαφρυντική περίσταση στην προφεύγουσα (...)» [102].

271. Πρέπει να προστεθεί ότι η Επιτροπή εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους έλαβε υπόψη, κατά τον προσδιορισμό των προστίμων, τα χαρακτηριστικά και την οικονομική σημασία του οικείου τομέα [103]. Το γεγονός ότι η περίσταση αυτή αποτελεί κοινό πλαίσιο των διαφόρων παραβάσεων και δεν παρήγαγε αποτελέσματα που να περιορίζονται σε ορισμένες επιχειρήσεις απάλλασσε την Επιτροπή από την υποχρέωση να προβεί σε εξατομικευμένη εκτίμηση.

272. Συνεπεία των ανωτέρω, η αιτίαση που αντλείται από την εσφαλμένη εκτίμηση, εκ μέρους του Πρωτοδικείου, της αιτιολογίας της αποφάσεως ως προς τις περιστάσεις των παραβάσεων πρέπει να απορριφθεί.

2. Ως προς τον καταλογισμό σε βάρος της BStG της συμμετοχής της στο καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως

273. Η BStG υποστηρίζει ότι η αιτιολογία της αποφάσεως είναι αντιφατική. Ενώ στις παραγράφους 55 επ. και 140 εκτίθεται ότι το καρτέλ δεν αποτελούσε, καθ' εαυτό, αναπόσπαστο μέρος των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν με την απόφαση της Επιτροπής, το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 148, τονίζει ότι η αναιρεσείουσα χρησιμοποίησε το καρτέλ για να προστατεύσει τη γερμανική αγορά. Εξάλλου, η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει με τις γραπτές παρατηρήσεις που διατύπωσε στην υπόθεση Boël κατά Επιτροπής [104], ενώπιον του Πρωτοδικείου, ότι υπογράμμισε την ύπαρξη του καρτέλ ως συνιστώσα παράβαση καταλογιστέα στην BStG.

102 — Ibidem, σκέψη 147, με δική μου υπογράμμιση.

103 — Παράγραφοι 199 επ. της επίδικης αποφάσεως.

104 — Απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-142/89 (Συλλογή 1995, σ. II-867).

274. Η BStG προσθέτει ότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης παραβιάστηκε συνεπεία της αρνητικής εκτιμήσεως που διατυπώθηκε επί του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως, διότι η Επιτροπή, ανεχθείσα την ύπαρξή του, δημιούργησε μια κατάσταση εμπιστοσύνης την οποία η αναιρεσείουσα μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι δεν θα μεταβαλλόταν.

275. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο δικαιολόγησε την επιλογή που προκρίθηκε στην επίδικη απόφαση, δηλαδή να μην θεωρηθεί η ύπαρξη του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ως ελαφρυντική περίσταση έναντι της BStG.

276. Με την προβαλλόμενη αιτίαση η αναιρεσείουσα επιδιώκει να καταδείξει ότι η Επιτροπή και το Πρωτοδικείο θεώρησαν στην πραγματικότητα ως παράβαση το γεγονός ότι η BStG μετέσχε στο καρτέλ κρίσεως, ενώ η Επιτροπή είχε πληροφορηθεί την ύπαρξή του και, επιπλέον, το είχε ανεχθεί.

277. Στις σκέψεις 55 και 140 της αποφάσεώς του το Πρωτοδικείο εκθέτει ότι το καρτέλ κρίσεως δεν αποτελεί, καθ' εαυτό, αναπόσπαστο μέρος των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν με την επίδικη απόφαση. Δεν λέει τίποτε διαφορετικό, όταν διευκρινίζει, στη σκέψη 148, ότι «(...) η προσφεύγουσα χρησιμοποίησε το καρτέλ για να προστατεύσει τη γερμανική αγορά από τον ανταγωνισμό των παραγωγών άλλων κρατών μελών με μέτρα τα οποία δεν συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο». Από τις διαπιστώσεις αυτές προκύπτει σαφώς ότι, σε όλες τις περιπτώσεις, στην BStG δεν προσάπτεται η δημιουργία του καρτέλ ούτε η συμμετοχή της στο καρτέλ, αλλά η χρησιμοποίηση του καρτέλ ως μέσο πρακτικών αντιθέτων προς τον ανταγωνισμό.

278. Το σημείο αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι, κατά την απόφαση της Επιτροπής, το αντικείμενο του καρτέλ περιοριζόταν αυστηρά στη γερμανική αγορά, διότι προέβλεπε τη μείωση των ικανοτήτων παραγωγής των Γερμανών επιχειρηματιών καθώς και μια ρύθμιση των τιμών και τον καθορισμό ποσοστώσεων παραδόσεων στη γερμανική αγορά [105]. Όμως, οι παραβάσεις που προσάπτονται στην BStG προκλήθηκαν από συμπεριφορές που επιδίωκαν τον περιορισμό των εξαγωγών δομικών πλεγμάτων της Γερμανίας *προς άλλα κράτη μέλη* και τον καθορισμό των τιμών *σε άλλες αγορές* εκτός της γερμανικής αγοράς. Ως προς τις συμφωνίες που σκοπούσαν σε ποσοστώσεις των εξαγωγών των άλλων κρατών μελών προς τη Γερμανία και την τήρηση των τιμών που ίσχυαν στη γερμανική αγορά, η BStG δεν απέδειξε ότι η Επιτροπή τις θεώρησε ως συστατικά στοιχεία της συμβάσεως του καρτέλ.

279. Το Πρωτοδικείο τόνισε εξάλλου, μεταξύ άλλων στοιχείων, ότι στην επίδικη απόφαση αναφέρεται:

— στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 126 ότι «οι συμπράξεις που αφορούν τη γερμανική αγορά πρέπει να εξεταστούν λαμβάνοντας υπόψη την ίδρυση και τη λειτουργία του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως στον τομέα των δομικών πλεγμάτων»·

105 — Παράγραφοι 126 επ. της επίδικης αποφάσεως.

— στην παράγραφο 175 ότι ορισμένες «(...) ρήτρες [της συμβάσεως του καρτέλ] είχαν ως σκοπό ή τουλάχιστον ως αποτέλεσμα ότι το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για την επίτευξη διμερών συμπράξεων μεταξύ Γερμανών παραγωγών, αφενός, και παραγωγών από άλλα κράτη μέλη, αφετέρου» [106].

280. Επομένως, δεν διαπιστώνεται καμία αντίφαση στη συλλογιστική της Επιτροπής ούτε στην αιτιολογία με την οποία το Πρωτοδικείο την υιοθετεί.

281. Η παρατήρηση της Επιτροπής, την οποία η BStG επικαλέστηκε σε μια άλλη υπόθεση, ότι στην παράγραφο 174 της επίδικης αποφάσεως αναγνώρισε ότι θεώρησε «υπεύθυνη» την αναιρεσείουσα για το καρτέλ δεν αρκεί προς αντίκρουση του συνόλου των άλλων στοιχείων της αποφάσεως που εν μέρει επαναλαμβάνονται στις προηγούμενες παραγράφους όπου βεβαιώνεται το αντίθετο. Αυτό δε ακόμη περισσότερο καθόσον, καίτοι περιγράφει τα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα του καρτέλ, που η Επιτροπή ουδέποτε αρνήθηκε, το παρατεθέν χωρίο δεν εκφράζει εντούτοις τη σκέψη ότι το καρτέλ συνιστούσε μια από τις παραβάσεις που διαπιστώθηκαν [107].

106 — Σκέψη 55 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

107 — Στην παράγραφο 174 της αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι η σύμβαση του καρτέλ δεν περιόριζε τον ανταγωνισμό μόνο μεταξύ του καρτέλ στη γερμανική αγορά, αλλά νόθευε επίσης τον ανταγωνισμό στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Προσθέτει ότι η σύμβαση ενδέχεται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

282. Υπό τις συνθήκες αυτές θεωρώ ότι η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι το καρτέλ ελήφθη υπόψη ως συστατικό στοιχείο των παραβάσεων που της προσάπτονται.

283. Επομένως, η επιχειρηματολογία που αφορά την πρόδηλη ανοχή της Επιτροπής έναντι του καρτέλ, ανοχή η οποία αν επαληθευόταν, θα περιόριζε αντιστοίχως την ευθύνη της BStG, δεν είναι πλέον λυσιτελής. Πράγματι, δεδομένου ότι το καρτέλ δεν αποτέλεσε αυτό καθ' εαυτό αντικείμενο κυρώσεως, δεν μπορεί να προσάπτεται στην Επιτροπή ότι δημιουργεί αμφιβολίες ως προς την ανοχή που της αποδίδεται και, επομένως, παραβιάζει την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

3. Ως προς την άγνοια εκ μέρους της BStG του παράνομου χαρακτήρα του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως των συμπεριφορών που σκοπούσαν στην προστασία του

284. Η BStG προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν εξέτασε το επιχείρημα που αντλείται από την εκ μέρους της άγνοια του μη νομότυπου χαρακτήρα του καρτέλ κρίσεως, δεχόμενο ότι οι προσαπτόμενες παραβάσεις είχαν διαπραχθεί «εκ προθέσεως», κατά την έννοια της εκφράσεως αυτής στο άρθρο 15 του κανονισμού 17. Ισχυρίζεται ότι βρισκόταν στην ίδια άγνοια ως προς τον αθέμιτο χαρακτήρα των συμπεριφορών οι οποίες, όπως οι προσαπτόμενες εν προκειμένω, απέβλεπαν στην άμυνα του καρτέλ.

285. Η Επιτροπή απαντά ότι το επιχείρημα της BStG είναι απαράδεκτο, διότι προβάλλεται για πρώτη φορά στο στάδιο της αναιρέσεως.

286. Το τελευταίο επιχείρημα που προβάλλει η αναιρεσείουσα δεν είχε πράγματι υποβληθεί στην κρίση του Πρωτοδικείου, οπότε πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο.

287. Η πρώτη αιτίαση προβάλλεται παραδεκτώς. Πράγματι, από την ίδια την αναιρεισιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι η BStG ισχυρίστηκε, ενώπιον του Πρωτοδικείου, ότι θεωρεί το καρτέλ θεμιτό, επικαλούμενη κατ' αυτόν τον τρόπο την άγνοιά της ως προς τον μη νομότυπο χαρακτήρα του [108].

288. Αντιθέτως, ο λόγος που αντλήθηκε από το γεγονός ότι το γερμανικό καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως θεωρήθηκε ως αναπόσπαστο μέρος των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν με την επίδικη απόφαση πρέπει να κηρυχθεί αβάσιμος, καθόσον, όπως είδαμε, το Πρωτοδικείο απέρριψε προηγουμένως, με επαρκή κατά νόμο αιτιολογία. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι το στοιχείο αυτό δεν χρησιμεύει πλέον για τον χαρακτηρισμό των περιστατικών, το ζήτημα της γνώσεως της BStG ως προς τον μη νομότυπο χαρακτήρα του καρτέλ ήταν αλυσιτελές προκειμένου να κριθεί αν οι παραβάσεις που της προσάπτονται διαπράχθηκαν «εκ προθέσεως».

108 — Σκέψη 142 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

4. Ως προς τον δυσανάλογο χαρακτήρα του ύψους του προστίμου

289. Ολοκληρώνοντας, η BStG υποστηρίζει ότι, παρά τη μείωσή του κατά ένα τρίτο, το πρόστιμο που καθόρισε το Πρωτοδικείο παραμένει δυσανάλογο, δεδομένου ότι παρέλειψε να λάβει υπόψη διάφορες αρχές ή ελαφρυντικές περιστάσεις. Προς στήριξη του αιτήματός της περί μειώσεως του ύψους του προστίμου, η αναιρεσείουσα επικαλείται:

— την αρχή της αναλογικότητας της ποινής σε σχέση με την παράβαση, που δεν τηρήθηκε με τον καθορισμό του προστίμου στο ένα τρίτο περίπου του εταιρικού της κεφαλαίου, ο οποίος καθορισμός περιορίζει σημαντικώς από χρηματοοικονομικής απόψεως το πεδίο της δράσεως·

— την ανοχή που επέδειξαν οι εθνικές αρχές έναντι του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως·

— την αναγκαιότητα να ληφθεί υπόψη, για τον υπολογισμό του προστίμου, μόνον ο κύκλος εργασιών σε σχέση με τις προσαπτόμενες συμπράξεις και όχι ο συνολικός κύκλος εργασιών·

— την αναγκαιότητα να θεωρηθεί ως ελαφρυντική περίσταση η υπερβολική διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και της διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου·

— την πλάνη που συνίσταται στον καθορισμό του προστίμου σε συνάρτηση με το μερίδιό της στην αγορά·

— την αρχή της ισότητας, δυνάμει της οποίας το επιβληθέν σ' αυτήν πρόστιμο δεν πρέπει να είναι ασυνήθιστα υψηλό σε σύγκριση με τα άλλα πρόστιμα που επιβάλλονται κατόπιν αποφάσεως της Επιτροπής.

290. Οι αιτιάσεις αυτές ισοδυναμούν με αμφισβήτηση της ορθότητας της ερμηνείας και της εφαρμογής του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 από την Επιτροπή ή το Πρωτοδικείο.

291. Το πρώτο εδάφιο αυτής της διατάξεως καθορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να είναι σε θέση η Επιτροπή να επιβάλλει πρόστιμα. Μεταξύ των προϋποθέσεων αυτών συγκαταλέγεται η προϋπόθεση που αφορά την εκ προθέσεως παράβαση ή την εξ αμελείας πράξη που είχε ως αποτέλεσμα την παράβαση. Στο δεύτερο εδάφιο ορίζονται οι κανόνες για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, το οποίο εξαρτάται από τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως.

292. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει διαφόρων στοιχείων όπως είναι, μεταξύ άλλων, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνεται υπόψη (...)» [109].

293. Με τη σκέψη αυτή το Δικαστήριο τόνισε ότι δεν υφίστανται, μεταξύ των στοιχείων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, κριτήρια που πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται υπόψη ή που δεν μπορούν να λαμβάνονται υπόψη. Επομένως, φαίνεται ότι το Δικαστήριο θεωρεί ότι εναπόκειται στην Επιτροπή να καθορίζει, σε κάθε υπόθεση, τα στοιχεία εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως που πρέπει να εφαρμοστούν, με την επιφύλαξη, φυσικά, ότι εκθέτονται επαρκώς οι λόγοι για τους οποίους τα προκριθέντα κριτήρια της φαίνονται ενδεδειγμένα.

294. Ως εκ τούτου, τα περισσότερα από τα επιχειρήματα που προέβαλε η BStG εμπίπτουν στην εξουσία εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου και δεν μπορούν να υποβληθούν στην κρίση του Δικαστηρίου παρά μόνον αν μπορεί να διαπιστωθεί πλάνη περί το δίκαιο, όπως αυτή που θα συνίστατο στο γεγονός ότι ελήφθησαν υπόψη προφανώς απρόσφορες περιστάσεις για την αξιολόγηση της σοβαρότητας μιας παραβάσεως [110].

109 — Προπαρατεθείσα απόφαση Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 33. Βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, την προπαρατεθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 120, και τη διάταξη της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

110 — Βλ., επί του ζητήματος αυτού, τη γνώμη που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας Γ. Κοσμάς στις προτάσεις του της 15ης Ιουλίου 1997 επί της υποθέσεως C-51/91 P, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής (η οποία είναι ακόμη εκκρεμής, σημείο 29), υπέρ ενός αυστηρότερου ελέγχου εκ μέρους του Δικαστηρίου των κριτηρίων που εφαρμόζονται για την αξιολόγηση της σοβαρότητας συγκεκριμένης συμπεριφοράς.

295. Ας εξετάσουμε τις διάφορες αιτιάσεις που προβάλλει η αναιρεσείουσα υπό το φως αυτών των νομικών και νομολογιακών αρχών.

α) Η υπερβολική διάρκεια των διαδικασιών

296. Δεδομένου ότι δεν αποτέλεσε το αντικείμενο συζητήσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου, η αιτίαση ότι η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη την υπερβολική διάρκεια της *διοικητικής διαδικασίας* για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη. Για τους λόγους που ήδη εκτέθηκαν [111], το σημείο αυτό δεν μπορεί, πράγματι, να προβληθεί για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου.

297. Όσον αφορά το αν πρέπει να ληφθεί υπόψη η διάρκεια της *ένδικης διαδικασίας*, αρκεί το Δικαστήριο να αναφερθεί σε όσα εξέθεσα σε σχέση με τον λόγο που αντλείται από τη μη τήρηση της «λογικής προθεσμίας». Υποστήριξα εκεί την άποψη ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα οποιονδήποτε μετριασμό της κυρώσεως, διότι δεν υφίσταται κανένας σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς που στοιχειοθετεί την παράβαση και του χρόνου που χρειάστηκε να παρέλθει μέχρι της εκδόσεως της δικαστικής αποφάσεως. Ο βαθμός της σοβαρότητας των προσαπτομένων περιστατικών παραμένει αμετάβλητος θεωρούμενος είτε πριν είτε μετά τη διαδικασία, οπότε τίποτε δεν δικαιολογεί τον μετριασμό του για λόγους που ανάγονται στην εξέλιξη της ένδικης διαδικασίας [112].

298. Προτού διατυπώσω κρίση επί των άλλων αιτιάσεων που προβάλλει η BStG, πρέπει να επισημάνω ότι η εξέταση ορισμένων από αυτές τις αιτιάσεις καθιστά φανερό ότι η αναιρεσείουσα περιορίζεται στην επανάληψη των επιχειρημάτων που προέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου και δεν διατυπώνει κανένα στοιχείο από το οποίο θα μπορούσε να προκύψει ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο κατά την εκτίμησή του [113].

β) Ο δυσανάλογος χαρακτήρας του ύψους του προστίμου σε σχέση με το εταιρικό κεφάλαιο

299. Η αναιρεσείουσα επαναλαμβάνει, όσον αφορά το Πρωτοδικείο, το επιχείρημα που ανέπτυξε ενώπιον αυτού κατά της Επιτροπής [114].

300. Το Πρωτοδικείο τόνισε ότι «(...) το περιορισμένο εταιρικό κεφάλαιο συνιστά οικονομική απόφαση ληφθείσα από την προσφεύγουσα και δεν μπορεί να έχει καμία επίδραση επί του ύψους του προστίμου, το οποίο βασίζεται στον κύκλο εργασιών» [115]. Το Πρωτοδικείο εξέτασε επομένως τους

111 — Βλ. το σημείο 193 αυτών των προτάσεων.

112 — Βλ., ιδίως, τα σημεία 56 επ. αυτών των προτάσεων.

113 — Βλ. τα σημεία 198 επ. αυτών των προτάσεων.

114 — Βλ. τις σκέψεις 153 και 154 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αναφέρονται στην παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

115 — Σκέψη 159 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

λόγους για τους οποίους η σημασία της σχέσεως μεταξύ του εταιρικού κεφαλαίου και του ύψους του προστίμου δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό του προστίμου. Η αναιρεσείουσα δεν προβάλλει κανένα νομικό επιχείρημα ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της κρίσεως του Πρωτοδικείου. Η προβληθείσα αιτίαση πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη.

γ) Το γεγονός ότι δεν ελήφθη υπόψη το καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ως ελαφρυντική περίσταση

301. Το επιχείρημα αυτό της BStG προβλήθηκε, ωσαύτως, ενώπιον του Πρωτοδικείου το οποίο το απέρριψε ρητώς κρίνοντας ότι «(...) καλώς η Επιτροπή δεν θεώρησε την ύπαρξη του καρτέλ διαρθρωτικής κρίσεως ως ελαφρυντική περίσταση για την προσφεύγουσα, με εξαίρεση την εκτίμηση του Πρωτοδικείου στη σκέψη 122. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι, αφενός, η προσφεύγουσα δεν χρησιμοποίησε τη δυνατότητα που προσφέρει το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης να κοινοποιήσει τη σύμβαση καρτέλ στην Επιτροπή για να κηρυχθεί ανεφάρμοστη η παράγραφος 1 και, αφετέρου, η προσφεύγουσα χρησιμοποίησε το καρτέλ για να προστατεύσει τη γερμανική αγορά από τον ανταγωνισμό των παραγωγών άλλων κρατών μελών με μέτρα τα οποία δεν συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο» [116]. Ελλείψει νομικών στοιχείων προβαλλομένων εκ μέρους της αναιρεσείουσας κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, το επιχείρημα που διατύπωσε η BStG πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο.

δ) Η παραβίαση της αρχής της ισότητας

302. Η αιτίαση που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ισότητας, η οποία συνίσταται συγκεκριμένα στο ασυνήθιστα υψηλό ποσό, έναντι άλλων προστίμων, του επιβληθέντος στην BStG προστίμου, πρέπει ομοίως να απορριφθεί.

303. Το Πρωτοδικείο εξέτασε το σημείο αυτό, προτού το απορρίψει. Υπενθύμισε ότι «(...) όσον αφορά [τον καθορισμό του ύψους του προστίμου στο] ποσοστό του 3,15 % [επί του κύκλου εργασιών] (...) στην προσφεύγουσα δεν αναγνωρίστηκε καμιά ελαφρυντική περίσταση, με εξαίρεση ό,τι κρίθηκε στη σκέψη 122 και ότι, αντιθέτως — όπως και στην περίπτωση της Tréfilunion, στην οποία εφαρμόστηκε υψηλότερο ποσοστό, 3,60 % —, συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις οι οποίες αντιστοιχούν (...) στον αριθμό και τη βαρύτητα των παραβάσεων που προσάπτονται κατά της προσφεύγουσας» [117].

304. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η BStG δεν προβάλλει, κατά των σκέψεων της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κανένα στοιχείο αντλούμενο από την παραβίαση του

116 — Ibidem, σκέψη 148.

117 — Ibidem, σκέψη 160.

εφαρμοστέου δικαίου και αρκείται να επαναλάβει την επιχειρηματολογία που προέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου.

ε) Το γεγονός ότι ελήφθη αδικαιολογήτως υπόψη το κριτήριο του μεριδίου της αγοράς για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου

305. Η BStG αντικρούει την ορθότητα της εφαρμογής αυτού του κριτηρίου για τον λόγο ότι οι οικονομικοί πόροι μιας επιχειρήσεως δεν είναι ανάλογοι προς τη θέση της στην αγορά. Με την αιτίαση αυτή η αναιρεσείουσα αναφέρεται σε μια σκέψη της αποφάσεως με την οποία το Πρωτοδικείο δεν δέχθηκε την ύπαρξη ελαφρυντικής περιστάσεως αντλούμενης από το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα δεν ανήκει σε μια ισχυρή οικονομική οντότητα. Προκύπτει ότι το βαλλόμενο κριτήριο προέρχεται από την ίδια την απόφαση και, επομένως, δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεως, αυτό καθ' εαυτό, ενώπιον του Πρωτοδικείου. Πάντως, όπως τόνισα προηγουμένως [118], η επιλογή των στοιχείων τα οποία ελήφθησαν υπόψη για την αξιολόγηση της σοβαρότητας των παραβάσεων εμπίπτει στην εξουσία εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου.

306. Εξάλλου, ουδεμία πλάνη περί το δίκαιο προβάλλεται προς στήριξη αυτής της αιτιάσεως. Επομένως, πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη.

118 — Βλ. *σημεία 293 και 294 αυτών των προτάσεων.*

στ) Το γεγονός ότι ελήφθη αδικαιολογήτως υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών

307. Η BStG προσάπτει στην Επιτροπή και το Πρωτοδικείο ότι υπολόγισαν το πρόστιμο που της επιβλήθηκε βάσει του συνολικού της κύκλου εργασιών, αντί να το προσδιορίσουν σε συνάρτηση με τον κύκλο εργασιών που προκύπτει από τις συμπράξεις.

308. Πρέπει να τονισθεί ότι το Πρωτοδικείο υπενθύμισε, δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, ότι η Επιτροπή μπορούσε «(...) να επιβάλλει πρόστιμα (...) μέχρι ποσού 1 000 000 ECU, το δε τελευταίο αυτό ποσό μπορεί να αυξηθεί μέχρι 10 % του κύκλου εργασιών (...)», πριν κρίνει ότι «(...) η Επιτροπή, *η οποία δεν έλαβε υπόψη τον συνολικό κύκλο εργασιών* που πραγματοποίησε η προσφεύγουσα, αλλά μόνον τον κύκλο εργασιών που αφορά τα δομικά πλέγματα εντός της Κοινότητας των έξι, και που δεν υπερέβη το όριο του 10 %, δεν παρέβη, επομένως, ενόψει της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως, τις διατάξεις του άρθρου 15 του κανονισμού 17» [119].

309. Επομένως, το Πρωτοδικείο, πρώτον, τόνισε, στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας του διαπιστώσεως των περιστατικών, ότι μόνον ο κύκλος εργασιών που αφορά τα δομικά πλέγματα χρησιμοποιήθηκε ως βάση

119 — Σκέψη 158 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με δική μου υπογράμμιση.

υπολογισμού του προστίμου. Στη συνέχεια, προέβη σε ορθή εφαρμογή της προαναφερθείσας διατάξεως, υπενθυμίζοντας ότι η διάταξη αυτή επιβάλλει ένα διπλό δυνατό όριο, που χαρακτηρίζεται από την αναφορά, αφενός, σ' ένα ποσό εκφραζόμενο απολύτως και, αφετέρου, σ' ένα μέγιστο ποσό που αντιστοιχεί στο 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών, πριν διαπιστώσει ότι η Επιτροπή, η οποία αναφέρθηκε σε μικρότερο κύκλο εργασιών και, εν πάση περιπτώσει, δεν υπερέβη το επιτρεπόμενο ποσοστό, είχε τηρήσει το εφαρμοστέο δίκαιο.

310. Πρέπει να προστεθεί ότι ουδόλως προκύπτει από το προαναφερθέν άρθρο 15, παράγραφος 2, ότι ο κύκλος εργασιών που αναφέρεται σ' αυτό αφορά μόνον τον κύκλο εργασιών που διαπιστώνεται ότι έχει σχέση με την προσαπτόμενη παράβαση.

311. Η αιτίαση που προβάλλει η αναιρεσείουσα πρέπει να θεωρηθεί αβάσιμη. Κατά συνέπεια, το συμπέρασμα είναι ότι ο έβδομος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

Η — *Επί του επικουρικού αιτήματος μειώσεως του προστίμου σε εύλογο ύψος*

312. Αρκεί να υπομνησθεί η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία, «όταν το Δικαστήριο αποφαίνεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, δεν πρέπει να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, το Πρωτοδικείο, όταν αποφαίνεται κατά πλήρη δικαιοδοσία επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις, οι οποίες παραβιάζουν το κοινοτικό δίκαιο (...)» [120]. Επομένως, το αίτημα πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτο.

Πρόταση

313. Ενόψει των προηγουμένων σκέψεων, προτείνω, κατά συνέπεια, στο Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως στο σύνολό της·

— να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

120 — Βλ., πρόσφατα, την προπαρατεθείσα απόφαση Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 31.